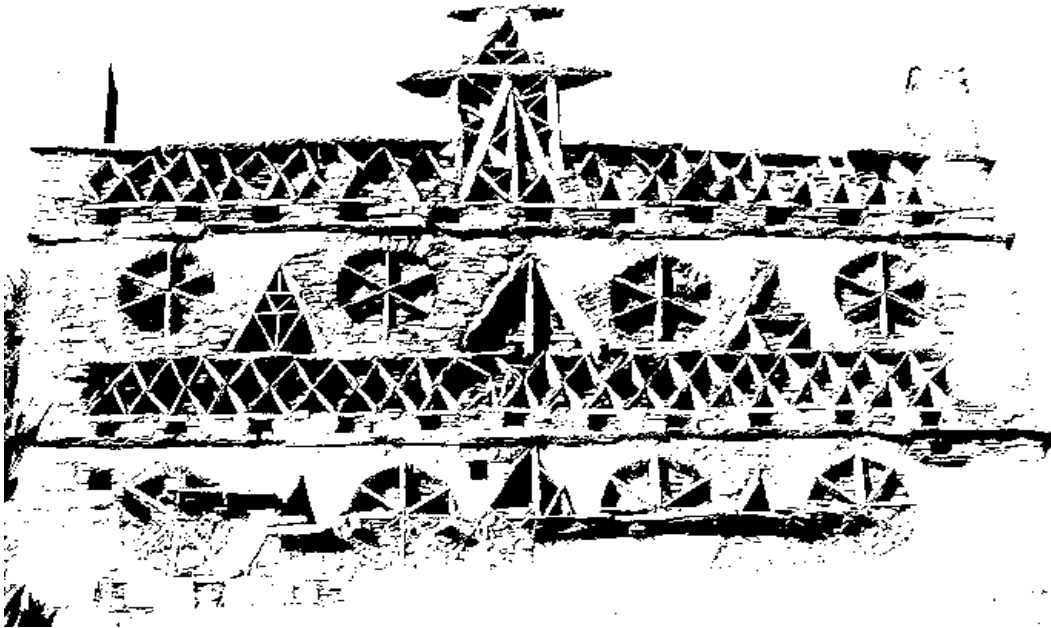

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΑ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΛΛΑΓΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΑΥΤΟΥ
ΣΤΗ ΘΕΣΗ «ΠΑΠΑΔΙΑ» ΣΤΗΝ ΤΗΝΟ
ΜΕ ΧΡΗΣΗ Η/Υ**

**Ονοματεπώνυμο Σπουδαστών:
ΒΙΔΑΛΗ ΕΛΕΝΗ
ΒΙΤΖΗΛΑΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ**

**Εποπτεύων Καθηγητής:
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Καθηγητής Εφαρμογών**

ΠΑΤΡΑ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	4
Κεφάλαιο 1	5
Α) Η Εκτροφή των περιστεριώνων στην Τήνο	5
1. Προσέγγιση των αιτιών	5
2. Οφέλη από την εκτροφή	5
3. Ζημιές από τα περιστέρια	7
4. Αναγκαίες φροντίδες	7
5. Εχθροί και αρρώστιες – πρόληψη και αποτροπή	8
Β) Οι περιστεριώνες	9
1. Ξεκίνημα και εξέλιξη	9
2. Διασπορά περιστεριώνων – Θέσεις ανέγερσης	12
3. Περιστεριώνες εκτός Τήνου – Επιλογή του τηνιακού προτύπου	14
Γ) Αρχιτεκτονική των περιστεριώνων	15
1. Γενικά Χαρακτηριστικά	16
2. Τυπολογική ταξινόμηση	18
3. Διαμόρφωση – Διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου	24
4. Οργάνωση και διαμόρφωση εξωτερικών επιφανειών - Διακόσμηση	29
5. Παρουσίες στο ακρόδωμα	40
6. Κατασκευή – Υλικά δομής - Μάστοροι	42
Δ) Χρονολόγηση των περιστεριώνων	45
Ε) Παραδείγματα περιστεριώνων	47
Κεφάλαιο 2	49
Γενικές έννοιες και γνώσεις για την αποτύπωση και τον τρόπο εργασίας	49
1. Τι ονομάζουμε αποτύπωση	49
2. Μέθοδοι αποτύπωσης	49
3. Κλίμακες αποτυπώσεων	51
4. Αρχιτεκτονική αποτύπωση	52
5. Σχέδια γεωμετρικής τεκμηρίωσης	52

6. Προβλήματα στην παραγωγή όψεων και τομών	53
7. Ορισμός και μεταφορά επιπέδων τομής	53
8. Επεξεργασία θεμάτων αποτύπωσης	54
Κεφάλαιο 3	56
Α) Λίγα λόγια για τον περιστεριώνα μελέτης.....	56
Β) Φωτογραφίες περιστεριώνα	58
Γ) Φωτογραφίες πρότασης νέας χρήσης.....	64
Κεφάλαιο 4	65
Α) Σχέδια αποτύπωσης	65
Β) Σχέδια πρότασης αλλαγής χρήσης.....	76
Επίλογος	86
Βιβλιογραφία	87

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το περιστέρι, το πουλί με τους χίλιους συμβολισμούς και τις χίλιες ιδιότητες, ο ακάματος ταχυδρόμος των αιθέρων και γενναιόδωρος τροφοδότης, στην τηνιακή γη βρήκε μια στέγη αντάξιά του. Φιλότεχνα, ευαίσθητα χέρια μαστόρων σμίλεψαν για χάρη του με πέτρα και με μάρμαρο περίτεχνα παλάτια και τα σκόρπισαν μέσα στις ρεματιές και πάνω στις βουνοπλαγιές, σε μέρη κοντινά και άλλα απάτητα. Δημιούργησαν μια γνήσια λαϊκή αρχιτεκτονική, ιδιόμορφη και θαυμαστή, την αρχιτεκτονική των περιστεριώνων, που πλάι σε χειροποίητες πεζούλες, ανάμεσα σε πλούσιες συστάδες με βαλανιδιές, πικροδάφνες και πανώριες φραγκοσυκιές, συμβάλλουν στο μεγαλείο του τηνιακού τοπίου.

Γιατί λοιπόν, τέτοιοι περιστεριώνες, γιατί τόσοι πολλοί ειδικά στην Τήνο. Ποιες οι συνθήκες που τους γέννησαν και τους πολλαπλασίασαν. Πότε πρωτοεμφανίστηκαν και με τι ρυθμό αυξήθηκαν. Ποια τα κατασκευαστικά και διακοσμητικά τους πρότυπα και σε ποιες ανάγκες απαντούσαν. Πως εξαπλώνονται πάνω στο νησί και γιατί το όποιο συγκεκριμένο σχέδιο. Τι άλλο δηλώνουν, εκτός από χώρο εκτροφής περιστεριών.

Αυτές είναι μερικές από τις απορίες που μας δημιουργήθηκαν όταν αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με ένα τέτοιο ξεχωριστό αρχιτεκτονικό δημιούργημα στη πτυχιακή μας εργασία. Γι αυτό λοιπόν θα προσπαθήσουμε να μελετήσουμε, όσο μας επιτρέπουν η απειρία και οι λιγιστές γνώσεις μας, τους περιστεριώνες της Τήνου κάτι το οποίο δεν έχει εξετασθεί ιδιαίτερα τα προηγούμενα έτη.

Πιο συγκεκριμένα θα ασχοληθούμε με την αποτύπωση και με την πρόταση αλλαγής χρήσης ενός από τους πολλούς περιστεριώνες της Τήνου. Ο καθένας είναι μοναδικός και ξεχωριστός, αλλά επιλέξαμε τον περιστεριώνα του κυρίου Thierry Veyron στη περιοχή Παπαδιά έξω από το χωριό Κρόκος καθώς μας κίνησε το ενδιαφέρον η πολυπλοκότητα του στολισμού του, αλλά και η διαρρύθμιση του εσωτερικού του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Α) Η ΕΚΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΤΗΝΟ

1. Προσέγγιση των αιτιών

Είναι άγνωστο πότε ακριβώς και πώς ξεκίνησε η εκτροφή περιστεριών στην Τήνο.

Όμως, είναι δυνατό να προσεγγίσουμε αιτίες που όχι μόνο της έδωσαν συνέχεια, αλλά και μεγάλη εξάπλωση. Το νησί, παρότι κυκλαδίτικο, έχει πολλά νερά, αναγκαία προϋπόθεση για τη συντήρηση περιστεριών. Έχει ένα σύνθετο περιβάλλον από λίγα φυσικά συστήματα και πολύμορφες καλλιέργειες που αναπτύσσονται η μία δίπλα στην άλλη: δημητριακά, αμπέλια, συκιάς, ελιές, οπωροφόρα δέντρα, κηπευτικά. Τα προϊόντα μερικών από αυτές χρησιμοποιούνται σαν τροφή από τα σποροφάγα περιστέρια. Τα απορρίμματα των περιστεριών χρειάζονται για να τις λιπάνουν δημιουργώντας έτσι ένα αυτοτροφοδοτούμενο παραγωγικό κύκλο.

Η Τήνος ήταν το “καλύτερα καλλιεργημένο νησί στο Αρχιπέλαγος”, γράφει στα 1701 ο Tournafort, πράγμα το οποίο δεν είναι αρκετά φανερό στις μέρες μας. Φυσικό επακόλουθο της εκτεταμένης μετατροπής των φυσικών συστημάτων σε χωράφια ήταν η μείωση των διαθέσιμων βοσκότοπων. Δεν είναι τυχαίο ότι στα 1806 μόνο 500 με 600 πρόβατα υπήρχαν πάνω στο νησί. Άλλωστε και στα 1701 ο Tournafort γράφει: “... θα υπήρχε έλλειψη ξυλείας και προβάτων, αν δεν έφερναν από την Άνδρο”. Φαίνεται πιθανό, ότι με την εκτροφή περιστεριών οι Τηνιακοί βρήκαν την διέξοδο στην έλλειψη ντόπιας ζωικής πρωτεΐνης, που αναγκαστικά επέφερε η στροφή της οικονομίας τους προς τη γεωργική παράγωγή. Τα περιστέρια δεν απαιτούσαν ιδιαίτερη φροντίδα από τους γεωργούς της Τήνου, που τα φρόντιζαν παράλληλα με τις γεωργικές τους ασχολίες, ενώ ταυτόχρονα ένας μέσος περιστεριώνας (με 100 ζευγάρια) μπορούσε να εξασφαλίσει 150-200 κιλά κρέας το χρόνο.

2. Οφέλη από την εκτροφή

Το κρέας και η κουτσουλιά είναι οι κύριες απολαβές από την εκτροφή των περιστεριών. Κι όσο κι αν φαίνεται περίεργο, η τελευταία φαίνεται να εκτιμιάται περισσότερο. “Μα για την κουτσουλιά”, απαντάνε σήμερα οι Τηνιακοί στην ερώτηση γιατί τόσοι περιστεριώνες στην Τήνο. Ίσως γιατί είναι πιο απαραίτητη σε μια εποχή που δεν σπανίζει πια το κρέας. Όμως, κι αυτός που έχτισε (από τους τελευταίους) καινούριο περιστεριώνα σε πιο δύσκολες εποχές, το 1945, το έκανε γιατί ζήλευε τις τεράστιες πατάτες του γείτονα του!

Είναι πράγματι άριστο λίπασμα και χρησιμοποιείται κυρίως για τα οπωροκηπευτικά. Ακόμη και σε πολύ παλιότερους καιρούς, όταν οι ξένοι περιηγητές επισκέπτονταν την Τήνο, παινεύουν τα εξαιρετικά οπωροκηπευτικά

της. Κι όμως το έδαφος δεν είναι εξαιρετικής ποιότητας και δε διαφέρει σημαντικά από τις υπόλοιπες Κυκλάδες. Υπολογίζεται ότι κάθε περιστέρι αποβάλλει περίπου 5 kg/χρόνο (ξηρό βάρος κουτσουλιάς). Συνήθως χρησιμοποιείται από τους ίδιους τους εκτροφείς στους κήπους και στα μπουστάνια τους ή ανταλλάσσεται με προϊόντα (π.χ. 80kg κουτσουλιά με 30 kg πατάτες) και σπάνια πια πουλιέται για παραγωγή π.χ. 1 τόνου ντομάτας απαιτούνται περίπου 80 kg. Οι άλλες καλλιέργειες όπου ευρύτατα χρησιμοποιείται είναι πατάτες, κολοκύθια, μελιτζάνες, αγγούρια, φασόλια, αμπελοφάσουλα, πεπόνια, καρπούζια, αλλά και σε δέντρα, όπως λεμονιές, πορτοκαλιές, αχλαδιές, μηλιές, κορομηλιές, κερασιές, ροδιές, κλπ., ενώ για τα σιτηρά γενικά χρησιμοποιούνται λιπάσματα του εμπορίου.

Τα πιτσούνια, τα νεαρά περιστέρια πριν να πετάνε, είναι αυτά που τρώγονται επειδή, καθώς λένε, μόνο τότε το κρέας τους είναι τρυφερό. Όμως, η ευκολία να τα πιάσουν πρέπει να είναι ένας πρόσθετος λόγος. Η συνταγή για να μαλακώσει το κρέας τους είναι απλή, είτε η παραδοσιακή για τα πουλικά με σόδα, ή πια με τις χύτρες ταχύτητας.

Τα περιστέρια γεννούν φυσιολογικά από Απρίλη μέχρι Οκτώβρη (μερικές φορές, καθώς λένε, και σ'όλη τη διάρκεια του χειμώνα, αν υπάρχει ζέστη και πολλή τροφή) από δύο αυγά κάθε φορά. Τα Απριλιάτικα γίνονται ικανά να γεννήσουν και αυτά τον Οκτώβρη. Η επώαση διαρκεί 15 με 22 μέρες και χρειάζεται περίπου ένας μήνας ώστε να καταφέρουν να πετάξουν και ν'αναζητήσουν μόνα την τροφή τους, οπότε παύει και η ανάγκη της γονικής φροντίδας. Έτσι σε κάθε ζευγάρι αντιστοιχούν 10 πιτσούνια. Τα Απριλιάτικα συνήθως τα κρατάνε για αναπαραγωγή, ενώ τα υπόλοιπα είτε περνούν στην οικιακή κατανάλωση είτε πωλούνται. Γεγονός πάντως είναι ότι λίγα μόνο μαγαζιά προσφέρουν πιτσούνια. Ζυγίζουν 200 gr και αγοράζονταν περίπου προς 90 δρχ. Αντίθετα, το ζευγάρι για αναπαραγωγή αγοράζονταν προς 300-400 δρχ. Εκτός από το κρέας και την κουτσουλιά χρησιμοποιούνται ακόμα και τα πούπουλα για μαξιλάρια και παπλώματα.

Αν υπολογίσουμε το κόστος εκτροφής και την απόδοση τόσο σε λίπασμα όσο και σε κρέας, βγαίνει κέρδος περίπου 150%. Αν προστεθεί ότι το κάθε ζευγάρι είναι αναπαραγωγικό τουλάχιστον μέχρι την ηλικία των 15 χρόνων, μπορούμε να καταλάβουμε πόσο κερδοφόρα είναι αυτή η απασχόληση. Το πρόβλημα πλέον μετατίθεται στην απόσβεση του κόστους κατασκευής και συντήρησης του περιστεριώνα. Προφανώς, όσο περισσότερα περιστέρια τόσο και γρηγορότερα. Παρότι ο αριθμός των εκτρεφόμενων περιστεριών είναι μικρός συγκριτικά με παλαιότερα, δεν έχει φθάσει σε τέτοιες οριακές τιμές που θα προμήνυαν την αναπόφευκτη διακοπή μιας παραδοσιακής και με μεγάλη ιστορική συνέχεια διαδικασίας. Μελετώντας ένα δείγμα 180 περιστεριώνων βρήκαμε ότι το 65% έχει περιστέρια. Δε θα ήταν υπερβολικό να υπολογίζαμε γύρω στα 30 ζευγάρια κατά μέσο όρο σε κάθε περιστεριώνα και, κατά συνέπεια, έναν πληθυσμό της τάξης των 25.000 περιστεριών στην Τήνο, σήμερα (1984).

Η σημασία αυτής της οικονομικής δραστηριότητας μεγεθύνεται από την οργανική της σύνδεση με τη δυναμική του τηνιακού οικοσυστήματος. Εκτός του ότι είναι μία επικερδής δραστηριότητα σε μία οικιακή οικονομία όχι μόνο στηρίζεται αποκλειστικά στη ντόπια παραγωγή αλλά ταυτόχρονα και τη στηρίζει (καλλιέργειες). Έτσι άλλωστε μπορεί να ερμηνευτεί η μακροβιότητα αυτής της παραδοσιακής εκτροφής στην Τήνο και ο δυναμισμός που τη συνόδευε.

3. Ζημιές από τα περιστέρια

Σε δύο περιπτώσεις τα περιστέρια μπορεί να προκαλέσουν σοβαρές ζημιές. Κατά τη διάρκεια της σποράς, και στο στάδιο της ωρίμανσης των καρπών, πριν τη συλλογή τους. Με τη σπορά βρίσκουν άφθονη τροφή, που φυσικά δεν προορίζεται γι' αυτά, παρενοχλούν το γεωργό και δημιουργούν πρόβλημα στις καλλιέργειες. Το πρόβλημα είναι οξύτερο για τα περίφημα και δυσεύρετα πια τηνιακά αμπελοφάσουλα. Η συνηθισμένη πρακτική των καλλιεργητών για να αποφεύγουν τον κίνδυνο είναι να τα συλλέγουν πριν ωριμάσουν τελείως. Ωστόσο, με εξαίρεση λίγες μόνο περιοχές, όπως η Ποταμιά, όπου προτάθηκε να κλείνουν τα περιστέρια μέσα στον περιστεριώνα όταν ωριμάζουν τα αμπελοφάσουλα και όταν γίνεται η σπορά, φαίνεται ότι το πρόβλημα δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην Τήνο. Για να τ'αποφύγουν αρκεί να περιποιούνται τα περιστέρια και μάλιστα στις κρίσιμες εποχές της σποράς και της ωρίμανσης των καρπών.

4. Αναγκαίες φροντίδες

Κανείς δε λέει πόσα περιστέρια έχει – από άγνοια ή φόβο για γρουσουζιά; Σίγουρα πάντως δεν τα ξεχωρίζουν μεταξύ τους. Κι όποιος τα περιποιείται περισσότερο, που σημαίνει πολύ απλά πως τους δίνει τροφή, μπορεί ν' αυξήσει τον αριθμό τους προσελκύοντας τα από κάποιο γειτονικό περιστεριώνα. Είναι ένα είδος νόμιμης και εθιμικά αποδεκτής κλεψιάς.

«Δεν έχουνε μπελά τα περιστέρια», δηλώνουν οι Τηνιακοί, κι αν κρίνουμε από το χρόνο που αφιερώνουν για την περιποίηση τους κι από το κόστος της τροφής που τους προσφέρουν, έτσι φαίνεται να είναι. Σποροφάγα πουλιά τα οποία τρέφονται από τις καλλιέργειες της Τήνου κυρίως το καλοκαίρι όταν βγαίνουν στην ελεύθερη βοσκή. Για το χειμώνα, το διαιτολόγιο τους περιορίζεται στο κριθάρι, το καλαμπόκι και το σιτάρι καθώς και στα κουκούτσια των σταφυλιών, που στους δύσκολους καιρούς ήταν τα μόνα που «χαλάλιζαν» γι' αυτά. Μοναδική στο είδος της πρακτική σε μια οικογενειακή, συντονισμένη οικονομία, όπου τίποτα δε πάει χαμένο, όπου η φαντασία δημιουργεί και δίνει νέες προοπτικές και νέες χρήσεις στα υπάρχοντα εργαλεία και χώρους. Συμπλήρωμα στην τροφή τους είναι οι ελιές. Οι λευκοί σπόροι τους αποκαλύπτονται με το όργωμα κάνοντας τα χωράφια ν' ασπρίσουν. Τότε τα περιστέρια, που βρίσκουν άφθονη τροφή, ορμάνε στα χωράφια, καθαρίζοντας

τα από τα δύο αυτά ζιζάνια. Όμως αυτή η θετική τους προσφορά βρίσκεται το αντίβαρο της αργότερα, όταν ακολουθώντας κατά σμήνη το ζευγολάτη, μετά τη σπορά, τρώγουν πολύτιμους πια σπόρους. Από το Νοέμβρη έως τέλη Μάρτη τα περιστέρια, εξαιτίας της έλλειψης τροφής, χρειάζονται φροντίδα. Συνήθως τα ταΐζουν δύο φορές την εβδομάδα και ο χρόνος που τους αφιερώνουν δεν ξεπερνάει τις 1 – 2 ώρες. Βέβαια, υπάρχουν και περιστεριώνες, όπου η περιποίηση είναι συχνότερη, ακόμα και καθημερινή.

Τους σπόρους τους απλώνουν στο χώμα μπροστά από τον περιστεριώνα ή στο δώμα. Στο χωριό Αγάπη έχουν αναπτύξει μια ειδική μέθοδο για να προσελκύουν τα ξένα περιστέρια. Ανακατεύουν νερό με μέλι και μαζί κριθάρι. Στεγνώνουν ύστερα τους σπόρους του κριθαριού, τους απλώνουν στο δώμα, κι η γλυκιά τους γεύση τραβάει τα περιστέρια. Άμα ξεγελασμένα εγκατασταθούν στον καινούριο περιστεριώνα, αναγκάζονται να αρκεστούν στην συνηθισμένη, χωρίς ιδιαίτερες περιποιήσεις, τροφή.

Για νερό, γενικά, δεν χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα, μιας και περιστεριώνας θα φτιαχτεί κοντά σε θέση, όπου κοντά υπάρχει διαθέσιμο. Καμιά φορά όμως, σε βαθουλώματα βράχων, σε γούρνες ή δοχεία, πρόσθετο νερό μαρτυράει περισσότερη περιποίηση και ενδιαφέρον.

Τα περιστέρια είναι δραστήρια από τα χαράματα μέχρι νωρίς το απόγευμα, πριν δύσει ο ήλιος, οπότε γίνεται και η φροντίδα τους. Μετά, κουρνιάζουν στις φωλιές τους και πια κανείς δεν επιτρέπεται να μπει μέσα στον περιστεριώνα, γιατί τρομάζουν.

Παρότι η περιστεροτροφία στην Τήνο έχει παράδοση αιώνων, δεν υπάρχει ειδική ράτσα τηνιακών περιστεριών. Γίνονται εισαγωγές ζευγαριών από διαφορετικά μέρη χωρίς να δημιουργούνται προβλήματα από την ανάμιξη τους με τα υπόλοιπα που ήδη υπάρχουν στον περιστεριώνα. Ταξινομικά το περιστέρι κατατάσσεται ως εξής :

Φύλλο: Chordata. Υπόφυλλο: Vertebrata. Κλάση: Aves. Υποκλάση: Neornithes. Τάξη: Columbiformes Οικογένεια: Οικογένεια: Columbides. Γένος: Columba. Είδος: Livia.

5. *Εχθροί και αρρώστιες – Πρόληψη και αποτροπή*

Οι εχθροί των περιστεριών είναι είδη φιδιών: όφιος, λαφίτης, η χρωματιστή αμπελούσα – σαΐτα, αστρίτης – οχιά – σαλτούρα, που βλάπτουν πιτσούνια και αυγά, η νυφίτσα, που χαλάει και τις φωλιές, οι ποντικοί και οι γάτες. Από τα αρπακτικά πουλιά, βαρβάκια, γεράκια και κοράκια. Για τα τελευταία λένε πως το Μάη που βγαίνουν τα μικρά τους, αρπάζουν τα πιτσούνια που λιάζονται στους περιστεριώνες και τους τα πηγαίνουν για τροφή. Περ' αυτά και το μοναχικό αρσενικό, επιθετικό στη συμπεριφορά του, χαλάει τις φωλιές, γι' αυτό και συχνά θανατώνεται.

Στην κατασκευή του περιστεριώνα εντοπίζονται στοιχεία, που άλλο δεν κάνουν παρά να αποτρέπουν την πρόσβαση των άφτερων εχθρών. Η πόρτα είναι

συχνά υπερυψωμένη, μικρή και στενή σαν παραθύρι, απ' όπου μόνο με τη βοήθεια ξύλινης σκαλίτσας και με δυσκολία μπορεί να περάσει ο άνθρωπος. Η διακόσμηση, με τη λειτουργικά της σημασία – ε'είσοδοι και λιάστρες, ποτέ δεν βρίσκεται σε ύψος μικρότερο από 2 μέτρα. Συχνά, και ιδίως όπου το επικλινές του εδάφους φέρνει κάποιο σημείο της χαμηλότερα, περιβάλλεται από ένα είδος πέτρινης κορνίζας. Ακόμα και το σοβάτισμα ισχυρίζονται πως το κάνουν μόνο και μόνο για να εξομαλύνουν τις πέτρινες επιφάνειες, να εξαλείψουν τα πιασίματα, να δυσκολέψουν όσο γίνεται την είσοδο των εχθρών.

Όσο για τ'αρπακτικά, αυτά χτυπούν κυρίως εν πτήση. Ωστόσο στο ακρόδωμα του περιστεριώνα, υπάρχουν στοιχεία, μορφολογικά αναγνωρίσματα ή τελείως αφηρημένα με ρόλο πιθανότατα αποτρεπτικό. Ένας τύπος προσωρινού σκιάχτρου που συχνά χρησιμοποιείται, είναι ένα νεκρό κοράκι κρεμασμένο από ξύλο που προεξέχει.

Τα περιστέρια προσβάλλονται ακόμα από ψείρες και τσιμπούρια. Για να καθαρίσουν τον περιστεριώνα καίνε το χειμώνα «φρύγανα», τον ασβεστώνουν εσωτερικά, καίνε λάστιχα ή χρησιμοποιούν παρασιτοκτόνα. Σε ορισμένες περιοχές χρησιμοποιούν απήγανο, γνωστό από την αρχαιότητα ακόμα για την αποτελεσματικότητά του εναντίον αυτών των παρασίτων.

B) ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΕΣ

1. Ξεκίνημα και εξέλιξη

Το Βυζάντιο δεν έδωσε ιδιαίτερη σημασία στο περιστέρι. Η μεσαιωνική Ευρώπη το γνώριζε και το χρησιμοποιούσε πολλαπλά, φτιάχνοντας ακόμα και νόμους σχετικά μ'αυτό. Ενετοί έφθασαν στην Τήνο στα 1207 κι έφυγαν στα 1715. Φαίνεται πιθανό αυτοί να το έφεραν μιας και εκτροφή περιστεριών και κατασκευή πέτρινων περιστεριώνων παρατηρείται και σε άλλα ενετοκρατούμενα μέρη – στην Άνδρο, Μύκονο, Σίφνο. Κι έτσι λένε όλες οι προηγούμενες σχετικές μελέτες, χωρίς όμως να υπάρχει αναφορά σε συγκεκριμένη ιστορική πηγή. Στα 1700, ο Γάλλος Joseph Pitton de Tournefort, σοφός της εποχής, ταξιδεύει στο Αιγαίο και μεταξύ άλλων επισκέπτεται τις Κυκλάδες και ανάμεσα τους την Τήνο.

Από τους αξιολογότερους και πιο αξιόπιστους ξένους περιηγητές στην Ελλάδα, παρατηρητικός, δίνει πολύτιμα στοιχεία για τη ζωή την εποχή εκείνη. Δεν αναφέρει τίποτα για περιστεριώνες. Έναν αιώνα αργότερα, στα 1809, ο Ζαλώνης γράφει, ότι σε οποιαδήποτε μέρος του νησιού και αν γυρίσεις και σε οποιοδήποτε σημείο και αν κοιτάξεις, ανακαλύπτεις... πλήθος εκκλησιών και περιστεριώνων και αυτό γιατί όλοι σχεδόν οι κάτοικοι έχουν από ένα περιστεριώνα. Αν λοιπόν ο Tournefort δεν μιλάει για περιστεριώνες – όπως ισχύει και για άλλους σύγχρονους του και προγενέστερους του περιηγητές (Σιμόπουλος, 1971) γιατί δεν τους είδε, είτε δεν υπήρχαν, είτε ήταν εξαιρετικά

ολιγάριθμοι και πιθανόν όχι τόσο εντυπωσιακοί όσο αυτοί που έχουν διασωθεί σήμερα. Είναι πραγματικά αξιοπερίεργο να θεωρείται ότι επί Ενετοκρατίας ξεκίνησε το φαινόμενο, και κανείς από τους πριν τον 19^ο αιώνα περιηγητές να μην αναφέρει τίποτα σχετικό. Και όχι μόνο οι περιηγητές αλλά και οι επίσημοι Επιθεωρητές που αποστέλλονταν από τη βενετική κυβέρνηση. Για παράδειγμα, σε μια έκθεση Επιθεωρητού στα 1630, ενώ δίνονται λεπτομερείς οδηγίες για σειρά θεμάτων που απασχολούν το νησί, σχετικές με την παραγωγή σταριού, κριθαριού, την υλοτόμηση, την καλλιέργεια της συκιάς, κλπ., δεν υπάρχει καμία αναφορά για περιστέρια. Βέβαια, στα Αρχεία της Βενετίας πλήθος εγγράφων που παραμένουν ακόμα ανεξερεύνητα, μπορεί κάποτε να φωτίσουν το πρόβλημα αυτό. Για την ώρα όμως, παρόλη την αληθοφάνεια της υπόθεσης ότι οι Ενετοί έφεραν τα περιστέρια – και τους περιστεριώνες – στην Τήνο, το γεγονός παραμένει ανεξακρίβωτο από την έλλειψη ιστορικών μαρτυριών.

Υπάρχει επίσης ένα άλλο θέμα που αξίζει να αναφερθεί. Στη Μεσαιωνική Ευρώπη ίσχυε το « *Droit du Colombier* », νόμος που όριζε πως μόνο οι φεουδάρχες είχαν δικαίωμα να συντηρούν περιστέρια, μιας και μόνο αυτοί διέθεταν χρήματα, όπου θα μπορούσαν ελεύθερα να βοσκούν. Θεωρείται πως οι Ενετοί έφεραν το δίκαιο αυτό και στην Τήνο. Κι όμως, παρόλο που μετά το 1390 υπάρχει μια πληθώρα εγγράφων, δεν γίνεται καμία αναφορά σε αυτό. Εξάλλου, στην Τήνο ένας ιδιότυπος φεουδαλισμός, όπου η γαιοκτησία δεν ήταν αποκλειστικό προνόμιο των φεουδαρχών και οι ιδιοκτησίες, με μικρές εξαιρέσεις, ήταν σχετικά μικρού μεγέθους. Πόσο ίσχυε λοιπόν αυτό στην Τήνο αν δεν θεωρήσουμε αυτονόητη τη μεταφορά και εφαρμογή του;

Η πιο παλιά χρονολογία, για την οποία μπορούμε με βεβαιότητα να ισχυριστούμε ότι υπήρχε περιστεριώνας, είναι το 1726. Η σχετική πληροφορία προέρχεται από την διαθήκη ενός καθολικού παπά, που τον αφήνει σε μία κοπέλα σαν ανταμοιβή προς τις υπηρεσίες της μητέρας της. Βρίσκεται στην τοποθεσία Σπηλιά, κοντά στην Κώμη. Σήμερα υπάρχει σαν ερείπιο, οπότε δεν μπορούν να βγουν πολλά συμπεράσματα για τη συνολική μορφή που είχε. Παρόλο που βρισκόμαστε στα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας, υπάρχουν πολλές πιθανότητες να είχε ήδη χτιστεί επί Ενετών (νωρίτερα από το 1715). Η μετάβαση αυτή γίνεται πολύ απλά, σαν να επρόκειτο για μια συνηθισμένη πρακτική. Αν αυτό πράγματι ισχύει, τότε υπήρχε η σχετική παράδοση και άρα φθάνουμε πίσω, στα χρόνια της Ενετοκρατίας. Γεγονός πάντως είναι 'τοι οι περισσότεροι περιστεριώνες χτίστηκαν μετά την αναχώρηση των Ενετών, πράγμα που μπορεί να θεωρηθεί λογικό, εάν ισχύει και στην Τήνο το « *Droit du Colombier* ». Διότι πλέον η κατοχή περιστεριώνα δεν θα ήταν αποκλειστικό προνόμιο των 69 φεουδαρχών. Απελευθερωμένοι από τους περιορισμούς του προηγούμενου δικαίου, όλοι οι Τηνιακοί ιδιώτες γης θα μπορούσαν, αν ήθελαν να αποκτήσουν περιστεριώνα. Και μάλιστα εφόσον μέχρι τότε η κατοχή του συνδυαζόταν με κοινωνική υπεροχή, είναι πολύ πιθανό η σύνδεση αυτή να παρέμεινε, εν μέρει μετατοπισμένη. Ο περιστεριώνας πλέον υπονοούσε

κοινωνική υπεροχή του ιδιοκτήτη του, όχι όμως λόγω της ευγενικής καταγωγής του, αλλά της οικονομικής του ευχέρειας. Σε τέτοιες περιπτώσεις πια, ο συναγωνισμός για το καλύτερο είναι σχεδόν αναπόφευκτος. Κι εδώ το καλύτερο σημαίνει πιο πολύ στολισμένο. Πιο πολύπλοκο.

Αλλά και χωρίς « Droit du Colombier » υπάρχει μια αλληλουχία συμβάντων που επιτρέπει την ερμηνεία της αύξησης αυτής. Η υποταγή στους Τούρκους οδήγησε σε συνθήκες μεγαλύτερης ασφάλειας και οικονομικής ευημερίας. Μέχρι τότε, κυκλωμένη από παντού από εχθρικές δυνάμεις, η ενετοκρατούμενη Τήνος είχε να αντιμετωπίσει τις αλλεπάλληλες καταστρεπτικές επιδρομές, που συνοδεύονταν από λεηλασίες, πυρκαγιές, βιαιοπραγίες. Το καθεστώς της Τουρκοκρατίας απελευθερώνει τους θαλασσινούς δρόμους. Πολλαπλασιάζονται οι επαφές με τη Δύση, ανοίγουν νέοι δρόμοι προς την Ανατολή και η Τήνος γίνεται το εμπορικό κέντρο των Κυκλάδων. Αρχίζει η μετανάστευση προς την Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Αλεξάνδρεια και άλλες μεγάλες πόλεις της εποχής αυτής. Οι περισσότεροι όμως από τους μετανάστες λίγα χρόνια αργότερα επιστρέφουν στο νησί φέρνοντας λεφτά στον τόπο. Στα 1730 – 1735 το νησί χαρακτηρίζει οικονομική άνοδος που απολήγει στη μεγάλη παλιννόστηση των ετών 1760 – 1770. Το χρήμα και η ασφάλεια οδηγούν σε οικοδομικό οργασμό. Τότε χτίζονται μεγάλα και φροντισμένα σπίτια και εκκλησίες. Στην εκατονταετία 1760 – 1860, για παράδειγμα, ανεγείρονται όλες οι ενοριακές εκκλησίες των καθολικών. Είναι θέμα γόητρου για κάθε χωριό να έχει την καλύτερη κι ο συναγωνισμός γίνεται έντονος. Πολύ πιθανό αυτή η οικοδομική δραστηριότητα, συνδυαζόμενη και οριζόμενη από οικονομική ευμάρεια, να επεκτάθηκε την ίδια εποχή και στην κατασκευή περιστεριώνων, που άλλωστε προϋπέθεταν οικονομική άνεση του ιδιοκτήτη ώστε να αντεπεξέλθει στο κατασκευαστικό κόστος.

Ο περιστεριώνας αποτελούσε αξιόλογο περιουσιακό στοιχείο και αντικείμενο πράξεων μεταβίβασης. Έτσι τον βρίσκουμε σε προικοσύμφωνα, σε διαθήκες, σε δωρεές. Εκτός από ιδιώτες, παπάδες, εκκλησίες και μοναστήρια είχαν περιστεριώνες, που συνηθέστερα περιέρχονταν στην κατοχή τους με δωρεές.

Πέρα από την χρηστική τους αξία, οι περιστεριώνες περιβάλλονταν και από μια κοινωνική αξία, που αναδείκνυε τον κάτοχο τους.

Γι' αυτό και εδώ παρατηρείται ο έντονος συναγωνισμός, που είχε ήδη εντοπιστεί στην κατασκευή των εκκλησιών. Η κατοχή, αλλά και το περίτεχνο ενός περιστεριώνα, ήταν θέμα κοινωνικής προβολής, υποκαθιστώντας ή συμπληρώνοντας άλλα παραδοσιακά πρόσφορα αντικείμενα. Σήμερα, βέβαια, που εξέλιπε η αξία αυτή και παρέμεινε μόνο η πρωτογενής χρηστική, περιστεριώνες χτίζονται μέσα στους οικισμούς με την επιβλητικότητά τους να χάνεται, όχι τόσο γιατί τους πνίγουν τα γύρω σπίτια, αλλά επειδή έχασαν το κατεξοχήν γνώρισμα τους, την πλούσια διακόσμηση που πια περιορίζεται απλώς στο απαραίτητο – κάποια παραθύρια για είσοδο κι ένα γείσο για λιάστρα.

Και δεν αναφερόμαστε στα χυδαία κακέκτυπα περιστεριώνων – ανεπίτρεπτα σ'έναν τόπο που γέννησε τόση ομορφιά.

Αυτή η μετάβαση από το πολύπλοκο στο απλό, που καθορίστηκε από αλλαγές και μετατοπίσεις αξιών, δημιουργεί ένα πρόσθετο ερώτημα. Ποια ήταν η πρωταρχική τους μορφή, απλή ή περίτεχνη; και οι δύο περιπτώσεις είναι πιθανές, ώστε η απάντηση να συναρτάται με τις απαντήσεις με τις απαντήσεις που θα δοθούν στα ιστορικά ερωτήματα που τέθηκαν προηγουμένως. Πάντως, αν λάβουμε υπόψη μας την απουσία οποιασδήποτε αναφοράς περιστεριού ή περιστεριώνα στα γνωστά κείμενα των ξένων περιηγητών, πριν την Τουρκοκρατία, αλλά και στα επίσημα έγγραφα, συμπεραίνουμε ότι πιο πιθανό είναι να υπήρχαν πολύ λόγοι και όχι εξαιρετικά διακοσμημένοι. Θεωρούμε ότι έστω κι αν οι ξένοι περιηγητές ήταν εθισμένοι στην εκτροπή των περιστεριών στις χώρες τους, οι ιδιόμορφοι περιστεριώνες της Τήνου κανονικά θα έπρεπε να τους τραβήξουν την προσοχή – κάτι που άλλωστε έκαναν πολύ απλούστερα πράγματα.

Όπως και αν έχει, το περίτεχνο της κατασκευής είναι σύμβολο κοινωνικής υπεροχής. Αν ποτέ ο περιστεριώνας είχε μόνο χρηστική αξία, η μορφή θα ήταν απλή. Αν όχι, ή από τη στιγμή που έφτασε να αποτελέσει στοιχείο κοινωνικής υπεροχής, δεν μπορεί παρά να εξελιχθεί προς το πολύπλοκο, επιβλητικό, μεγαλειώδες.

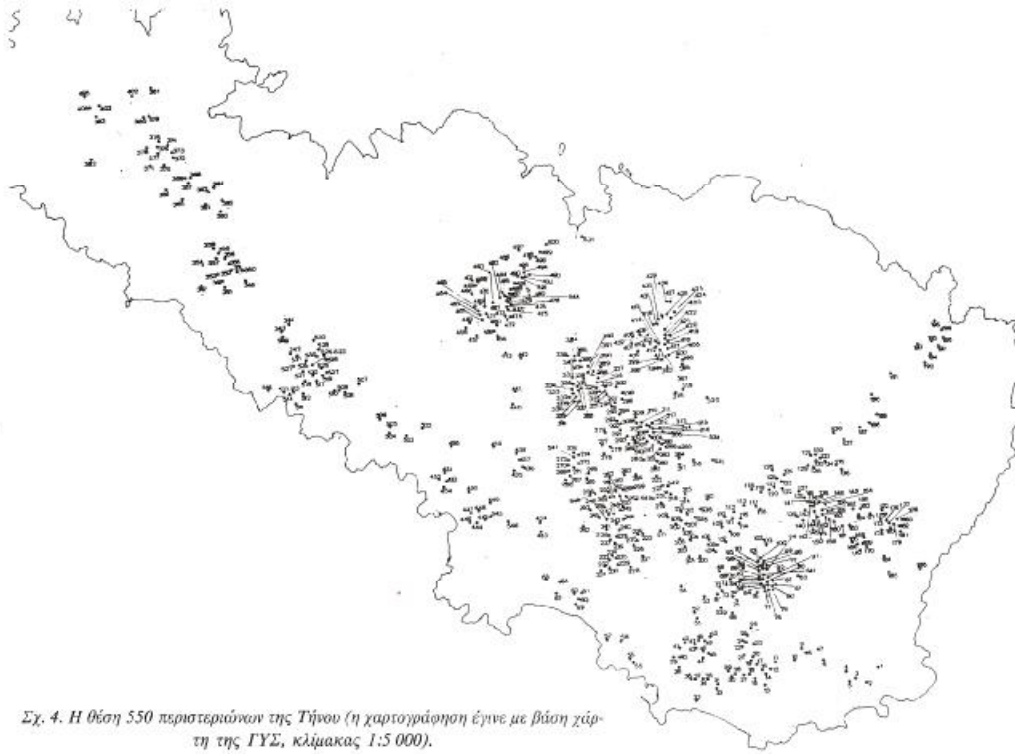
2. Διασπορά περιστεριώνων – Θέσεις ανέγερσης

Οι περιστεριώνες χτίζονται στα «σκεπά» και «για να πιάσουν πρέπει να έχουν καλή πετασιά», λένε οι Τηνιακοί, υπονοώντας μέρη προστατευμένα από τους ανέμους και με ανοιχτό χώρο εμπρός, για να ξαναγίνονται τα περιστέρια, στις πλαγιές των λόφων, ανάμεσα στα χωράφια ή τα μποςτάνια, παραδίπλα στ' αλώνι και πάντα κοντά στο νερό. Έτσι, κατά μήκος των ρεματιών εξαπλώνονται συνοικίες περιστεριώνων, με την κύρια όψη τους 'παντα να κοιτάζει την κοίτη του ποταμού. Οι κοιλάδες της Αγάπης, της Ποταμιάς, της Λειβάδας, της Καρδιανής, είναι τα ζωντανά υπαίθρια μουσεία μιας ελληνικής λαϊκής τέχνης, που γεννήθηκε κι εξελίχθηκε αποκλειστικά στα όρια της μικρής μα εντυπωσιακής Τήνου.

Ο ακριβής αριθμός των περιστεριώνων δεν είναι γνωστός. Σύμφωνα με τις πληροφορίες των προηγούμενων ερευνητών κυμαίνεται μεταξύ 800 και 1300. Φαίνεται, όμως, ότι ποτέ δεν θα μάθουμε πόσοι χτίστηκαν στο νησί, μιας και πολλοί από αυτούς «βούλησαν ολότελα» ή μετατράπηκαν σε άλλα κτίσματα, σβήνοντας για πάντα τα σημάδια τους πάνω στην τηνιακή γη.

Η διασπορά των περιστεριώνων στο νησί είναι αποκαλυπτική. Με συνδυασμό του γεωγραφικού, του υδρογραφικού και του χάρτη, όπου σημειώνονται και αριθμούνται οι θέσεις, όπου εντοπίσαμε περιστεριώνες, διαπιστώνεται αρχικά η στενή σχέση νερού και περιστεριώνα, που γίνεται ιδιαίτερα εμφανείς στην περίπτωση των ρεμάτων. Και είναι φυσικό να χτίζονται

εκεί όπου υπάρχει νερό, εφόσον τα περιστέρια χρειάζονται αρκετή ποσότητα για τις ανάγκες τους καθημερινά. Χάσιμο χρόνου και ταλαιπωρία θα ήταν διαφορετικά η μεταφορά του από μακριά. Άλλωστε, ένας από τους βασικούς λόγους που η εκτροφή περιστεριών άνθισε στην Τήνο, είναι και η αφθονία των νερών της.

Σχ. 4. Η θέση 550 περιστεριώνων της Τήνου (η χαρτογράφηση έγινε με βάση χάρτη της ΓΥΣ, κλίμακας 1:5 000).

Ένα άλλο στοιχείο που διαπιστώνεται από τους χάρτες είναι η εξαιρετική πυκνότητα τους στο κεντρικό και κεντροανατολικό κομμάτι του νησιού, εκεί που βρίσκονται τα Φραγκοχώρια (καθολικό κομμάτι) και στα κατά το δόγμα ανάμικτα στα Πάνω Μέρη. Ακριβώς αυτή η περιοχή είναι και η ευφορότερη της Τήνου. Εκεί τα περιστέρια βρίσκουν άφθονη τροφή και εκεί η κουτσουλιά τους βρίσκει τη χρήση της σαν λίπασμα. Στην ορθόδοξη Έξω Μεριά και κυρίως στο βόρειο τμήμα της, υπήρχαν και πλούσια χωριά, όμως, σποραδικά μόνο εμφανίζονται περιστεριώνες. Λείπουν τα νερά, η περιοχή είναι άγονη, οι κάτοικοι δεν είναι γεωργοί. Τα συστατικά στοιχεία εκτροφής περιστεριών, που συντήρησαν για αιώνες αυτή τη δραστηριότητα, εδώ δεν υπάρχουν. Εδώ οι ναυτικοί απουσιάζουν τον περισσότερο χρόνο και οι μαρμαράδες δεν έχουν λόγο να πηγαίνουν σε χωράφια.

Η εκτροφή περιστεριών δεν ήταν παρά συμπληρωματική στις γεωργικές ασχολίες. Και οι περιστεριώνες συχνά χρησιμοποιούνταν και σαν κατάλυμα στην περίοδο των καλλιεργητικών φροντίδων. Για τους λόγους αυτούς θα τους συναντήσουμε έξω από τους οικισμούς. Μελετώντας ένα δείγμα 180 περιστεριώνων βρήκαμε ότι το 82% εντοπίζεται έξω από τα χωριά και μόνο το 18% είναι κτισμένοι μέσα. Θα πρέπει όμως να αναφερθεί ότι σημαντικό μέρος

του τελευταίου ποσοστού αποτελείται από τους περισσότερο πρόσφατους, συχνά κακότεχνους και πάντα με ελάχιστη διακοσμητική φροντίδα περιστεριώνες, που πια εξυπηρετώντας νέες ανάγκες άρχισαν να χτίζονται και μέσα στους οικισμούς. Συχνά επίσης η μεταφορά ενός οικισμού σε άλλη θέση είχε σαν αποτέλεσμα την ένταξη μέσα στα νέα όρια του, περιστεριώνων που παλιότερα βρίσκονταν πολύ μακριά.

Έτσι λοιπόν οι περιστεριώνες συνδέονται αναπόσπαστα με την παρουσία άφθονου νερού και ταυτόχρονα εξαπλώνονται εκεί όπου οι άνθρωποι ασχολούνται με την καλλιέργεια της γης. Η ποικιλία σε καλλιέργειες που μπορούν να συντηρήσουν αλλά και να συντηρηθούν από τα περιστέρια, είναι ζωτικής σημασίας για την εξάπλωση και διατήρηση της εκτροφής τους. Οι περιστεριώνες θα χτιστούν σε χώρους ανοιχτούς, όπως οι λοφοπλαγιές, για να ξανοίγονται άνετα τα περιστέρια, εκεί όπου υπάρχει άφθονη διαθέσιμη τροφή για ελεύθερη βοσκή, ανάμεσα στα χωράφια και τα μποςτάνια, εκεί όπου ο γεωργός περνάει την ημέρα του, τις ώρες που μπορεί να γίνει και η φροντίδα των περιστεριών.

3. Περιστεριώνες εκτός Τήνου – Επιλογή του τηνιακού προτύπου

Τα τελευταία χρόνια η εκτροφή περιστεριών σαν κατοικίδια ζώα έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις στην Ελλάδα. Οι περιστεριώνες που στεγάζουν τα εξημερωμένα περιστέρια είναι απλούστατες κατασκευές, συνήθως ξύλινες, κιβωτιόσχημα δωματιάκια στις ταρατσες των σπιτιών ή ακόμα κι εγκαταλειμμένοι χώροι, χωρίς καμία ιδιαίτερη φροντίδα για την αισθητική τους. Όμως, στην Τήνο, οι περιστεριώνες είναι αυτοτελή, πέτρινα οικοδομήματα, με διαστάσεις συχνά μεγαλύτερες των σπιτιών, φτιαγμένοι ειδικά για να στεγάσουν περιστέρια και με εξαιρετικό διάκοσμο. Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε εκτροφή περιστεριών. Όμως ο στόχος που επιδιώκεται κάθε φορά είναι διαφορετικός όπως αντίστοιχα και οι κοινωνικές συνιστώσες που τον καθορίζουν.

Παρόμοιους με τους τηνιακούς περιστεριώνες θα βρει κανείς στη Μύκονο, στην Άνδρο και στη Σίφνο, όμως λιγότερο επιβλητικούς και βέβαια ολιγάριθμους. Έξω από την Ελλάδα, περιστεριώνες σε μεγάλους αριθμούς απαντούν στην Περσία – μερικοί απ' αυτούς χρονολογούνται κι από τον 16^ο αιώνα - στην Αίγυπτο, σε όλη σχεδόν τη Λατινική και στη Μεγάλη Βρετανία, τη Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία. Με κανένα από τα πρότυπα αυτά δε μοιάζουν οι περιστεριώνες της Τήνου. Η ομοιότητα της χρήσης δεν οδηγεί αναγκαστικά σε σύγκλιση της μορφής. Και αυτό φυσικά δεν είναι περίεργο, μιας και το κτίσμα που εξυπηρετεί μια ανάγκη, υπακούει και καθορίζεται όχι μόνο από τους φυσικούς παράγοντες (π.χ. κλιματικές συνθήκες) αλλά και από το όλο κοινωνικό πλαίσιο, με τις αποδεκτές αξίες, τους οικονομικούς παράγοντες, τις πολιτισμικές επιρροές και τα τεχνικά επιτεύγματα, που το συνθέτουν.

Υπήρχαν αρκετές εξαιρέσεις, όμως ένας περιστεριώνας όγκου 60 κ.μ. μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικός του τηνιακού πρότυπου, όσον αφορά τη χωρητικότητα του. Η επιλογή αυτή μπορεί να ερμηνευτεί με βάση όχι μόνο τις δυνατότητες και περιορισμούς, τεχνικής και οικονομικής μορφής, αλλά και μέσα από την αναζήτηση των αναγκών που ο περιστεριώνας ερχόταν να καλύψει.

Η κατοχή περιστεριώνα αποτελούσε στοιχείο κοινωνικής προβολής. Το μικρό στις διαδικασίες εντυπωσιασμού συνήθως δεν ανταποκρίνεται. Ο περιστεριώνας έπρεπε να δεσπόζει στο χώρο και αναγκαστικά γίνεται ευμεγέθης. Ταυτόχρονα, η χωρητικότητα του έπρεπε να επιτρέπει την εκτροφή σημαντικού αριθμού περιστεριών ώστε η παραγωγή σε κρέας να είναι αποδοτική, ενώ η κατασκευή του να διευκολύνει τη συγκέντρωση και συλλογή της κουτσουλιάς. Από την άλλη πλευρά, οι κατασκευαστικές δυσκολίες έκαναν απαγορευτική την υπέρμετρη αύξηση του μεγέθους του. Κι ανάμεσα τους κυρίαρχοι ήταν οι περιορισμοί από την έλλειψη οικοδομικής ξυλείας και την αντικατάστασή της από τις μεγάλες σχιστόπλακες. Όπου όμως παρουσιαζόταν η ανάγκη αύξησης της χωρητικότητας, το πρόβλημα που δημιουργούσαν οι μικρές δυνατότητες των διαθέσιμων υλικών και η παραδοσιακή κατασκευαστική τεχνική ξεπερνούσαν με άλλο τρόπο, με την ανέγερση ξεχωριστών περιστεριώνων που άπτονταν μεταξύ τους.

Πάλι σε σχέση με τα υλικά, πρέπει να τονιστεί ότι σχιστολιθικά πετρώματα επικρατούν στο μεγαλύτερο τμήμα του νησιού και από αυτά είναι κατασκευασμένοι οι περιστεριώνες. Η έλλειψη σχιστόλιθου σε άλλα κυκλαδίτικα νησιά πιθανόν έδρασε παρεμποδιστικά για την κατασκευή και εξάπλωση τους και σ' αυτά, τουλάχιστον με τη μορφή που απαντούν στην Τήνο, παρότι οι ιστορικές τους καταβολές παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες.

Γ) ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΩΝ

Αν οι ιδιαίτερες ιστορικές και οικολογικές συνθήκες της Τήνου δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την εκτροφή των περιστεριώνων, τουλάχιστον στους τελευταίους τρεις ή τέσσερις αιώνες, τα λαμπρά μνημεία που κτίστηκαν ως κατοικίες των περιστεριών και βρίσκονται διάσπαρτα στο νησί είναι αποτέλεσμα όχι μόνο αυτών των ίδιων συνθηκών, αλλά και της ιδιαίτερης καλλιτεχνικής έκφρασης και παράδοσης των Τηνιακών.

Τα σπίτια των περιστεριών, που είχαν να δώσουν λύση σε ορισμένες λειτουργικές ανάγκες των ίδιων των πουλιών και στην εξυπηρέτηση του ιδιοκτήτη επόμενο ήταν να έχουν ορισμένα στοιχεία και μορφές κοινές. Πέρα όμως από τα κοινά στοιχεία, δημιουργούνταν τόσες διαφοροποιήσεις και εναλλαγές στην ένταξη στο χώρο, στις διαστάσεις, τη βασική αρχιτεκτονική μορφή, την εσωτερική διαρρύθμιση και την εξωτερική μορφολογία, τη γενική

διακόσμηση και τη σύνθεση των επιμέρους μοτίβων, ώστε η ποικιλομορφία να αποτελεί ένα κύριο και γενικό χαρακτηριστικό των περιστεριώνων της Τήνου. Σωστά διατυπώθηκε ότι «από τους χίλιους περιστεριώνες του νησιού, κανείς δεν είναι όμοιος με τον άλλο».

Ένας μέτριος, απλός περιστεριώνας, που έχει να στεγάσει 30 ως 100 ζευγάρια περιστεριών, μπορεί να είναι ένα απλό ορθογωνικό κτίσμα, διαστάσεων 3×4×5 μ. περίπου, κλειστό και καλά προστατευμένο, με μια είσοδο για τον αερισμό του περιστεριώνα, με καθίσματα και αρκετό για το πέταγμα των πουλιών χώρο στο εσωτερικό, και απάνεμες «λιάστρες» στις εξωτερικές επιφάνειες.

Αυτά τα βασικά στοιχεία έχουν όλοι οι περιστεριώνες, ελάχιστοι όμως είναι στην Τήνο εκείνοι που παραμένουν μόνον με αυτά. Η επιδεξιότητα και η εμπειρία των Τηνιακών μαστόρων, η καλαισθησία, ο συναγωνισμός και η επίδειξη των ιδιοκτητών, δημιούργησαν στην Τήνο έργα τέχνης, κτίρια περίλαμπρα, που το καθένα ξέχωρα και το σύνολο τους στο νησί αποτελούν μνημείο αρχιτεκτονικής και λαϊκής καλλιτεχνικής δημιουργίας μοναδικό στον κόσμο.

Μέσα σ' αυτό το σύνολο των τηνιακών περιστεριώνων διακρίνονται σημαντικές ιδιαιτερότητες και διαφοροποιήσεις, οι οποίες στην περίοδο της επιτόπιας έρευνας, εντοπίστηκαν και μελετήθηκαν. Από τους χίλιους περίπου περιστεριώνες που αναφέρονται στο νησί, χαρτογραφήθηκαν περισσότεροι από τους μισούς (550), φωτογραφήθηκαν 400 δηλαδή ποσοστό 40% του συνόλου, και αποτυπώθηκαν ύστερα από επιλογή 40. με τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, μελετήθηκαν ιδιαίτερα 280 περιστεριώνες απ' όλο το νησί, αντιπροσωπευτικά δείγματα κάθε περιοχής, τύπου και χρονολόγησης και επιχειρήθηκε μια τυπολογική ταξινόμηση, βασισμένη στην κάτοψη, την εσωτερική διαρρύθμιση, την εξωτερική μορφολογία και την οργάνωση της διακόσμησης των επιφανειών, έτσι ώστε να συναχθούν ορισμένα συμπεράσματα για την χρονολόγηση, την ιστορική μορφολογική εξέλιξη των περιστεριώνων και την χωροταξική κατανομή των διαφόρων τύπων στο νησί.

1. Γενικά χαρακτηριστικά

Όλοι οι περιστεριώνες της Τήνου, με εξαίρεση ένα μοναδικό παράδειγμα καμπυλόγραμμου – κυκλικού περιστεριώνα έξω από τη Χώρα, είναι κτίρια ευθύγραμμα, ανεξάρτητα, και κατά κύριο λόγο, αυτοτελή μέσα στο χώρο. Σε πολύ λίγες σχετικά περιπτώσεις αποτελούν τμήμα κτιριακού συγκροτήματος, είτε μέσα ή στο άκρο οικισμού, είτε στην εξοχή, στις ρεματιές και τις πλαγιές μαζί με άλλες κτιριακές – αγροτικές κυρίως – εγκαταστάσεις, όπως π.χ. στη θέση Παπαδιά της αγροτικής περιφέρειας του Κρόκου (ο περιστεριώνας που αποτυπώσαμε), στο Ξώμπουργο κ.α.

Αλλά ακόμα και στις τελευταίες περιπτώσεις, που είναι οι πιο πολύπλοκες και σύνθετες και θα πρέπει να εξεταστούν ιδιαίτερες, ο τηνιακός περιστεριώνας κρατά την αυτοτέλειά του και υπακούει μόνο στους βασικούς γενικούς κανόνες.

Στα πλαίσια της γενικής χωροταξικής κατανομής παρατηρούνται περιστεριώνες απομονωμένοι ο ένας από τον άλλο, συνήθως όμως βρίσκονται συγκεντρωμένοι σε μικρή απόσταση μεταξύ τους σχηματίζοντας «συνοικίες» στις καταλληλότερες από την άποψη του ανέμου, του νερού και άλλων συνθηκών, περιοχές, όπως στις λαγκαδιές του Ταραμπάδου, της Αγάπης, του Κρόκου, της Ποταμιάς, της Λειβάδας.

Η τοποθέτηση και ο προσανατολισμός των περιστεριώνων είναι τέτοιος ώστε όλοι να «κοιτάζουν» προς τη ρεματιά και μάλιστα προς την πιο απάνεμη μεριά και συγχρόνως οι πλευρές με τα ανοίγματα – και τη διακόσμηση – να είναι στραμμένες προς το νοτιά, την ανατολή ή τη δύση, ανάλογα με την ιδιαίτερη τοποθεσία κάθε περιστεριώνα, αλλά ποτέ προς το βορρά. Αντίθετα η πόρτα μερικές φορές βρίσκεται και στη βόρεια πλευρά. Όταν η θέση του περιστεριώνα δεν προσφέρει καλή προστασία από τους ανέμους, οι πλευρές με τα ανοίγματα – εισόδους για τα πουλιά και τις διακοσμητικές – λειτουργικές – κόγχες στις οποίες κάθονται και λιάζονται τα περιστέρια, προστατεύονται με επέκταση ενός ή δύο πλάγιων τοίχων πέρα από τις γωνίες του κτιρίου, σε μήκος 0,70 – 2,50μ., έτσι ώστε να σχηματίζεται αντιανεμικό φράγμα.

Η θεμελίωση των περιστεριώνων γίνεται συνήθως στο βράχο και σε αρκετές περιπτώσεις είναι εμφανής. Το έδαφος, ακόμα και όταν είναι επικλινές, δεν διαμορφώνεται με ισοπεδώσεις κλπ., αλλά αντίθετα ο περιστεριώνας ακολουθεί τη φυσική κλίση, έτσι ώστε συνήθως η μια του πλευρά είναι υψηλότερη.

Το ύψος των περιστεριώνων συνήθως είναι μεγαλύτερο του μήκους των πλευρών τους, ενώ η «καθ' ύψος μείωση» παρατηρείται στους περισσότερους, αποτελώντας ένα τυπικό χαρακτηριστικό τους. Έχουν συνήθως δύο ως τρεις ορόφους, αλλά καμιά φορά και τέσσερις.

Σε κάθε περιστεριώνα υπάρχει μια μόνον είσοδος, μάλλον μικρή, διαστάσεων 60×150 εκ. περίπου. Βρίσκεται συνήθως στο ισόγειο, αλλά σε επίπεδο υψηλότερο του δαπέδου. Υπήρχαν όμως περιπτώσεις που η πόρτα βρίσκεται στον β' όροφο ή και στον γ' όροφο, οπότε το ανέβασμα γίνεται με ξύλινη σκάλα κινητή. Σπάνια υπάρχουν λίγα λίθινα σκαλιά στο υψηλότερο σημείο. Οι πόρτες είναι ξύλινες, καλά ασφαλισμένες με κλειδί, το οποίο κρατεί ο ιδιοκτήτης ή κρύβει σε κάποιο καλή κρυψώνα, που γνωρίζει μόνο η οικογένεια του. Είναι χαρακτηριστικά βασικό στοιχείο η πόρτα να είναι γερή, χωρίς ρωγμές και σπασίματα, καλά προσαρμοσμένη στο άνοιγμα, ώστε να μη μπορούν να μπουν φίδια, ποντίκια και άλλα ζώα και βέβαια κλέφτες περιστεριών. Την πόρτα την χρησιμοποιεί μόνο ο ιδιοκτήτης για να πιάσει τα πιτσούνια και να μαζέψει την κουτσουλιά, να καθαρίσει και να συντηρήσει τον περιστεριώνα.

Τα περιστέρια μπαινοβγαίνουν από τα τετράγωνα διαμπερή ανοίγματα, διαστάσεων 0,15 – 0,20 μ., που βρίσκονται στο υψηλότερο τμήμα των τοίχων, σχεδόν πάντα σε σειρά στο κάτω τμήμα των διαζωμάτων της διακόσμησης, αποτελώντας εξωτερικά ένα από τα στοιχεία της. Συνήθως είναι διαμπερή μόνο τα μισά από τα ανοίγματα αυτά, ενώ τα υπόλοιπα είναι απλά διακοσμητικά. Πολύ συχνά εκ των υστέρων έκλεισαν από την εσωτερική πλευρά τις περισσότερες οπές, αλλά και πάλι όσες έχουν απομείνει τις μίκρυναν, ακόμα περισσότερο προσθέτοντας πέτρες, ώστε να μένει μικρό άνοιγμα – όσο χωράει να περάσει ένα περιστέρι, για να μη μπαίνουν και άλλα πουλιά – εχθροί.

Σε μερικές περιπτώσεις δημιουργήθηκαν εκ των υστέρων – τυχαία – οπές σε κάποιο άλλο διακοσμητικό στοιχείο της επιφάνειας ή σε εσωτερική φωλιά, που αφού επισκευάστηκαν πρόχειρα έμειναν ως μικρά ανοίγματα για τα περιστέρια. Πάντως είναι βασικό στοιχείο, ο περιστεριώνας να είναι καλά κλειστός, χωρίς ανοίγματα, ρωγμές, κενά, δηλαδή να παρέχει πλήρη ασφάλεια, «για να μπορεί να κρατήσει περιστέρια».

Η διακόσμηση των εξωτερικών επιφανειών βρίσκεται πάντα στις προστατευμένες πλευρές και είναι χωρισμένη σε οριζόντια διαζώματα, ένα έως πέντε. Οι κατώτερες πλάκες των διαζωμάτων, από τις οποίες αρχίζει η διακόσμηση και τα ανοίγματα των περιστεριών, βρίσκονται τουλάχιστον 2 μ. υψηλότερα από το έδαφος, για λόγους ασφάλειας των περιστεριών, για να μη τα φτάνουν οι εχθροί τους, γάτες, φίδια, και άλλα.

Τα πολλά διαζώματα επιτείνουν την εντύπωση του μεγάλου, υψηλού και πολυώροφου κτιρίου, χωρίς να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα στους εσωτερικούς ορόφους.

Ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό των τηνιακών περιστεριώνων είναι οι διακοσμήσεις του ακροδώματος: οι πεσσοί και κιονίσκοι που κοσμούν το κτίσμα στις τέσσερις γωνιές ή και στα άκρα των αντιανεμικών τοίχων, καθώς και τα γεμάτα Π και άλλα διακοσμητικά στοιχεία στο μέσο συνήθως των διακοσμημένων πλευρών. Οι περιστεριώνες της Τήνου, καθώς υψώνονται ευθύγραμμοι και αυτοτελείς μέσα στις ρεματιές και τα περιβόλια, χωρίς πολλά ανοίγματα, σωστά οχυρά για τους ενοίκους τους, μοιάζουν με μικρούς πύργους. Την πυργοειδή αυτή κατασκευή κάνουν ακόμη πιο εντυπωσιακή και έντονη οι πεσσοί και οι κιονίσκοι του ακροδώματος που αποτελούν την κορυφαία απόληξη των απλών – ακόσμητων φερόντων στοιχείων.

2. Τοπολογική ταξινόμηση

- Με βάση το περίγραμμα της κάτοψης, διακρίνονται 4 τύποι περιστεριώνων :
- A. Τετράγωνος
 - B. Επιμήκης ορθογώνιος
 - Γ. Σχήματος γάμμα
 - Δ. Σύνθετος

Τύπος Α.

Όλες οι πλευρές του είναι συνήθως ίσες και οι γωνίες ορθές.

Στην ίδια κατηγορία κατατάσσονται και εκείνοι οι περιστεριώνες στους οποίους οι δύο πλευρές είναι σχετικά λίγο μεγαλύτερες από τις άλλες δύο, ή είναι μεγαλύτερη μόνο η μία πλευρά και η αντίστοιχη γωνία είναι οξεία, επειδή η εντύπωση που δίνουν είναι του τετράγωνου. Το μέσο μήκος των πλευρών είναι 3,5 ως 5 μ., υπάρχουν όμως και μεγαλύτεροι (π.χ. ο περιστεριώνας στον Κρόκο, πλευράς 8,30 και 8,20 μ.) καθώς και μικρότεροι (βλ. τον περιστεριώνα στη θέση Πλεκτή Τριαντάρου, πλευράς 2,40 μ.). Από τους 280 περιστεριώνες που μελετήθηκαν, τετράγωνης κάτοψης είναι 85, δηλαδή ποσοστό 30%. Οι περισσότεροι, σε αναλογία μάλιστα και με τους άλλους τύπους, βρίσκονται στην Άνω Μεριά και ιδιαίτερα στην περιοχή γύρω από το Ξώμπουργκο (στην περιοχή Ξυναράς, Κτικάδου, Σκαλάδου, Κρόκου), επίσης στη Μυρσίνη, Λειβάδα, Ποταμιά, Τριαντάρο, αλλά και στην Κάτω Μεριά, στην Αγάπη, Κώμη – Περάστρα και στην Καλλονή. Αντίθετα, ελάχιστοι περιστεριώνες του τύπου Α επισημάνθηκαν στη δυτική, Έξω Μεριά (π.χ. ένας στην Καρδιανή).

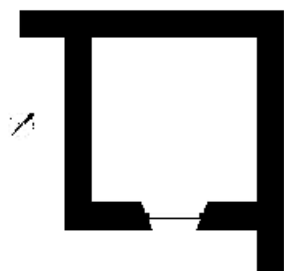
Ανάλογα με τη διαμόρφωση της κάτοψης, στον τύπο Α διακρίνουμε δύο παραλλαγές:

Τύπος Α₁

Ο ένας από τους τέσσερις τοίχους, συνήθως ο βόρειος, εκτείνεται και προεξέχει δυτικά ή ανατολικά, ανάλογα με τη θέση του περιστεριώνα, πέρα από τη γωνία του κτιρίου, σχηματίζοντας αντιανεμικό φράγμα.

Τύπος Α₂

Δύο αντιανεμικοί τοίχοι προεξέχουν στις δύο διαμετρικά αντίθετες γωνίες. Ο Βοριάς στην περίπτωση αυτή χτυπά στη γωνία των δύο τοίχων.

Οι περιστεριώνες τύπου Α με αντιανεμικούς τοίχους είναι σχετικά με το σύνολο λίγοι. Στην περίπτωση του τετράγωνου περιστεριώνα προτιμάται η απλή, πυργοειδής μορφή. Σ' αυτή την κατηγορία όμως

ανήκουν ορισμένοι από τους περισσότερο αξιόλογους και παλιότερους περιστεριώνες, όπως είναι της Ξυνάρας, της Περάστρας και της Μυρσίνης.

Τύπος Β

Η κάτοψη είναι επιμήκης και συνήθως ορθογώνια. Οι απέναντι πλευρές είναι συνήθως ίσες και παράλληλες, σε μικρές περιπτώσεις όμως η μία πλευρά είναι μεγαλύτερη ή πλάγια, και τότε το σχήμα δεν είναι κανονικό ορθογώνιο. Ο μέσος όρος των εξωτερικών διαστάσεων είναι 4 X 5,40 μ. Σπανιότερα είναι μεγαλύτερη, π.χ. 5,50 X 6,70 μ. Δεν υπάρχει ορισμένος ρυθμός στις αναλογίες, αν και μπορεί κανείς να διακρίνει ότι σε ορισμένες περιοχές η περιστεριώνες είναι στενότεροι, δηλαδή ο λόγος μήκους – πλάτους είναι μεγαλύτερος (π.χ. στον Τριπόταμο 5,90 X 3,60, 4,90 X 3,90 μ., ή στην Καρδιανή 6,65 X 3,10, 5,50 X 3,10, 4,80 X 3,30μ.), ενώ αλλού, π.χ. στην Ποταμιά, πολλοί περιστεριώνες είναι μεγαλύτεροι και ο λόγος μήκους – πλάτους μικρότερος.

Είναι ο επικρατέστερος τύπος περιστεριώνα, που απαντάται, με τις παραλλαγές του, σε ολόκληρο το νησί. Είναι ο μοναδικός σχεδόν τύπος στην Καρδιανή και ο συνηθέστερος στον Τριπόταμο, την Καλλονή και την Ποταμιά. Από τους 280 περιστεριώνες που εξετάστηκαν, 166 ανήκουν στον τύπο Β, δηλαδή ποσοστό 64%.

Στην κατηγορία τύπου Β κατατάσσουμε και τον μοναδικό επιμήκη περιστεριώνα που συναντάμε μέσα στο χωριό Αγάπη, του οποίου δύο πλευρές ενώνονται με τοίχο καμπύλο.

Και στον τύπο Β διακρίνουμε δύο παραλλαγές της κάτοψης, αντίστοιχες του τύπου Α.

Τύπος Β₁

Ο τοίχος της μιας πλευράς του περιστεριώνα, συνηθέστερα της στενής – σπανιότερα της μακριάς -, προεξέχει πέρα απ' τη γωνία του κτιρίου για καλύτερη προστασία της νότιας, ανατολικής, νοτιοανατολικής ή νοτιοδυτικής κύριας όψης του περιστεριώνα.

Περιστεριώνες αυτού του τύπου είναι αρκετοί διασκορπισμένοι σε όλο το νησί.

Τύπος B₂

Στην περίπτωση αυτή προεξέχουν δύο τοίχοι, μιας στενής και μιας μακράς πλευράς, πέρα από τις δύο διαμετρικά αντίθετες γωνίες, έτσι ώστε να προστατεύονται καλύτερα δύο πλευρές του περιστεριώνα.

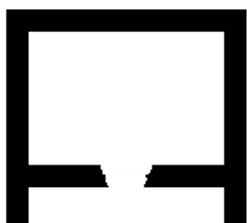
Οι πλευρές που προστατεύονται από τους προεξέχοντες – αντιανεμικούς τοίχους αποτελούν την πρόσοψη του περιστεριώνα και είναι κοσμημένες, όπως και η εσωτερική επιφάνεια των ίδιων των αντιανεμικών τοίχων.

Τα παραδείγματα του τύπου B₂ που είναι από τους περισσότερο διακοσμημένους και κομψούς περιστεριώνες, είναι λιγότερα και απαντώνται συγκεντρωμένα σε δύο κυρίως περιοχές: στην περιοχή του Ταραμπάδου και στην περιοχή του Τριπόταμου. Άλλα δύο παραδείγματα συναντάμε στην περιοχή Χατζηράδου, και ανά ένα στο Κτικάδο, στη Μέση, στην Καρδιανή, στα Κιόνια και στην περιοχή της Χώρας.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι περισσότεροι περιστεριώνες με ένα ή δύο αντιανεμικούς τοίχους, βρίσκονται συγκεντρωμένοι στις περιοχές Αγάπης, Ποταμιάς, Ταραμπάδου και Τριπόταμου, οι οποίες εκτιμάται ότι έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στη μεσαιωνική ιστορία του νησιού και την αρχιτεκτονική εξέλιξη των περιστεριώνων.

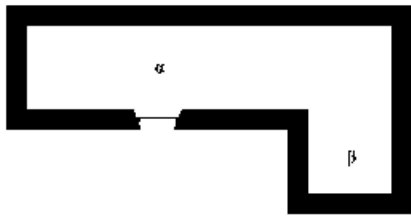
Θα μπορούσε να θεωρηθεί πιθανό ότι οι τοίχοι προεκτείνονται όχι μόνο για λόγους καλύτερης προστασίας των όψεων των περιστεριώνων, αλλά και γιατί με αυτούς διαμορφώνεται ποικιλότροπα το κτίριο και δίνεται η ευκαιρία και η αφορμή για μια ακόμη διαφοροποίηση και μεγαλύτερη διακόσμηση (βλ. και πιο κάτω, κεφ. Για Διακόσμηση).

Τύπος B₃

Μία τρίτη παραλλαγή του περιστεριώνα τύπου B που απαντάται σπάνια. Σ' αυτήν ανήκουν οι περιστεριώνες που οι δυο στενές τους πλευρές προεξέχουν σε σχήμα Π, ώστε να περιβάλλεται και να προστατεύεται καλύτερα η μία φαρδιά πλευρά. Τέτοιοι περιστεριώνες είναι ορισμένοι στην Αγάπη και ένας στην Ξυνάρα.

Τύπος Γ

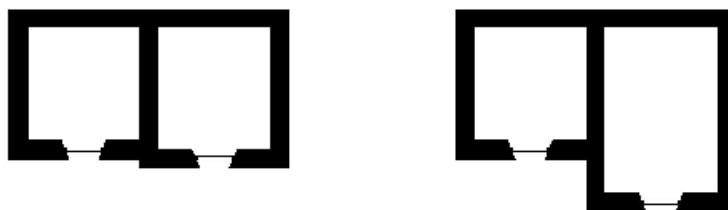
Αποτελείται από δύο ορθογώνιους επιμήκεις χώρους, ενωμένους σε σχήμα Γ. Ο ένας χώρος είναι συνήθως μεγαλύτερος από τον άλλο (π.χ. μήκος του α : 7 μ. και του β : 4,5 μ.), και το πλάτος και των δύο είναι σχετικά μικρό (το μικρότερο 2,1 μ.). Σε μια περίπτωση, στον περιστεριώνα 423 μέσα στο χωριό Αγάπη, ο μικρότερος χώρος είναι τριγωνικός. Με τη διευθέτηση αυτή των περιστεριώνων μέσα στο χώρο, προστατεύονται περισσότερες πλευρές του καλύτερα ίσως απ' ό,τι με τον απλό αντιανεμικό τοίχο. Παράλληλα προσφέρονται περισσότερες όψεις για λειτουργία (λιάσιμο και ανάπαυση περιστεριών) και διακόσμηση. Συνήθως στους περιστεριώνες αυτού του τύπου υπάρχουν ανοίγματα και διακοσμητικά μοτίβα σε τρεις πλευρές, αλλά σε ορισμένους η διακόσμηση εκτείνεται σε τέσσερις πλευρές, κεντώντας έτσι τις περισσότερες επιφάνειες του κτιρίου. Η είσοδος είναι ή σε μια από τις εσωτερικές του Γ πλευρές ή σε μια από τις στενές.

Ο περιστεριώνας του τύπου Γ επιχωριάζει ιδιαίτερα στην κοιλάδα της Αγάπης, όπου είναι ο επικρατέστερος τύπος. Στο χωριό της Αγάπης οι μισοί από τους περιστεριώνες που μελετήθηκαν είναι σχήματος Γ, μερικοί από τους οποίους παρουσιάζουν, εκτός από την ομοιότητα της κάτοψης, τον ίδιο τύπο τόσο στην εξωτερική διαμόρφωση όσο και στη διακόσμηση, ένδειξη ότι έγιναν συγχρόνως ή ακόμη από τους ίδιους μαστόρους.

Από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις περιστεριώνων τύπου Γ είναι ο 199 (ιδιοκτησίας Ν. Δάρμη) στην κοιλάδα της Λειβάδας, θεμελιωμένος στα βράχια κοντά στη θάλασσα, πριν 150 χρόνια τουλάχιστον, και ο γειτονικός πολύ νεότερος, λίγο βορειότερα. Η γεινίαση και συγχρόνως η διαφορά της ηλικίας τους αποτελούν ένδειξη ότι σε μεταγενέστερη εποχή μιμήθηκαν τη μορφή του παλαιότερου κοντινού περιστεριώνα. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στην περιοχή της Αγάπης. Ο τύπος Γ είναι παλιός, αλλά επιβίωσε στους νεότερους χρόνους, σποραδικά στο νησί.

Στην Καλλονή βρίσκονται επίσης τρεις περιστεριώνες τύπου Γ, από τους οποίους ο ένας είναι με ακρίβεια χρονολογημένος, αφού φέρει την ημερομηνία κατασκευής του -1891- στο μέτωπο της μιας πλευράς.

Τύπος Δ

Είναι ο σύνθετος τύπος, ο οποίος αποτελείται από δύο ή περισσότερους περιστεριώνες, ενωμένους σε μια σειρά, με μικρή διαφοροποίηση – εσοχή των όψεων, είτε σε σχήμα Γ. Η δεύτερη περίπτωση δύσκολα διακρίνεται από τον τύπο Γ εξωτερικά. Μια ένδειξη αποτελεί η δεύτερη πόρτα και βέβαια οι διαχωριστικοί τοίχοι στο εσωτερικό. Στον τύπο Δ εντάσσονται και οι περιστεριώνες που είναι ενωμένοι όχι μόνο με άλλους περιστεριώνες αλλά και με άλλες κτιριακές εγκαταστάσεις, συνήθως εξοχικές – αγροτικές. Στην περίπτωση αυτή ανήκουν ορισμένοι από τους πιο ενδιαφέροντες και σημαντικούς περιστεριώνες απ' όσους εξετάσαμε, όπως ο περιστεριώνας της οικογένειας Βιδάλη – Καλουμένου στον Κτικάδο και ο περιστεριώνας του Ματθαίου Ν. Βιδάλη στη θέση «Παπαδιά».

Ο σύνθετος τύπος περιστεριώνα προήλθε περισσότερο από τη συνένωση – προσθήκη ενός δεύτερου περιστεριώνα σε κάποιον πολύ ή λιγότερο παλιό, παρά από την εξαρχής σχεδίαση και κατασκευή διπλού-σύνθετου κτιρίου. Εξαίρεση αποτελούν οι περιστεριώνες που είναι αναπόσπαστο και κεντρικό τμήμα «κατοικίας», όπως λέγεται η αγροικία στην Τήνο και Μύκονο (και πάλι παραδείγματα των περιστεριώνων της Παπαδιάς, του Κτικάδου και της Κώμης).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα προσθήκης και δημιουργίας σύνθετου τύπου περιστεριώνα, αποτελεί ο π. 178 στη Μαρούλη, όπου ένας επιμήκης μεγάλος περιστεριώνας προστέθηκε πρόσφατα, πριν 15 χρόνια, από τον μαστρο-Γιακουμή από την Ποταμιά, στη δυτική πλευρά ενός παλιού και ωραιότατου περιστεριώνα τύπου Γ, δημιουργώντας τον μεγαλύτερο ίσως περιστεριώνα της Τήνου.

Οι περιστεριώνες, ακόμα και στον σύνθετο τύπο, διατηρούν ο καθένας την αυτοτέλεια, τη μορφή και τον ιδιαίτερο τύπο των απλών περιστεριώνων. Είναι ξεχωρά ο καθένας, του τύπου Α ή Α₁ (π.χ. ο περιστεριώνας της Περάστρας), του τύπου Β, Β₁ (π.χ. οι περιστεριώνες του Ταραμπάδου) ή Β₃ (π.χ. ο π. 231 του Κτικάδου). Εξαιρετική είναι η περίπτωση του π. 267 του Ταραμπάδου, που αποτελείται από δύο όμοιους περιστεριώνες τύπου Β₁, διαγώνια ενωμένους, έτσι ώστε δημιουργείται συμμετρικό σχήμα με μικρές επιφάνειες σε διάταξη ζικ – ζακ, από τις οποίες οι έξι της πρόσοψης είναι διακοσμημένες.

Οι σύνθετοι περιστεριώνες ήταν οικογενειακοί, ανήκαν δηλαδή σε δύο μέλη μιας οικογένειας. Οι περισσότεροι σήμερα ανήκουν σε έναν ιδιοκτήτη, συνήθως από κληρονομιά από έναν ή περισσότερους προγόνους, ή από αγορά, αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις περισσότερων ιδιοκτητών, όπως του π. 534 του Κρόκου, που είναι τέσσερα μερίδια (όσες και οι πόρτες του).

Όπως είναι φυσικό, οι σύνθετοι περιστεριώνες είναι οι πιο μεγάλοι σε διαστάσεις και οι πιο σημαντικοί από την άποψη της ιστορικής και κοινωνιολογικής έρευνας, αλλά και της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Βρίσκονται στις πιο προνομιούχες θέσεις της περιοχής, απάνεμοι και πολύ κοντά σε πλούσιες πηγές και κρήνες νερού (βλ. π.χ. τους περιστεριώνες Κώμης σε μικρή απόσταση από την διπλανή κρήνη και πλυντήριο ρούχων, της

Παπαδιάς με το μεσαιωνικό υδραγωγείο και κρήνη, του Κρόκου, όπου η κύρια πηγή και η σύγχρονη δεξαμενή ύδρευσης του χωριού) και υποστηρίζεται ότι γι' αυτό το λόγο αλλά και από μορφολογικά στοιχεία είναι από τους παλιότερους.

Ο αριθμός των περιστεριώνων τύπου Δ που εντοπίστηκαν δεν είναι μεγάλος και αποτελεί ποσοστό 6% στο σύνολο των περιστεριώνων που μελετήσαμε.

3. Διαμόρφωση – Διαρρύθμιση του εσωτερικού χώρου

Η διαρρύθμιση του εσωτερικού χώρου των περιστεριώνων βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το σχήμα της κάτοψης, τις διαστάσεις, τα υλικά δομής και την κατασκευή τους. Κοινό χαρακτηριστικό όλων είναι οι πολλοί όροφοι.

Οι περιστεριώνες του τύπου Α και Β είναι μονόχωροι, όμοιοι σε όλους τους ορόφους, όταν οι διαστάσεις τους είναι τέτοιες που επιτρέπουν το διαχωρισμό των ορόφων και τη στέγαση με τα υλικά που είναι διαθέσιμα και χρησιμοποιούνται, τα ξύλινα δοκάρια και τις λίθινες πλάκες. Σ' αυτή την απλούστερη περίπτωση, ο περιστεριώνας είναι ένα ορθογώνιο πολύ υψηλό δωμάτιο. Ο διαχωρισμός οριζόντια σε ορόφους, γίνεται με ξύλινα δοκάρια, τις «τράβες», που πατούν σε εσοχές μέσα στον τοίχο, ή σε πλάκες εξέχουσες κατά ζώνες – συνηθέστερα στους περιστεριώνες τύπου Α, ή σε εσοχές των κάθετων τοίχων – κύρια στους περιστεριώνες τύπου Β. Αυτές οι τελευταίες δημιουργούνται ή με τη μείωση του πάχους των τοίχων όσο ψηλώνουν ή καθώς οι δύο αντικρινοί τοίχοι, οι μακροί στους περιστεριώνες τύπου Β, χτίζονται ως ένα ύψος με τον εκφορικό τρόπο. Το ίδιο κτίσιμο, το εκφορικό, επαναλαμβάνεται σε όλους τους ορόφους.

Πάνω στα δοκάρια πατούν λίθινες πλάκες, οι οποίες καλύπτουν όλο το δάπεδο του ορόφου εκτός από μια τετράγωνη οπή συνήθως στο άκρο, αλλά σε μερικές περιπτώσεις και στο μέσο, για το πέταγμα των περιστεριών από όροφο σε όροφο αλλά και το πέρασμα του ιδιοκτήτη για την περισυλλογή των πιτσουνιών και της κουτσουλιάς. Σε αρκετούς περιστεριώνες λείπουν οι πλάκες ή και τα δοκάρια και ο χώρος δίνει την αίσθηση του υψηλού και ενιαίου – χωρίς ορόφους.

Σε περιστεριώνες μικρούς και ιδιαίτερα στενούς (πλάτους 2 μ.), που το άνοιγμα μεταξύ των μακρών τοίχων είναι μικρό, οι σχιστόπλακες τοποθετούνται απευθείας πάνω στους πλάγιους τοίχους χωρίς δοκάρια. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι πλάκες είναι επιμήκεις – κανονικές, σχεδόν ορθογώνιες, πλάτους ενός μέτρου περίπου και μήκους τόσο ώστε να καλύπτει το άνοιγμα. Τέτοιος είναι π.χ. ο περιστεριώνας του Ιωάννη Φιλιπούση στην Καρδιανή.

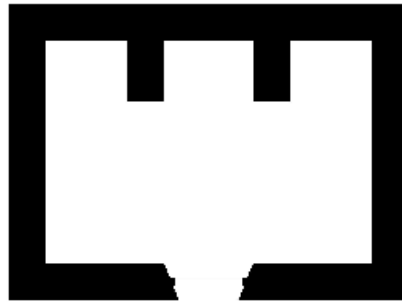
Σε αρκετές περιπτώσεις, κύρια των περιστεριώνων του τύπου Α, στο μέσο περίπου του τοίχου της μιας πλευράς εξέχει πεσσός (μήκους 0,60 – 0,70 μ. περίπου), ο οποίος είναι κτισμένος επίσης με τον εκφορικό τρόπο, έτσι ώστε οι διαστάσεις στο υψηλότερο τμήμα του να είναι μεγαλύτερες. Στον πεσσό πατούν σχιστόπλακες παχιές, που εισχωρούν στον τοίχο και εξέχουν έτσι ώστε πάνω

τους να ακουμπούν τα δοκάρια και οι πλάκες του πάνω ορόφου. Οι πεσσοί αρχίζουν άλλοτε από το ισόγειο και άλλοτε από τον πρώτο όροφο, επαναλαμβανόμενοι όμοια. Στη δεύτερη περίπτωση, πατούν πάνω στον παχύ τοίχο του ισογείου, που είναι εκφορικά κτισμένος.

Ο πεσσός βρίσκεται σε περιστεριώνες κανονικού μεγέθους (π.χ. πλευράς 4 μ.), αλλά τον συναντάμε και στον πιο μικρό περιστεριώνα τύπου Α. Τον τριώροφο περιστεριώνα, της Ειρ. Γαλαντή, στη θέση Πλεκτή του Τριαντάρου, εσωτερικών διαστάσεων 2 X 2,3 μ., καθώς και στον λίγο μεγαλύτερο περιστεριώνα, επίσης της κοινότητας Τριάνταρου.

Στατιστικά στοιχεία για την εσωτερική διαμόρφωση δεν μπορούν να δοθούν, γιατί στάθηκε αδύνατο να εξεταστεί το εσωτερικό πολλών περιστεριώνων. Οι περισσότεροι ήταν κλειστοί είτε είχαν περιστέρια είτε όχι και επί πλέον οι ιδιοκτήτες δίσταζαν να επιτρέψουν την είσοδο για να μην ενοχληθούν τα περιστέρια ή και για λόγους πρόληψης.

Στους μεγάλους, επιμήκεις περιστεριώνες τύπου Β, υπάρχουν δύο πεσσοί σε ίσες περίπου αποστάσεις μεταξύ τους, στη μία μακριά πλευρά, σπανιότερα στις δύο, σε θέσεις αντωπές. Στην τελευταία περίπτωση ανήκει ο τριώροφος περιστεριώνας στη θέση Λάκκα της Καρδιανής, χαμηλά στο Λατομείο (εσωτερικών διαστάσεων 5,70 X 1,80 μ.), όπου οι επάλληλοι πεσσοί «πατούν» στους παχείς, εκφορικούς, μακρείς τοίχους. Οι πεσσοί επαναλαμβάνονται όμοια στον α' και β' όροφο, οι οποίοι έχουν ίδια κάτοψη.

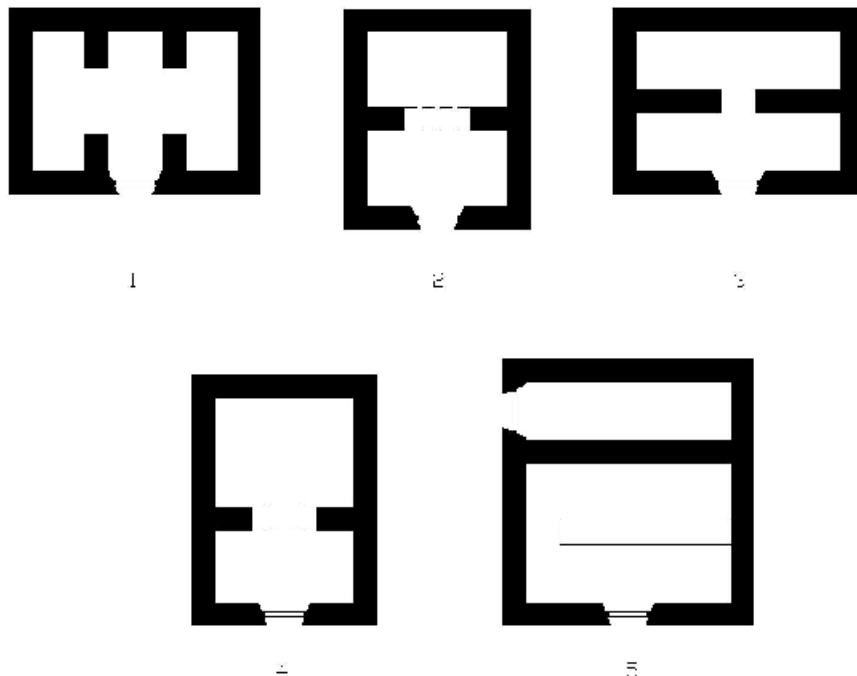
Περιστεριώνας τύπου Β με δυο πεσσούς στη μια πλευρά

Στους μεγαλύτερους περιστεριώνες και ιδιαίτερα στους τετράγωνης κάτοψης ή στους επιμήκεις αλλά με μεγάλο πλάτος (μικρή αναλογία πλάτους – μήκους), ο χώρος του ισογείου χωρίζεται σε δύο μέρη με μια ενδιάμεση καμάρα στο μέσο του μήκους (σχ. 2). Οι φέροντες την καμάρα τοίχοι, πάχους 0,50 – 0,65 μ., έχουν πολλές φορές άνισο και μεγάλο σχετικά μήκος (0,70 – 2 μ.), έτσι ώστε να δημιουργούνται μικροί, διάκριτοι χώροι.

Στην καμάρα και τους φέροντες τοίχους ακουμπούν τα δοκάρια και οι πλάκες της οροφής του ισογείου. Στους ορόφους επαναλαμβάνεται ο διαχωρισμός, αλλά συνήθως στη θέση της καμάρας υπάρχει διαχωριστικός τοίχος με άνοιγμα εισόδου στο άκρο ή στο μέσο, ή υπάρχουν δύο εκφορικοί πεσσοί στη θέση γένεσης της καμάρας (βλ. στην Ξυνάρα, ιδιοκτ. Ιάκ. Κολλάρου, που είναι ωραιότατα κτισμένος).

Στον περιστεριώνα του Ματθαίου Ν. Δελλατόλα στην Ξυνάρα έχουμε τη μοναδική περίπτωση κίονα στο μέσο του χώρου, που στηρίζει την καμάρα και τον αντίστοιχο τοίχο πάνω απ' αυτήν.

Σε άλλους περιστεριώνες ο διαχωρισμός του ισογείου και των ορόφων σε δυο δωμάτια γίνεται με εγκάρσιο τοίχο στο μέσο του χώρου, στους περιστεριώνες του τύπου Β κατά μήκος των μακρών πλευρών ή με τοίχο στο ισόγειο και με πεσσούς εκφορικούς στον όροφο (Σχ. 3).

Παραδείγματα εσωτερικής διαρρύθμισης περιστεριώνων.

Υπάρχουν και περιστεριώνες όπου στο ισόγειο ο διαχωρισμός και η στήριξη της οροφής γίνεται με δύο αντωπούς πεσσούς, στους οποίους στηρίζεται ο διαχωριστικός τοίχος ή η καμάρα του ορόφου.

Σε περιστεριώνες επιμήκεις η διαχωριστική καμάρα δεν χτίζεται στο μέσο του ισόγειου χώρου, αλλά πλησιέστερα προς την κύρια όψη (Σχ. 4). Όταν ο περιστεριώνας είναι τριώροφος, η καμάρα επαναλαμβάνεται στον α' όροφο, ενώ στον β' κτίζεται τοίχος και ο μπροστινός χώρος μένει ακάλυπτος, ανοιχτός: εξώστης, «αυλή» ή χαγιάτι, όπως λέγεται στην Τήνο. Συνήθως, όχι πάντα, η αυλή επικοινωνεί με το εσωτερικό του περιστεριώνα με μικρή πόρτα. Αυτή η

τελευταία διαρρύθμιση συνηθίζεται ιδιαίτερα στην Ποταμιά, αλλά και σε άλλες περιοχές του νησιού.

Σε μια μόνο περίπτωση, του μεγάλου περιστεριώνα τύπου Α του Αντ. Ρεμούνδου στον Κρόκο, συναντήσαμε διαχωρισμό του περιστεριώνα με δύο εσωτερικούς τοίχους σε τρία μακρόστενα, παράλληλα διαμερίσματα (Σχ. 5).

Οι περιστεριώνες τύπου Γ αποτελούνται βέβαια από δύο επιμήκη δωμάτια που επικοινωνούν και απ' όσο γνωρίζουμε δεν έχουν άλλα εσωτερικά χωρίσματα. Οι όροφοι δημιουργούνται όπως και στους περιστεριώνες τύπου Β, με εσοχές των τοίχων, κύρια κτισμένων με τον εκφορικό τρόπο, και όταν το πλάτος είναι πολύ μικρό, όπως του Γ. Αλ. Δελλατόλα, στην Αγάπη, με την τοποθέτηση μόνο μιας σειράς πλακών χωρίς ξύλινα δοκάρια. Σε αρκετούς περιστεριώνες, το ένα σκέλος του Γ έχει έναν όροφο λιγότερο και το δώμα του αποτελεί ταράτσα – «αυλή», στην οποία βγάζει μικρή πόρτα του τελευταίου ορόφου.

Στους σύνθετους περιστεριώνες του τύπου Δ, το εσωτερικό είναι διαμορφωμένο ανάλογα με τον τύπο και τις διαστάσεις του. Π.χ. στο συγκρότημα περιστεριώνων στην Κώμη, ο πρώτος από αριστερά, ιδιοκτησίας Π. Πρελορέντζου, είναι τετράγωνος με ενδιάμεσο τοίχο, ο οποίος σε κάποια ανακατασκευή χτίστηκε σε θέση παλιότερης καμάρας. Ο δεύτερος, του Μάρκου Πρελορέντζου, είναι επιμήκης με καμάρα στο μέσο του μήκους, σήμερα μισοκτισμένη με τοίχο. Το τμήμα αυτό, που σήμερα χρησιμοποιείται σαν περιστεριώνας, όπως και το πρώτο αριστερά του, με το οποίο επικοινωνούσε με κλειστή τώρα πια πόρτα, ήταν αρχικά σπίτια με τοξωτές πόρτες και παράθυρα. Το πρώτο μετατράπηκε παλαιότερα σε περιστεριώνα με διακοσμημένη πρόσοψη και ανοίγματα για τα πουλιά. Το δεύτερο χρησιμοποιείται τελευταία ως περιστεριώνας, χωρίς μετατροπές. Ουσιαστικά δεν είναι περιστεριώνας. Ο τρίτος και τέταρτος περιστεριώνας είναι ορθογώνιοι κλειστοί χώροι χωρίς χωρίσματα, όπου άλλοτε οι όροφοι δημιουργούνταν με ξύλινα δοκάρια. Ο πέμπτος είναι επιμήκης με μικρό δωμάτιο προς την πρόσοψη και εξώστη.

Στον περιστεριώνα του Κρόκου, οι δυο περιστεριώνες είναι ξεχωριστοί στο υπόγειο, αλλά στο ισόγειο και τον όροφο επικοινωνούν με άνοιγμα του ενδιάμεσου τοίχου σε διαφορετική θέση. Ο ένας απ' αυτούς, τετράγωνης κάτοψης, έχει πεσσό στο διαχωριστικό τους τοίχο, που λειτουργεί σαν αντηρίδα (διαφορετικού μήκους και πάχους σε κάθε όροφο). Τα ανοίγματα για την επικοινωνία από όροφο σε όροφο βρίσκονται σε διαφορετική θέση, έτσι ώστε να δημιουργείται η εντύπωση του πολυδαίδαλου κρυψώνα.

Σαν κατακλείδα μπορούμε να πούμε ότι βασικός παράγοντας στην εσωτερική διαρρύθμιση του περιστεριώνα είναι η δημιουργία μικρών χώρων,

ώστε να είναι δυνατή η στέγασή τους με τα υπάρχοντα υλικά, βασικά τις πλάκες και το πολυτιμότεο ξύλο. Κι αυτό επιτυγχάνεται με διαχωριστικούς τοίχους, καμάρα, πεσσούς και φυσικά τις γενικές μικρές διαστάσεις. Οι μικροί χώροι είναι ενιαίοι και καθώς πολλές φορές έχουν πέσει ή λείπουν τα δοκάρια και οι πλάκες των ορόφων, έχει κανείς την εντύπωση και μέσα στον περιστεριώνα της μικρής και υψηλής πυργοειδούς κατασκευής.

Το ύψος των ορόφων δεν είναι μεγάλο, ούτε πάντα το ίδιο. Συνήθως είναι υψηλότερο το ισόγειο και οι υπόλοιποι όροφοι είναι ισοϋψείς ή είναι λίγο υψηλότερος ο τελευταίος όροφος. Το ανέβασμα από το ισόγειο στον όροφο ή καμιά φορά από όροφο σε όροφο γίνεται μέσα από τα ανοίγματα (κλαβανή ή κλαβαλή) των δαπέδων, με μια κινητή ξύλινη σκάλα. Σπάνια στο ισόγειο υπάρχουν τέσσερα έως έξι λίθινα κτιστά σκαλιά (π.χ. στον περιστεριώνα του Μοναστηριού των Φραγκισκάνων στη Μέση και στον περιστεριώνα της Ξυνάρας). Τις περισσότερες φορές η αναρρίχηση γίνεται με πιάσιμο – στήριγμα στα δοκάρια και στα «πατήματα», δηλαδή τις τριγωνικές πλάκες που υπάρχουν στις γωνίες.

Σε όλες τις επιφάνειες των τοίχων, ακόμα και των πεσσών, υπάρχουν διάσπαρτες φωλιές. Είναι τετράπευλα ορθογώνια ή τραπεζοειδή ανοίγματα μέσα στον τοίχο, διαστάσεων 0,20 – 0,35 μ. συνήθως, που δημιουργούνται – αφήνονται κατά το χτίσιμο. Ο αριθμός τους δεν είναι ορισμένος ούτε όμοια κατανεμημένος στις διάφορες επιφάνειες και τους ορόφους. Κυμαίνεται κατά μέσο όρο μεταξύ 40 – 60 στους μετρίου μεγέθους περιστεριώνες, έχουμε όμως παραδείγματα με πολύ μεγαλύτερο αριθμό, όπως στον περιστεριώνα της Ξυνάρας του Ματθαίου Δελλατόλα με 120 φωλιές, του Ι. Κολλάρου με 245 φωλιές κι ακόμα του Γ. Δελλατόλα στον Κρόκο με 300 σχεδόν φωλιές. Σαν φωλιές χρησιμεύουν και τα γωνιακά πατήματα, κι ακόμα το δάπεδο κοντά σε τοίχους.

Όλες οι εσωτερικές επιφάνειες του περιστεριώνα είναι χωρίς επιχρίσματα – ασοβάτιστες, αντίθετα από τις εξωτερικές, που είναι όλες σοβατισμένες. Εξαίρεση αποτελεί το ισόγειο ορισμένων περιστεριώνων, που χρησιμεύει για άλλες αγροτικές ενασχολήσεις του ιδιοκτήτη και, όπως συμπεραίνεται, για κατοικία περιοδική, σαν «κατοικία». Στην περίπτωση αυτή στο ισόγειο υπάρχει πατητήρι, φούρνος, τοξωτές ή ορθογώνιες εσοχές στους τοίχους («καμάρι» ή «θυρίδα», όπως λέγονται αντίστοιχα στην Τήνο), δηλαδή στοιχεία τυπικά κατοικίας – ανθρώπινης εγκατάστασης, ποτέ όμως φωλιές.

Ο σοβάς στο εσωτερικό συναντάται σπάνια σε περιστεριώνες τύπου Α ή Β (βρέθηκε μόνο σε ορισμένους από τους πιο παλιούς και αξιόλογους περιστεριώνες στην περιοχή γύρω από το Ξώμπουργο, π.χ. στον π. 215 στο κτήμα του Ι. Σιώτη, στον περιστεριώνα του Ματθαίου Δελλατόλα στην Ξυνάρα κι ακόμα, στου Στ. Δελλατόλα στην Αγάπη, ενώ συναντάται σχετικά συχνότερα στους σύνθετους περιστεριώνες και ιδιαίτερα σ' αυτούς που συσχετίζονται

άμεσα και σαφώς με αγροικία. Στην περίπτωση αυτή ήταν σοβατισμένο πάντα το τμήμα εκείνο που μπορούσε να ήταν ή σίγουρα ήταν κατοικήσιμο, έστω κι αν σήμερα είναι απλά περιστεριώνας, όπως π.χ. στο Β.Α. τμήμα του περιστεριώνα του Κρόκου όπου υπάρχουν και θυρίδες, σε όλο το μεγάλο διόροφο ανατολικό τμήμα του περιστεριώνα της Παπαδιάς, στο ισόγειο του περιστεριώνα του Γ. Φώσκολου στο Χατζηράδο. Η επικοινωνία μεταξύ κατοικήσιμου χώρου και περιστεριώνα γίνεται συνήθως με εσωτερική κλαβάνη ή με πόρτα (π.χ. στον περιστεριώνα της Παπαδιάς πόρτα ορόφου).

Ακόμη και όταν τμήμα του περιστεριώνα χρησιμοποιείται ως κατοικία η εξωτερική του εμφάνιση είναι ενιαία, με τη διακόσμηση απλωμένη στην επιφάνεια κατά τον συνήθη τρόπο, έτσι ώστε ακόμη και η περιστασιακή κατοικία δεν είναι αναγνωρίσιμη όπως στον περιστεριώνα της Παπαδιάς.

Η περιστασιακή ή για κάποιο χρονικό διάστημα χρήση περιστεριώνων σαν τόπος διαμονής, συμπεραίνεται και από τα ακιδογραφήματα που παρατηρήσαμε στα ασβεστοκονιάματα των περιστεριώνων του Ι. Σιώτη, του Ματθαίου Δελλατόλα στην Ξυνάρα και του Στέφανου Δελλατόλα στην Αγάπη. Πρόκειται για χαρακτά καράβια ιστιοφόρα του 17^{ου} – 19^{ου} αιώνα στον 1^ο και 3^ο περιστεριώνα, κάθετες γραμμές και το σχήμα: στην κολόνα του 2^{ου} περιστεριώνα.

Αυτά είναι και τα μόνα «διακοσμητικά» στοιχεία που επισημάνθηκαν στις εσωτερικές επιφάνειες των περιστεριώνων.

Τα ανοίγματα, πόρτες και σπάνια παράθυρα, είναι μικρών σχετικά διαστάσεων με μεγαλύτερο πλάτος στο εσωτερικό μέρος απ' ότι στο εξωτερικό. Η απόληξή τους, συνήθως τοξωτή στην εσωτερική πλευρά, είναι χτισμένη στην εξωτερική πάνω από το ανώφλι, ώστε η ξύλινη πόρτα είναι ορθογώνια. Σπάνια τοποθετείται μαρμάρινος φεγγίτης.

4. Οργάνωση και διαμόρφωση εξωτερικών επιφανειών – Διακόσμηση

Δεν είναι οι διάφοροι τύποι αρχιτεκτονικής μορφής των περιστεριώνων, αλλά και η οργάνωση και διαμόρφωση των εξωτερικών επιφανειών τους, που προκαλούν την έντονη διαφοροποίηση και τους δίνουν το μοναδικό τελικό αποτέλεσμα.

Απλούστερα στην αρχιτεκτονική σύλληψη αλλά και την εξωτερική διαμόρφωση, οι τετράγωνοι ή ορθογώνιοι περιστεριώνες, χωρίς αντιανεμικούς – προστατευτικούς τοίχους, υψώνονται στο χώρο σαν πυργίσκοι. Με τους τετράγωνους πεσσούς ή κυκλικούς κιονίσκους στις τέσσερις γωνίες του

δώματος, κλειστοί χωρίς ανοίγματα, δεν θα διέφεραν από οχυρό κάστρο, αν μια ή και δύο και σπανιότερα τρεις πλευρές, δεν διαμορφώνονταν, με οριζόντια διακοσμημένα διαζώματα, σε επιφάνειες κεντημένες, που θυμίζουν παλιό υφαντό, ή παλιά, σκαλισμένη κασέλα.

Στους περιστεριώνες με έναν ή περισσότερους αντιανεμικούς τοίχους, η διαμόρφωση των διαζωμάτων και η διακόσμηση συνεχίζεται στους προεκταμένους τοίχους, συνήθως με όμοια διακοσμητικά μοτίβα ή με σύνθεση μοτίβων, όπως στα διαζώματα της κύριας επιφάνειας. Αρκετές φορές όμως, περιέχουν και διαφορετικά στοιχεία. Η διαφοροποίηση των επιφανειών και της τελικής μορφής, καμιά φορά εναλλασσόμενα στον ίδιο περιστεριώνα ή και στον ίδιο τοίχο ή καθώς διαμορφώνεται ημικυκλική και διακοσμημένη μία γωνία του περιστεριώνα.

Οι πεσσοί ή κιονίσκοι, την επάνω απόληψη και τις βαθμίδες των αντιανεμικών τοίχων, καθώς οι ενδιάμεσοι στο ακρόδωμα, συμπληρώνουν την πολυμορφία των πιο επιτηδευμένων περιστεριώνων.

Ένας άλλος τρόπος διαφοροποίησης των εξωτερικών επιφανειών, που δίνει αφορμή για περισσότερη διακόσμηση, είναι δημιουργία του εξώστη (αυλή ή χαγιάτι) στον τελευταίο όροφο. Σε περιστεριώνες τύπου Α και Β και τους αντίστοιχους τύπου Δ με έξωση, οι δύο πλάγιοι τοίχοι του κτιρίου, ή ο ένας τις περισσότερες φορές, συνεχίζουν και περιβάλλουν τις (ή την) πλευρές του εξώστη, σε όλο το μήκος ή σε τμήμα του, σε όλο το ύψος ή σε τμήμα του, σαν αντιανεμικό – προστατευτικό φράγμα. Σε αρκετές περιπτώσεις κατά μήκος της μίας πλευράς κτίζεται σκάλα που οδηγεί στο δώμα. Άλλοτε ο εξώστης περιβάλλεται από χαμηλό στηθαίο κι άλλοτε όχι, και τότε έχουμε την απλούστερη και λιγότερο κοσμημένη μορφή περιστεριώνα. Στους περιστεριώνες τύπου Γ προστατεύεται συνήθως ο εξώστης από τον ένα (εξωτερικό) υπερυψωμένο τοίχο. Έτσι «σπάει» μια μεγάλη ενιαία επιφάνεια και για μια ακόμη φορά μια λειτουργική και κατασκευαστική ανάγκη στέγασης ενός χώρου – ανόδου στο δώμα – «προστασίας των πιτσουνιών από το πέσιμο», όμως λένε οι Τηνιακοί, γίνεται μορφολογικό στοιχείο, ιδιοτυπία ορισμένων περιοχών και ίσως ιδιαίτερη προτίμηση ορισμένων μαστόρων. Ας σημειωθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις υψώνεται ως αντιανεμικό φράγμα πάνω από το δώμα ο βόρειος τοίχος.

Η αποφυγή μεγάλων ενιαίων επιφανειών και όγκων, στοιχείο χαρακτηριστικό της αιγαιοπελαγίτικης αρχιτεκτονικής, επιδιώκεται και στους περιστεριώνες, όχι μόνο στους μεμονωμένους τύπου Α, Β και κυρίως Γ, αλλά και ακόμη και στους σύνθετους, όπου ενωμένοι περιστεριώνες χτίζονται με μικρές έστω διαφοροποιήσεις στις εξωτερικές επιφάνειες, σε εσοχή ή σε διαφορετικό υψηλότερο επίπεδο. Ο διπλός περιστεριώνας του Ταραμπάδου είναι χαρακτηριστικό δείγμα διάσπασης και διαφοροποίησης των όγκων, ακόμα και στην πίσω πλευρά, την ακόσμητη. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, όπου στις μη κοσμημένες πλευρές υπάρχουν λίγα – τρία ως επτά – πέτρινα σκαλοπάτια

στο υψηλότερο τμήμα του τοίχου, κοντά στο δώμα. Στις πλάκες που εξέχουν από τον τοίχο μόνες ή ανά δύο (σπάνια δημιουργούνται σε εσοχή τοίχου) 2,50 έως 3,50 μ. περίπου υψηλότερα από το έδαφος, για λόγους ασφαλείας, φθάνει κανείς με ξύλινη κινητή σκάλα. Είναι ο μόνος τρόπος για να ανεβεί ο ιδιοκτήτης στο δώμα για την τακτική επισκευή και το κυλίνδρισμά του. Καμιά φορά, όταν δεν υπάρχει πόρτα χαμηλά, μόνο από την πόρτα του εξώστη, μπορεί να μπει κανείς μέσα στον περιστεριώνα. Ακόμα, η μονοτονία της πίσω πλευράς σπάει από μία ως δύο υδρορροές, οπές επενδυμένες με πλάκες, κάτω από το «ξωγύρι», το χαμηλό στηθαίο του δώματος, για να τρέχουν τα νερά της βροχής από το δώμα.

Όλες οι εξωτερικές επιφάνειες είναι πάντα σοβατισμένες για λόγους λειτουργικούς, στη συνέχεια όμως ο σοβάς έπαιξε και ρόλο διακοσμητικό.

Τα διαζώματα δημιουργούνται με σειρά οριζόντιων πλακών, που εξέχουν από την επιφάνεια των τοίχων 0,10 – 0,15 μ. και μοιάζουν με το «φρύδι» και τη «φτέρη» των σπιτιών – τις πλάκες που εξέχουν στις προσόψεις τους σε γείσο. Η πρώτη σειρά πλακών τοποθετείται – και τα διαζώματα αρχίζουν – αρκετά υψηλότερα από το έδαφος, συνήθως πάνω από τα 2 μ., για τους ίδιους λόγους ασφαλείας. Η διακόσμηση περικλείεται σαν «ζωοφόρος» ανάμεσα στις σειρές των πλακών, σε επάλληλα διαζωμάτων. Σε σπάνιες περιπτώσεις είναι ελεύθερη στην επιφάνεια, χωρίς τον περιορισμό των διακοσμητικών πλακών, συνήθως στην κατώτερη σειρά, όπως σε ορισμένους από τους παλαιότερους και πιο ενδιαφέροντες περιστεριώνες. Σε άλλες περιπτώσεις, η διακόσμηση ορίζεται και με κάθετες πλάκες που την προβάλλουν σαν μετόπη και λειτουργούν σαν αντιανεμικά και προστατευτικά φράγματα στις λιάστρες.

Οι πλάκες των διαζωμάτων συνήθως περικλείουν όλες τις πλευρές του περιστεριώνα που είναι κοσμημένες, τους αντιανεμικούς τοίχους, τις περισσότερες φορές ακόμα και τις γωνίες του κτιρίου, σπανιότερα και κάποιες πλευρές ακόσμητες. Η διακόσμηση, αντίθετα, δεν καλύπτει το ακραίο – γωνιακό τμήμα του τοίχου, αφήνοντας ένα κενό 0,50 – 0,60 μ., που τονίζει, καθώς μάλιστα προβάλλεται σοβατισμένο και λευκό, ουσιαστικά και αισθητικά τη στερεότητα του κτίσματος και την πυργοειδή μορφή του, με την απόληψη των πεσσίσκων ή κιονίσκων στο ακρόδωμα. Εξαιρέση του κανόνα αυτού είναι οι περιπτώσεις όπου η διακόσμηση συνεχίζεται ενιαία και ομοιόμορφη στους προεκτεινόμενους αντιανεμικούς τοίχους, οι οποίοι έτσι κι αλλιώς ενισχύουν τη στερεότητα της γωνίας, λειτουργώντας και σαν αντηρίδες, και στις αποστρογγυλεμένες γωνίες των περιστεριώνων που αναφέραμε. Σπανιότερα διακοσμείται η γωνία του κτιρίου με ένα ρόδακα ή τρίγωνο στο υψηλότερο σημείο. Δεν είναι συνηθισμένο αλλά συμβαίνει στους περιστεριώνες με εξώστη, να κοσμούνται όχι μόνο οι πλευρές που περιβάλλουν τον εξώστη, αλλά και το μέτωπο ή το στηθαίο του.

Ο αριθμός των διαζωμάτων κυμαίνεται από 1 έως 5, συνήθως όμως

Είναι 2 έως 3. Το ύψος των διαζωμάτων μπορεί να είναι ίσο ή να διαφέρει στον ίδιο περιστεριώνα, όπως και από περιστεριώνα σε περιστεριώνα, όπως και από περιστεριώνα σε περιστεριώνα. Συνήθως είναι ύψους 0,80 – 1,30 μ., αλλά είναι αρκετά τα μικρότερα διαζώματα, περίπου 0,50 μ., και τα μεγάλα, ως 1,50 μ., σπάνια τα μεγαλύτερα (2 – 2,50 μ.). Συνηθέστερα είναι μικρότερα τα ανώτερα διαζώματα, ενώ τα σπανιότερα μεγάλα βρίσκονται χαμηλά σε περιστεριώνες μάλιστα που πιστεύεται ότι είναι από τους παλιότερους. Ο αριθμός και το ύψος των διαζωμάτων δεν αντιστοιχεί πάντα με τους ορόφους των περιστεριώνων. Το πλήθος όμως των επάλληλων διαζωμάτων, διακοσμημένων ή μη, επιτείνει την εντύπωση του πολυώροφου της κατοικίας των περιστεριών.

Η απλούστερη μορφή διακόσμησης, που συγχρόνως είναι πρωταρχική για τη λειτουργία του περιστεριώνα, είναι τα τετράπλευρα ανοίγματα του τοίχου, που βρίσκονται σε σειρά στο κάτω μέρος των διαζωμάτων, ακριβώς πάνω από τις εξέχουσες πλάκες. Είναι όλα διαμπερή, και χρησιμεύουν σαν είσοδοι – έξοδοι των περιστεριών, ή όταν είναι πολλά, εναλλάξ διαμπερείς και απλές τετράπλευρες εσοχές στον τοίχο. Κατασκευαστικά είναι η ευκολότερη λύση στη δημιουργία οπής και συγχρόνως διακοσμητικού μοτίβου. Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που σε ένα περιστεριώνα με πολλά διαζώματα, ορισμένα είναι κοσμημένα μόνο με αυτές τις τετράπλευρες οπέ, ενώ σε άλλους περιστεριώνες η διακόσμηση όλων των διαζωμάτων αποτελείται μόνο από σειρές τετράγωνων ανοιγμάτων.

Χωρίς να μπορεί να διευκρινιστεί με βεβαιότητα, ή απλή αυτή και πρωτογενής διακόσμηση θα μπορούσε να θεωρηθεί τόσο ως στοιχείο παλαιότητας, όσο και στοιχείο ανεπαρκούς οικονομικής δυνατότητας. Αλλά ενώ οι τετράγωνες «οπές» δημιουργούνται με το κτίσιμο και προβάλλουν το καθαρό σχήμα τους σκοτεινό στην άσπρη σοβατισμένη επιφάνεια του τοίχου, όλη η άλλη διακόσμηση γίνεται με σχιστόπλακες που συνδυάζονται μεταξύ τους και προβάλλουν από την εσοχή του τοίχου. Το βάθος της εσοχής των διακοσμημένων επιφανειών είναι 0,25 μ. και κανονικά σοβατισμένο. Μέσα στο λευκό φόντο προβάλλονται τα διακοσμητικά μοτίβα μόνα ή επαναλαμβανόμενα σε ζώνες ή σε σύνθεση με άλλα.

Κύριο στοιχείο της διακόσμησης είναι η σχιστόπλακα και κυρίαρχες μορφές οι γεωμετρικές, που μπορούν να προέλθουν από μικρά ή μεγαλύτερα κομμάτια σχιστόπλακες, κυρίως σε πλάγια διάταξη: το τρίγωνο, ο ρόμβος, το δέντρο – κυπαρίσσι, ο ρόδακας – ήλιος. Όλες αυτές οι μορφές ουσιαστικά βασίζονται στο τρίγωνο, ακόμα και ο ρόδακας, το δυσκολότερο κατασκευή μοτίβο. Είναι σπάνιες σχετικά οι μορφές του ψαροκόκκαλου και των πλάγιων παράλληλων πλακών που χρησιμοποιούνται στους παλιούς περιστεριώνες, ενώ συναντάται συχνότερα στους νεότερους περιστεριώνες από το τέλος του περασμένου αιώνα. Το ίδιο συμβαίνει και με τη σ'θνθεση κάθετων και

οριζόντιων πλακών, που σχηματίζουν τετράγωνα ή ορθογώνια μοτίβα. Συναντάται σπάνια παλιούς περιστεριώνες, αλλά είναι από τα κυρίαρχα επαναλαμβανόμενα σε σύνθεση μοτίβα, στους νεοκλασικής επιρροής περιστεριώνες στα Κάτω Μέρη, μιμούμενα πολλές φορές το ισόδομο οικοδομικό σύστημα.

Η διακόσμηση των περιστεριώνων της Τήνο θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης για τη θέση, τη συχνότητα, τη σύνθεση, την πολυπλοκότητα και την χωροταξική κατανομή των επιμέρους διακοσμητικών μοτίβων. Σ' αυτή τη φάση της μελέτης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διακόσμηση απλώνεται σε συνεχή ροή, οριζόντια μέσα στο πλαίσιο των διαζωμάτων, με επανάληψη ενός μοτίβου, με σύνθεση δύο ή και περισσότερων μοτίβων, που επαναλαμβάνονται όμοια ή με παραλλαγές. Στα σχήματα 17,18 δίνονται μερικά τυπικά παραδείγματα σύνθεσης επιμέρους μοτίβων. Η επανάληψη των όρθιων ισομεγέθων τριγώνων σε μια σειρά ή σε περισσότερες επάλληλες (3 – 4) είναι από τις συνηθέστερες συνθέσεις, όπως και η επανάληψη όρθιων και ανεστραμμένων τριγώνων, όταν πρόκειται να καλυφθούν μεγάλες επιφάνειες με εύκολο και ταχύ τρόπο. Ακόμα συνηθέστερη είναι η επανάληψη της σύνθεσης των ισομεγέθων ρόμβων σε συνεχές πλέγμα, συνήθως στο κατώτερο διάζωμα. Αν και εμφανίζεται σ' όλη την Τήνο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το πλέγμα των ρόμβων (σαν το αρχαίο αβακωτό κόσμημα) συναντάται σε «μετόπη» - μοναδική διακόσμηση σε μια πλευρά – σε περιστεριώνες της περιοχής Τριαντάρου, σαν τοπικό στιλ.

Το τρίγωνο μεγαλωμένο γεμίζει με πλάγιες πέτρινες νευρώσεις ή με μικρότερα τρίγωνα και ρόμβους, γίνεται δέντρο, κυπαρίσσι, ή ένα διαφορετικό γεωμετρικό σχήμα και παίρνει τη θέση του στο διάζωμα σε εναλλαγή με κάποιο άλλο μοτίβο, συνηθέστατα με ρόδακες.

Ο ρόδακας, απλός τετράφυλλος συνήθως εξάφυλλος και οκτάφυλλος αλλά και πολύφυλλος – σαν πέτρινο λουλούδι ή ήλιος – σχηματίζεται με ακτινωτά τοποθετημένες πλάκες ή μια οριζόντια στο μέσο – σπάνια με μια κάθετη και ακτινωτέ τις υπόλοιπες. Το κέντρο τους είναι το κέντρο του κύκλου του ρόδακα. Σε λίγες περιπτώσεις, σε ρόδακες πολύφυλλους, βρίσκεται πιο χαμηλά, και αυτό κυρίως σε μια τοπική ιδιομορφία στην περιοχή της Ποταμιάς. Ρόδακες όμοιου μεγέθους και όμοιου ή διαφορετικού αριθμού ακτίνων, εμφανίζονται στο ίδιο διάζωμα συνηθέστερα σε συνδυασμό με άλλα μοτίβα, κυρίως τρίγωνα – δέντρα, ρόμβους απλούς ή σε πλέγμα. Σε λίγους περιστεριώνες μια ολόκληρη ζώνη κοσμείται μόνο με ρόδακες όμοιους, π.χ. στην περιοχή γύρω από το Ξώμπουργο και στην Καρδιανή.

Τα διάφορα μοτίβα βρίσκονται σε παράταξη ισότιμη μεταξύ τους στο διάζωμα, σε ίσες αποστάσεις, ισομεγέθη, συνηθέστερα σε μία εναλλακτική κάθετων και οριζόντιων αξόνων, που θυμίζει την εναλλαγή τρίγλυφου –

μετόπης. Προβάλλονται ξέχωρα στην επιφάνεια του τοίχου πολλές φορές σε άριστη αναλογία μεγέθους και αποστάσεων αξόνων, που φθάνει σε μία λιτή αρμονία ή συμπλέκονται με «παραπληρωματικά κοσμήματα», παραλλαγές του τριγώνου, που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος ή όλη την επιφάνεια του διαζώματος, σε μια πολυφωνική συμφωνία. Σ' αυτήν την τελευταία περίπτωση, η διαφοροποίηση της προβολής των κυρίαρχων μοτίβων – κυρίως του ρόδακα – γίνεται με το σοβάτισμα μικρής επιφάνειας γύρω από το μοτίβο. Το τελικό αποτέλεσμα πλήρωσης της αρμονίας επιτυγχάνεται όχι μόνο με την επιλογή των θεμάτων και αξόνων, τις αποστάσεις τοποθέτησης τους στο χώρο ή τη σύνθεση των μοτίβων ενός διαζώματος, αλλά και με το συνδυασμό των θεμάτων όλων των διαζωμάτων της κάθε πλευράς και της ένταξής τους στην επιφάνεια του περιστεριώνα.

Η ροή και η κίνηση της διακόσμησης είναι οριζόντια, σπάνια κάποιος κάθετος διαχωρισμός στο μέσο του διαζώματος, σπάει αυτή την κίνηση, όπου για παράδειγμα σχηματίζονται μεταξύ παραστάδων μικρά «παράθυρα» με τοξωτές απολήξεις, πλήρη με πλέγμα ρόμβων, που θυμίζουν παράθυρα εκκλησιών.

Στον περασμένο όμως αιώνα, και μάλλον προς το τέλος του, παρατηρείται μια αλλαγή στη διαμόρφωση της εξωτερικής επιφάνειας και στην κατανομή της διακόσμησης, όπως και διαφοροποίηση της διακόσμησης, ιδιαίτερα στην περιοχή της Καλλονής. Η κύρια πλευρά διαχωρίζεται, σε τρία ή πέντε ίσα μέρη, με δύο ή τέσσερις κάθετες παραστάδες, που εκτείνονται σε όλα τα διαζώματα ως το δώμα και τις περισσότερες φορές εξέχουν πάνω απ' αυτό σαν πεσσοί. Οι εξέχουσες πλάκες των διαζωμάτων εκτείνονται πάνω στις παραστάδες και σε μερικές σχηματίζουν επίκρανα. Ανάμεσα στις παραστάδες διαμορφώνονται αετώματα ή τοξωτές διακοσμήσεις στις επιφάνειες των τοίχων ή πάνω στο ακρόδωμα. Τα κενά μεταξύ των παραστάδων στα επάλληλα διαζώματα καλύπτονται με επάλληλες σειρές τριγώνων, πλέγμα κάθετων και οριζόντιων πλακών και ψαροκόκκαλο και πολλές φορές πάνω σ' αυτά προβάλλουν τα αρχικά γράμματα του ονόματος του ιδιοκτήτη, λατινικά, ή ελληνικά, το βασιλικό στέμμα ή κάποιο σχηματοποιημένο λουλούδι.

Η επίδραση του νεοκλασικισμού στους Τηνιακούς μαστόρους, ιδιαίτερα στο τοπικό στιλ της περιοχής Καλλονής είναι φανερή, ενώ οι χρονολογίες (1891, 1896, 1897, αλλά και 1934) δεν αφήνουν αμφιβολία για το χρόνο μεταβολής του στιλ και τη διάρκεια του.

Πέρα από τα γενικά καθιερωμένα και δεδομένα διακοσμητικά μοτίβα, διακρίνονται ορισμένα που συναντώνται σποραδικά και σπάνια. Ένα από αυτά είναι ο σταυρός, που υπάρχει σε ορισμένους περιστεριώνες της δυτικής Τήνου, π.χ. στην Καρδιανή, στα Ιστέρνια και ακόμα στην Αγάπη, και πιθανότατα απηχεί την επίδραση της εκκλησίας, όπως σημειώνει και ο Mathey. Σε ένα μόνο

περιστεριώνα, στο Χατζηράδο, ιδιοκτησίας Ρίτσας Αρμακόλλα - Σιώτου, βρήκαμε εντοιχισμένα στο επάνω τμήμα των παραστάδων πιάτα των μέσων του περασμένου, αιώνα, τα οποία χρονολογούν και τον περιστεριώνα. Το τρίτο στοιχείο απαντάται περιστασιακά σαν διακοσμητικό μα και συγχρόνως λειτουργικό στοιχείο, είναι ο πέτρινος ή μαρμάρινος διακοσμημένος φεγγίτης ή «μάρμαρο», στοιχείο χαρακτηριστικό των τηνιακών σπιτιών, που τοποθετείται στα καμαρωτά υπέρθυρα, τα «βολτάκια» των θυρών και παραθύρων. Σε περιστεριώνες βρίσκονται σήμερα φεγγίτες στο υπέρθυρο της πόρτας των επισκευασμένων περιστεριώνων της Μέσης και του Ταραμπάδου, ενώ σε κάποιους περιστεριώνες της Αγάπης και της Ποταμιάς βρίσκουμε φεγγίτες στο υψηλότερο τμήμα του τοίχου – στους δύο της Αγάπης πάνω από τις πλάκες του διαζώματος. Πέρα από το λειτουργικό σκοπό που έχουν οι φεγγίτες στα σπίτια, «για να δώσουν φως και αέρα», με τα ανοίγματα τους μπορούν να χρησιμεύσουν στους περιστεριώνες και για την είσοδο – έξοδο των περιστεριών, όπως συμβαίνει με παρόμοια ανοίγματα σε ευρωπαϊκούς περιστεριώνες.

Τα γεωμετρικά σχήματα τρίγωνο, ρόμβος, κυπαρίσσι, ρόδακας, που τα βρίσκουμε και στα διακοσμητικά σχέδια των περιστεριώνων, συμβόλιζαν ιδέες κοσμολογικές, π.χ. τρίγωνο: σύμβολο γενετήσιο ή αποτρόπαιο, τετράγωνο; σύμβολο της γης, κύκλος: σύμβολο του ουρανού, του ήλιου ή του Θεού, δέντρο (κυπαρίσσι εδώ): δέντρο της ζωής. Όμως, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι κοσμολογικές αναζητήσεις ήταν αυτές που ώθησαν τον απλό Τηνιακό μάστορα να δώσει τέτοια μορφή στη διακόσμηση. Τα γεωμετρικά σχήματα έχουν ίσως αποβάλει το καθαρό συμβολικό περιεχόμενο και εμφανίζονται στη λαϊκή μας τέχνη σαν απλά διακοσμητικά θέματα.

Θα μπορούσαμε ίσως να παρατηρήσουμε ότι στο λαϊκό πολιτισμό και τη διακόσμηση, δεν υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στην ικανοποίηση πρακτικών και αισθητικών αναγκών. Τα δύο συνδέονται μεταξύ τους άμεσα και οδηγούν σε σύνθετες μορφές, που καλύπτουν πολύπλευρα τις ανθρώπινες ανάγκες. Έτσι και στο διάκοσμο των περιστεριώνων. Οι πλάκες που προεξέχουν και σχηματίζουν το γείσο χρειάζονται για την προσγείωση των περιστεριών, πριν να χαθούν στο εσωτερικό του. Χρησιμεύουν και για να κάθονται και να λιάζονται. Όμως, πολύ πιο άνετα και με ασφάλεια το λιάσιμο θα γίνει κάτω απ' τα τρίγωνα, μέσα στα κυπαρίσσια, ανάμεσα στα φύλλα του ρόδακα, που παρέχουν προστασία από τους δυνατούς ανέμους. Και πάνω από τις λιάστρες είναι οι τετράγωνες είσοδοι, απ' όπου θα μπουν πια μέσα για να κουρνιαδίσουν ή να φροντίσουν τα μικρά. Φυσικά ούτε οι είσοδοι ούτε οι λιάστρες επιτρέπεται να είναι στην πλευρά εκείνη, την περισσότερη εκτεθειμένη στους ανέμους. Γι' αυτό και μόνο άλλωστε μία τουλάχιστον όψη του περιστεριώνα είναι τελείως ακάλυπτη από στολίδια, η βορινή ή η βορειοανατολική, που χτυπιέται από τα ισχυρά μελέμια της ανεμοδαρμένης Τήνου. Έτσι δεν θα φτάσουμε σε εξεζητημένες ερμηνείες, που βλέπουν την ακόσμητη όψη του περιστεριώνα

αντίστοιχη με εκείνη της πλάτης ενός επίπλου, ως ένα αποτέλεσμα της εξάπλωσης του κλασικισμού, που τον 19^ο αιώνα έφτασε και στην Τήνο με την επίπλωση αυτοκρατορικού στιλ. Οι, με ακρίβεια χρονολογημένοι περιστεριώνες του 18^{ου} αιώνα, όμως, είχαν, ακόμα κι αυτοί, τουλάχιστον μια πλευρά ακάλυπτοι.

Μια λύση βρίσκεται και οι πρακτικές ανάγκες καλύπτονται. Όμως η ανθρώπινη δημιουργικότητα, το μεράκι, δημιουργούν, παράλληλες μορφές.

Αν και είναι αδύνατη σ' αυτό το στάδιο της έρευνας μας μια συγκριτική μελέτη της απaráμιλλης άλλωστε διακόσμησης των περιστεριώνων της Τήνου., δεν είναι δυνατόν να μην επισημάνουμε ότι τα γεωμετρικά μοτίβα του τριγώνου, του ρόμβου, του ρόδακα, στοιχεία διακοσμητικά κύρια στην ελληνική τέχνη από το τέλος της δεύτερης προχριστιανικής χιλιετηρίδας, είναι από τα κύρια θέματα του βυζαντινού αρχιτεκτονικού διάκοσμου. Τα σύνθετα τρίγωνα, οι ρόμβοι, οι ρόδακες, επαναλαμβάνονται μαζί με τις παράλληλες γραμμώσεις στον κεραμοπλαστικό διάκοσμο των κτιρίων που έχουν διασωθεί, κυρίως εκκλησιών, το παράδειγμα όμως του διαζώματος των ρόμβων στο ανάκτορο του Πορφυρογέννητου είναι καθοριστικό για τη μελέτη της διακόσμησης μη θρησκευτικών κτιρίων.

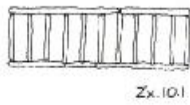
Τα τρίγωνα, τα τετράγωνα και οι ρόμβοι που προβάλλονται σε κοίλο βάθος, όπως στη διακόσμηση των περιστεριώνων, σε τμήματα ή σε συνεχές διάζωμα, ήταν η πιο απλή και σχετικά εύκολη διακόσμηση στην εξωτερική επιφάνεια των κτιρίων, γνωστή από βυζαντινές εκκλησίες, που έχουν διασωθεί καλύτερα και μελετηθεί ως τώρα.

Ο Άγιος Βασίλειος Γέφυρας Άρτας, μα περισσότερο η εκκλησία της Πανταξιώτισσας Γαβρολίμνης με διαζώματα κοίλων τριγώνων και ρόμβων στον τρούλο, και η εκκλησία της Κοιμήσεως Λομπόβου, με επάλληλες ζώνες ένθετων τριγώνων, ρόμβων, κάθετων γραμμώσεων, δίνουν μια εικόνα της διακόσμησης και εξωτερικής εμφάνισης των βυζαντινών κτιρίων.

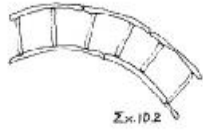
Η διακόσμηση γίνεται βασικά με πήλινες πλίνθους αλλά και οι λίθινες πλάκες προσφέρουν κατασκευαστικά την ίδια δυνατότητα.

Η άφθονη σχιστόπλακα της Τήνου είναι το προσφορότερο και πιο προσιτό υλικό για την κατασκευή αλλά και τη διακόσμηση του περιστεριώνα, σε μια πορεία εξελικτική και στα πλαίσια μιας γερής παράδοσης. Το τελικό αποτέλεσμα της διακοσμημένης επιφάνειας δεν είναι δυνατό όμως να μη μας θυμίσει και να μη το συγκρίνουμε με τ διακοσμημένη επιφάνεια των μεσαιωνικών σπιτιών της Χίου όπου ολόκληρες οι όψεις των σπιτιών καλύπτονται από οριζόντιες ζώνες γεωμετρικών μοτίβων. Η τεχνική είναι διαφορετική, γίνεται με το σοβά και το αποτέλεσμα είναι περισσότερο ζωγραφικό, όμως η παράδοση της διακόσμησης είναι βυζαντινή, όπως επισημαίνεται, όπως επισημαίνεται για μια ακόμη φορά.

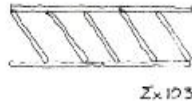
Λεπτομέρειες διακόσμησης

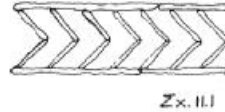
Σχ. 10.1

Σχ. 10.2

Σχ. 10.3

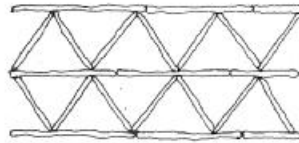
Σχ. 11.1

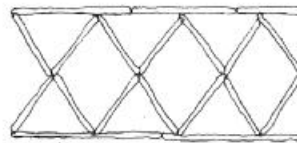
Σχ. 11.2

Σχ. 10. Απλές μορφές διακόσμησης από σχιστόπλακες που επαναλαμβάνονται σε κάθετη (1) ή πλάγια (2, 3) διάταξη.

Σχ. 11. Συνδυασμός δύο ή τριών πλακών δίνουν τη μορφή ψαροκόκκαλου (1) ή αλλάζοντας κατεύθυνση δημιουργούν τεθλασμένη γραμμή και το τρίγωνο (2), το πρώτο ολοκληρωμένο μοτίβο.

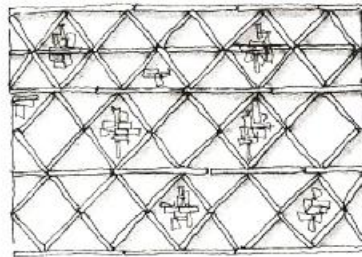

Σχ. 12.1

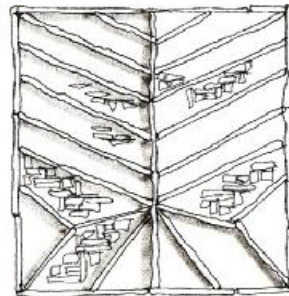

Σχ. 12.2

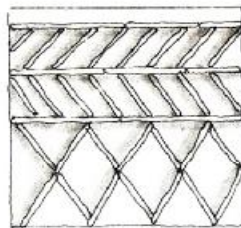
Σχ. 12. Τρίγωνα ορθά και ανάστροφα (1) επαναλαμβάνονται σε σειρές ή σχηματίζουν ρόμβους (2) με την αφαίρεση της οριζόντιας πλάκας.

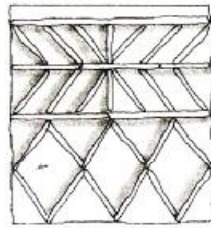
Σχ. 13.1

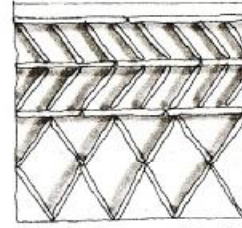
Σχ. 13.2

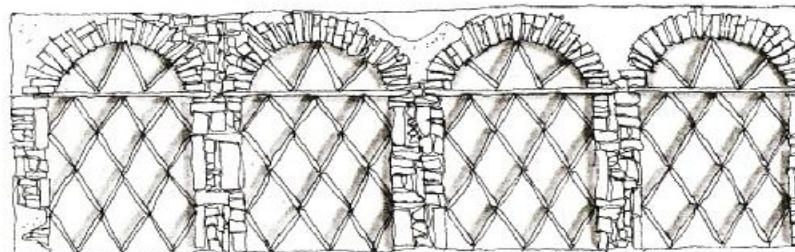
Σχ. 13.3

Σχ. 13.4

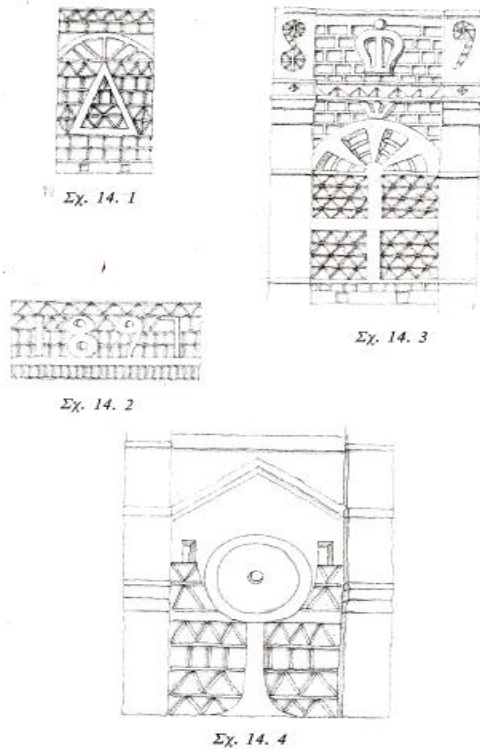

Σχ. 13.5

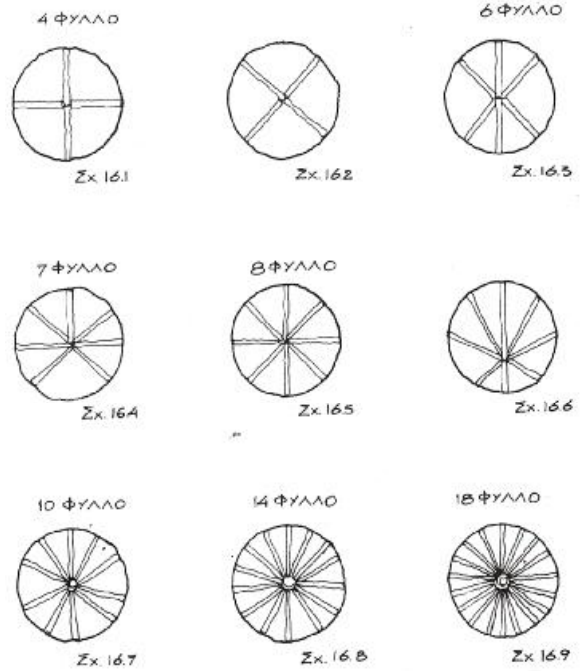

Σχ. 13.6

Σχ. 13. Τα απλά μοτίβα στα Σχ. 10, 11, 12 επαναλαμβανόμενα καλύπτουν τις διακοσμημένες πλευρές σαν ενιαίο διάζωμα (1, 2, 3, 4, 5) ή ακόμα και χωρισμένα κάθετα σε διάκριτα τμήματα (6).

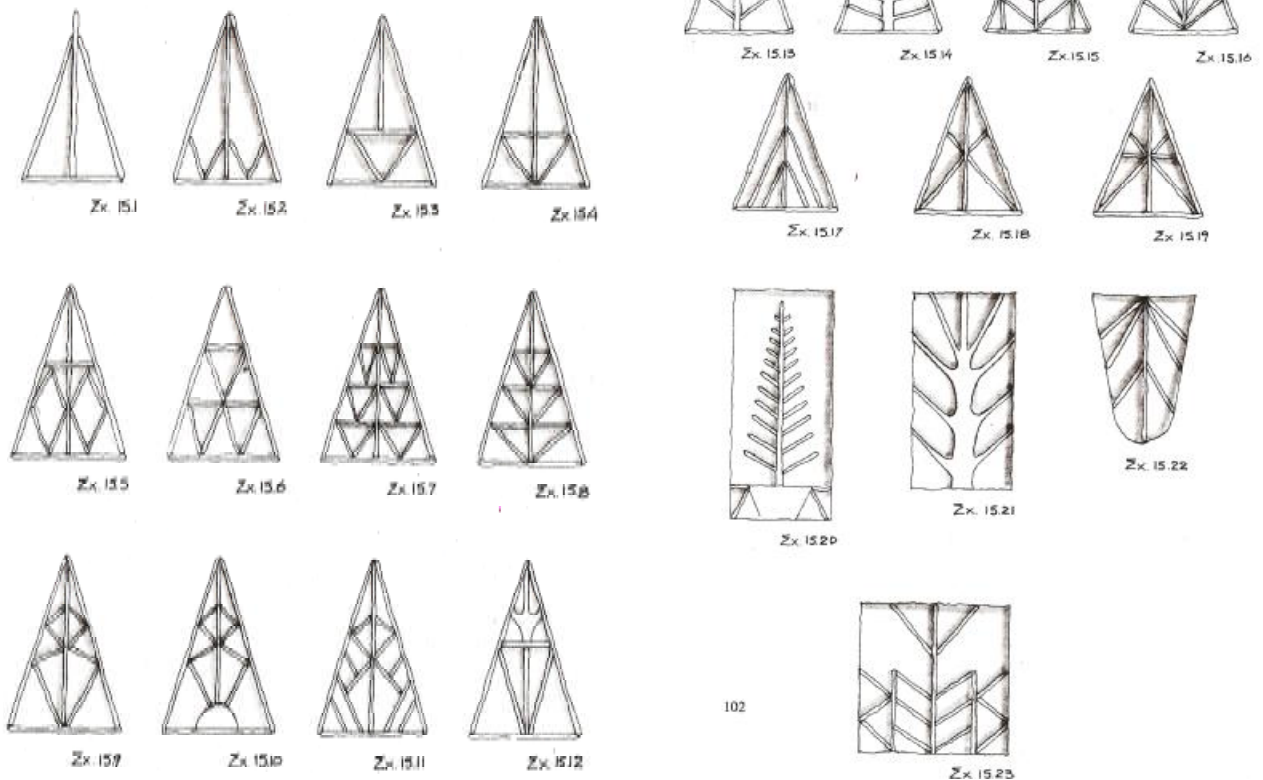

Σχ. 14. Τα απλά μοτίβα στα Σχ. 10, 11, 12 χρησιμοποιούνται και για να προβάλλουν ιδιαίτερα στοιχεία, όπως γράμματα-αρχικά ιδιοκτητών (1), ημερομηνίες (2), ή απεικονίσεις αντικειμένων με συμβολική σημασία (3, 4).

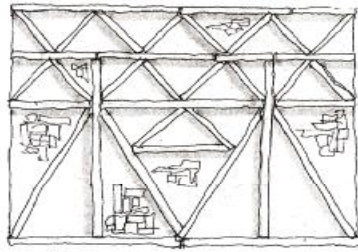

Σχ. 16. Το τέταρτο ολοκληρωμένο μοτίβο, ο ρόδακας, ένα πέτρινο λουλούδι, φτιάχνεται με ακτινωτή διάταξη των φύλλων του σχιστόλιθου. Τετράφυλλο (1, 2), εξάφυλλο (3), οκτάφυλλο (5, 6) μέχρι και δεκαοκτάφυλλο (9), με το σημείο εκκίνησης των ακτίνων να συμπίπτει με το κέντρο του αντίστοιχου κύκλου (1-5, 7-9) και περιστρεφασιακά να μετατοπίζεται προς τα κάτω (6), σημειακό (1-6) ή σφαιρικό (7-9).

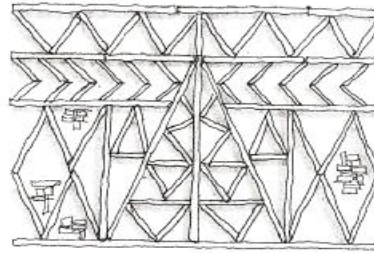
Σχ. 15. Μεγαλώνοντας το τρίγωνο δημιουργεί μια επιφάνεια που προσφέρεται για εσωτερική διακόσμηση. Και έτσι δημιουργείται ένα ακόμα μοτίβο, το κυπαρίσσι, σε διάφορες μορφές: πολύ απλή (1), έως πολύ συγκαμωμένη (20, 21) ή μακρινή (23), με άσπερους συνδυασμούς της πέτρας στο γήμισμά του.

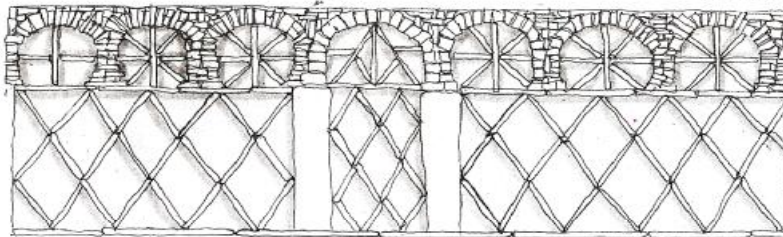
Σχ. 17. Οι ρόμβοι και τα τρίγωνα μπορούν από μόνα τους, επαναλαμβανόμενα, να αποτελέσουν ένα διάζωμα. Το κυπαρίσσι δεν συναντιέται σε τέτοιο συνδυασμό, ενώ ο ρόδακας σπανιότατα. Έτσι διαμορφώνονται οι εξής τύποι σύνθετων διαζωμάτων: α) κυπαρίσσι - τρίγωνο (ή ρόμβος) (1, 2), β) ρόδακας - τρίγωνο (ή ρόμβος) (3, 4), γ) ρόδακας - κυπαρίσσι (5, 6) και δ) κυπαρίσσι - ρόδακας - τρίγωνο (ή ρόμβος) (7, 8, 9, 10).

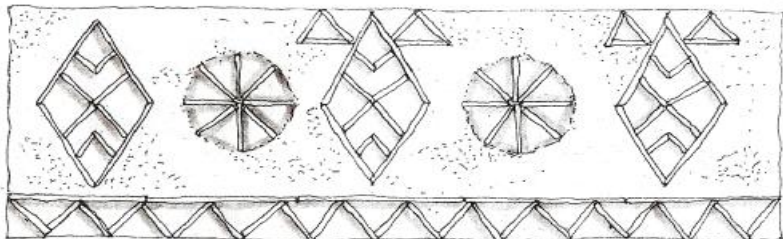
Σχ. 171

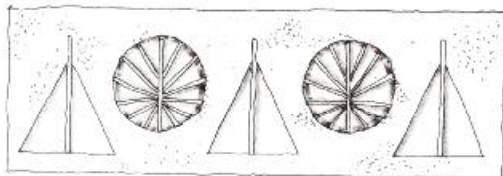
Σχ. 172

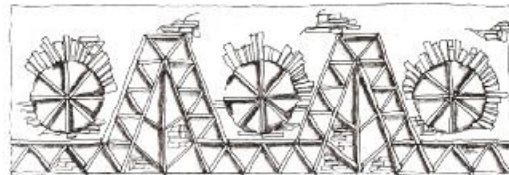
Σχ. 173

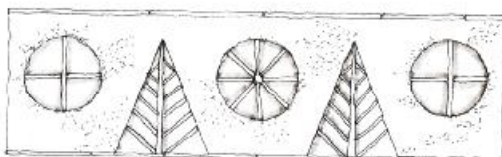
Σχ. 174

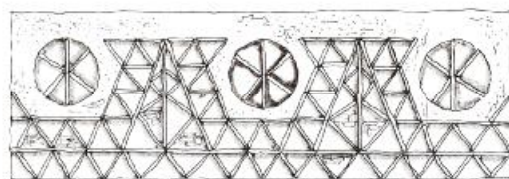
Σχ. 175

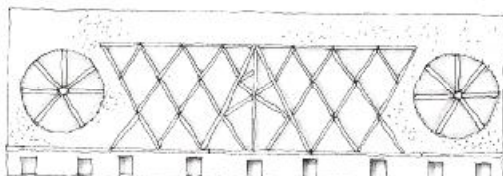
Σχ. 178

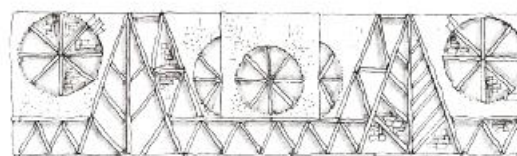
Σχ. 176

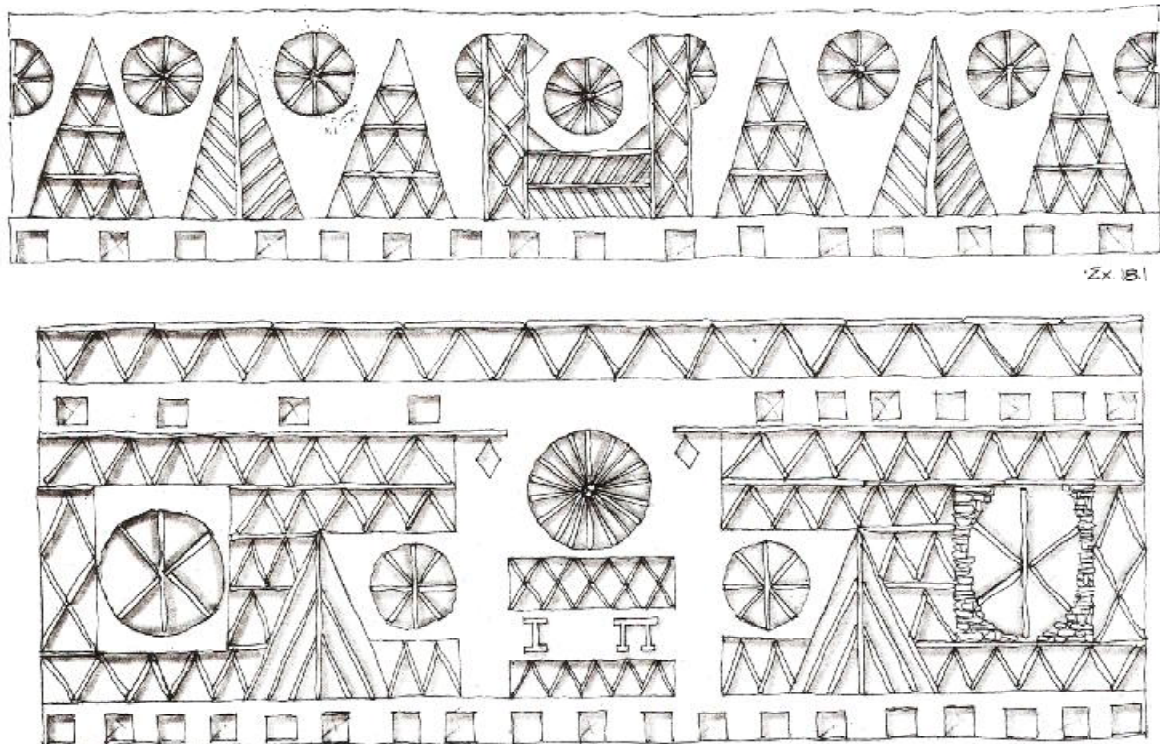
Σχ. 179

Σχ. 177

Σχ. 1710

Σχ. 18. Σύνθετα διαζώματα. Τα μοτίβα ανάλογα με τη θέση και το μέγεθός τους μπορεί να έχουν ισότιμο ή κυρίαρχο ρόλο.

5. Παρουσίες στο ακρόδωμα

Δεν είναι μόνο οι τρεις από τις τέσσερις όψεις του περιστεριώνα που διακοσμούνται. Το δώμα είναι και αυτό μια ακόμα επιφάνεια, πρόκληση και πρόσκληση για στόλισμα. Ο πιο συνηθισμένος τρόπος είναι με κυλινδρικούς κιονίσκους και πεσσούς που ορθώνονται στις γωνίες του ακροδώματος, καθώς και στις απολήξεις των αντιανεμικών τοίχων και στεφανώνονται με εξοχές που θυμίζουν φτερούγες πουλιών σε πτήση. Παράλληλα, το κέντρο του ακροδώματος των διακοσμημένων όψεων καταλαμβάνεται από μορφές γεωμετρικές ή αφηρημένες. Όλα αυτά, όπως και τα διαζώματα, είναι τα στολίδια του περιστεριώνα. Ποιές άλλες ανάγκες όμως εξυπηρετούν; Σημεία αναγνώρισης του περιστεριώνα από τους ενοίκους του, σημεία προσγείωσης, σκιάχτρα για τα αρπακτικά, διακριτικά του κατασκευαστή, είναι οι απαντήσεις που παίρνει κανείς από τους ντόπιους. Κι ανεξάρτητα από την απάντηση, έχουμε τις άπειρες παραλλαγές στο ίδιο θέμα.

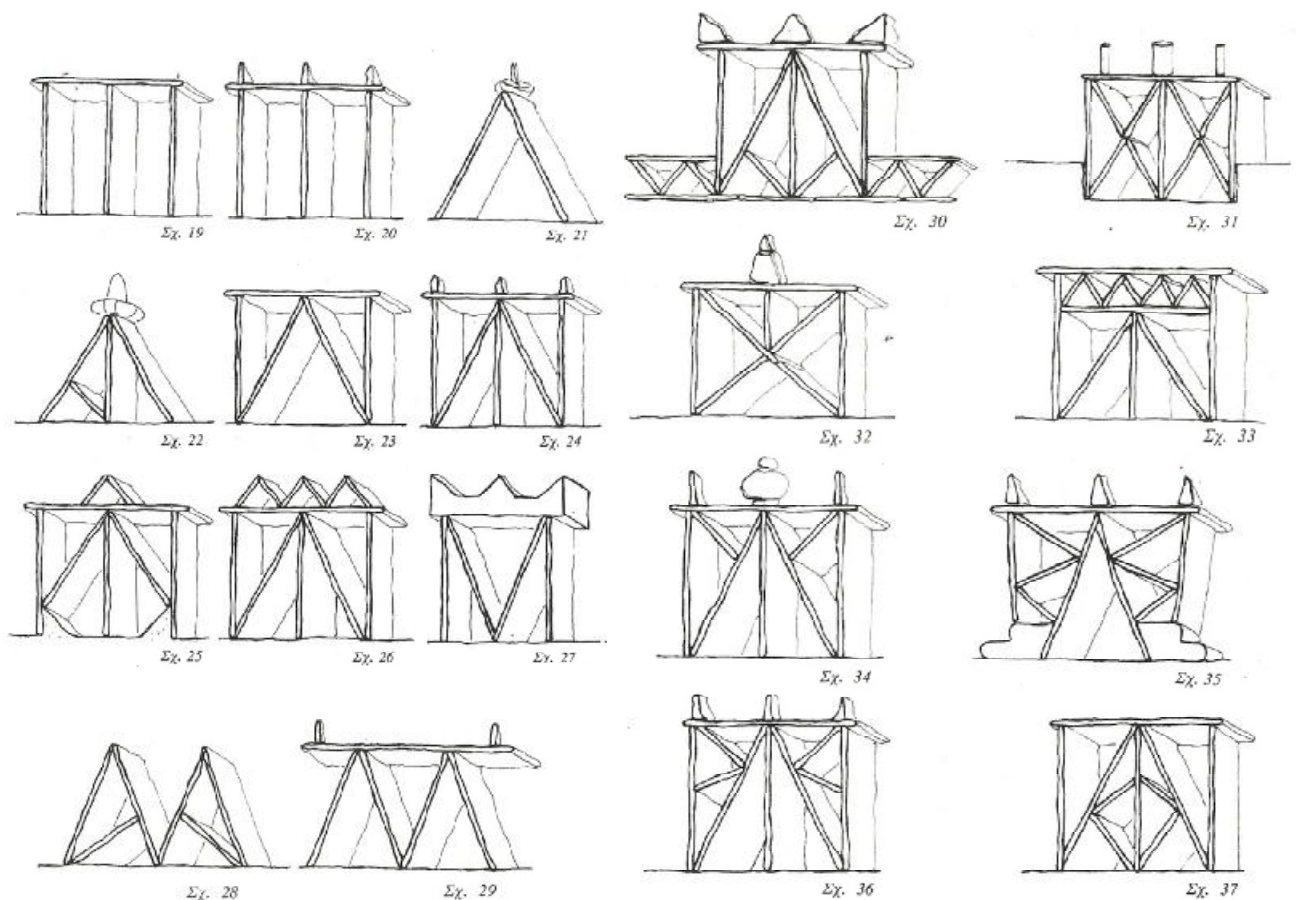
Ο ρόδακας μόνο λείπει. Το τρίγωνο, ο ρόμβος, το κυπαρίσσι, το καθένα μόνο του ή σε συνδυασμό με τα άλλα περικλείονται μέσα σε πλαίσια σχήματος Π. Μερικές φορές όμως το τετράπλευρο περίγραμμα στέκεται μόνο του ή αντίθετα το γνωστό διακοσμητικό μοτίβο έχει ξεμείνει γυμνό. Άλλοτε πάλι, αντί για τη μια κεντρική μορφή ξεδιπλώνεται ένας συνδυασμός ξεχωριστών

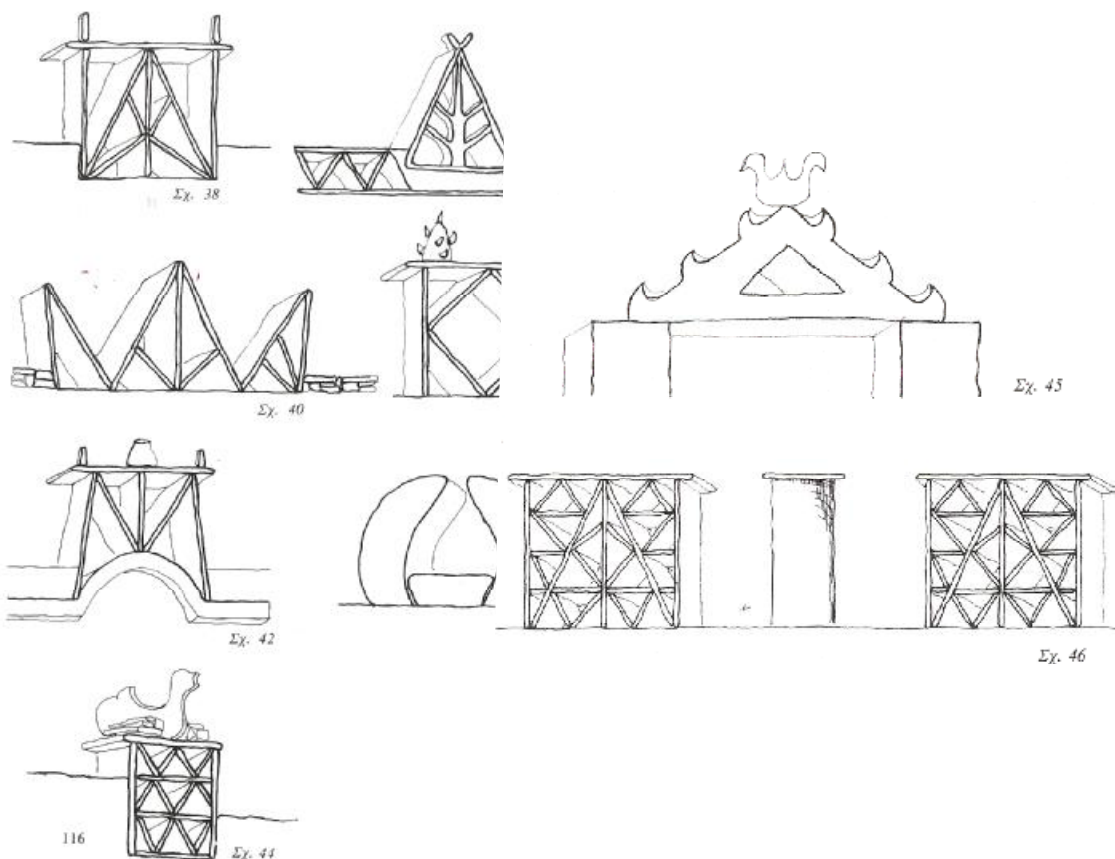
στοιχείων, η πέτρα μεταμορφώνεται σε πουλί περισσότερο ή λιγότερο ευδιάκριτο, σε σχήμα αφηρημένο όχι τόσο οικείο στα διακοσμητικά θέματα των περιστεριώνων, ή ακόμα σε οδοντωτές απολήξεις.

Και βέβαια δεν μπορούμε να μη θυμηθούμε και να συγκρίνουμε τις ανάλαφρες μορφές του ακροδώματος με τα ακρωτήρια των αρχαίων κτιρίων, που ολοκλήρωναν την ανάτασή τους μέσα στο χώρο.

Σ' αυτό το γενικό τύπο διακόσμησης του ακροδώματος διαφοροποιήσεις. Από τις πιο χαρακτηριστικές είναι όταν η κύρια όψη καταλήγει σε αέτωμα στους περιστεριώνες της Καλλονής με νεοκλασικές επιδρασεις ή τις σπάνιες εκείνες περιπτώσεις των νεότερων περιστεριώνων, όπου το δώμα έχει αντικατασταθεί με επικλινή κεραμοσκεπή στέγη.

Σχ. 19-46: Διακοσμητικά στοιχεία του ακροδώματος. Κυριαρχούν τα γνωστά γεωμετρικά μοτίβα διακόσμησης των όψεων του περιστεριώνα σε διαφορετική όμως σύνθεση, χωρίς να λείπουν εδώ κι οι πιο ανάλαφρες, αφηρημένες, όχι τόσο οικείες μορφές.

6. Κατασκευή – Υλικά δομής - Μάστοροι

Η κατασκευή των περιστεριώνων ουσιαστικά δεν διαφέρει από την κατασκευή του τηνιακού σπιτιού. Η αφθονία της σχιστόπλακας και η έλλειψη ξυλείας στο νησί ήταν καθοριστικές για την κατασκευή τόσο των σπιτιών όσο και των περιστεριώνων.

Οι τοίχοι των περιστεριώνων θεμελιώνονται συνήθως στο φυσικό βράχο χωρίς διαμόρφωση του εδάφους. Χτίζονται με το έμπλεκτο σύστημα με σχιστόπλακες επιμήκεις, μεγαλύτερου πάχους πέτρες στις γωνίες του κτιρίου ή, σε λίγες περιπτώσεις στα δυτικά της Τήνου, και με μαρμαλόπλακες. Σαν συνδετικό υλικό χρησιμοποιείται μόνο η λάσπη από χώμα κοσκινισμένο χωρίς ασβέστη. Οι αρμοί είναι λεπτοί και οι πέτρες συνήθως άριστα συνταιριασμένες. Είναι παχύτεροι στο κατώτερο τμήμα τους, λεπτότεροι στο υψηλότερο, π.χ. πάχους 0,80 μ. κάτω και υψηλότερα έως και 0,40 μ. Συνήθως είναι λεπτότεροι οι τοίχοι των όψεων που φέρουν τη διακόσμηση, γι' αυτό και είναι αυτοί που πιο εύκολα γκρεμίζονται.

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην κατασκευή των πεσσών και των παράλληλων τοίχων, που συνηθέστερα χτίζονται με τον εκφορικό τρόπο (κρεμαστοί). Ο τρόπος αυτός κτισίματος, γνωστός από την Τρίτη χιλιετηρίδα

π.Χ. στο Αιγαίο, χρησιμοποιείται για να μειώσει το άνοιγμα ενός χώρου που πρέπει να στεγαστεί. Οι πέτρες χτίζονται έτσι ώστε να εξέχουν προς το εσωτερικό καθώς οι τοίχοι ανεβαίνουν και συγκλίνουν ώστε το μεταξύ τους άνοιγμα να μικραίνει και να μπορεί να γεφυρωθεί ή να στεγαστεί με λίθινες πλάκες και με ξύλινες τράβες, όχι πολύ μακριές. Όταν το άνοιγμα του χώρου που πρέπει να διαχωριστεί ή να στεγαστεί είναι μεγαλύτερο, χτίζεται καμάρα, τόξο ή βόλτο, όπως λέγεται στην Τήνο, με ειδικό σχιστόλιθο, τη βολτόπετρα.

Για το διαχωρισμό των ορόφων χρησιμοποιούνται ξύλινα δοκάρια, τράβες ή στραβόξυλα, παράλληλα μεταξύ τους ή συνήθως ελεύθερα διαταγμένα και ακανόνιστα, έτσι ώστε να τοποθετούνται πάνω τους και να συγκρατούνται οι λίθινες πλάκες.

Σε ελάχιστες περιπτώσεις παρατηρήσαμε φύκια και χώμα πάνω από τις πλάκες, ή σανίδες και ημιπριονικά ξύλα ευθύγραμμα, στους πιο πλούσιους και καλοχτισμένους περιστεριώνες π.χ. π 505 της Αγάπης και 282 της Ξυνάρας . τα ξύλα που χρησιμοποιούνται είναι αγριελιές, κυπαρίσσια και κυρίως φίδες.

Όλοι οι περιστεριώνες, κατά κανόνα, έχουν επίπεδη στέγη, το δώμα. Στο τελευταίο όροφο, πάνω από τις τράβες και τις πλάκες (τα στεγάδια), σε αρκετές περιπτώσεις και πάνω από στρώμα με φύκια, στρώνεται παχύ στρώμα αργιλόχωμα (20 – 30 εκ.). Το πρώτο αυτό στρώμα ραντίζεται με νερό και πατιέται καλά, γίνεται δηλαδή το μπίλιασμα ή μπιλιάρισμα, κι αφού στεγνώσει ρίχνεται χώμα ξερό, για να γεμίσουν τα σκασίματα (χωμάτισμα). Τέλος, γίνεται το κυλίνδρισμα με βαρύ μαρμάρινο κύλινδρο, που έχει στα δύο άκρα μια εσοχή, όπου εφαρμόζουν τα κυλιντρόξυλα, ή, πρόσφατα, σιδερένιο βραχίονα. Τον κυλούν πάνω στο χώμα μ' ένα σχοινί. Το κυλίνδρισμα πρέπει να γίνεται τακτικά, κάθε χρόνο να προστίθεται χώμα και να κυλινδρίζεται, ώστε να συντηρείται το δώμα. Είναι πρωταρχικής σημασίας γιατί διαφορετικά διαβρώνεται, φουσκώνει, οι τράβες σελώνουν και τελικά καταστρέφονται. Βούλισμα της στέγης σημαίνει καταστροφή του περιστεριώνα. Σπάνιες είναι οι επικλινείς ή κεραμοσκεπές και μόνο σε περιστεριώνες των τελευταίων 100 χρόνων. Άλλωστε δεν ενδείκνυνται στο ανεμοδαρμένο νησί.

Το δάπεδο του ισογείου είναι χωμάτινο. Μόνο σε μία περίπτωση, στον περιστεριώνα 405, στην Αγάπη, παρατηρήσαμε λίθινες πλάκες.

Τα κουφώματα είναι πάντα ξύλινα , ταμπλαδωτά ή καρφιά ή καρφωτά. Τελευταία όμως άρχισαν να αντικαθίστανται με μεταλλικά.

Ένα άλλο στοιχείο στο οποίο δίνεται προσοχή, είναι ο σοβάς, ο οποίος πρέπει να καλύπτει όλη την εξωτερική επιφάνεια και να συντηρείται συχνά. Το μίγμα γίνεται με άμμο ακοσκίνιστη, μαύρο τσιμέντο και ασβέστη. Παλιότερα χρησιμοποιούσαν το κοκκινόχρωμα, ή τριμμένο κεραμίδι με ασβέστη. Το σοβάτισμα γίνεται χωρίς οδηγό.

Εκείνο που απαιτεί ιδιαίτερη μαστοριά και διαφέρει από την κατασκευή των σπιτιών, είναι η διακόσμηση των όψεων και του ακροδώματος. Οι τοίχοι

των όψεων που αποτελούν το φόντο της διακόσμησης χτίζονται με μικρές και λεπτές πλάκες και έχουν μικρό πάχος. Οι πλάκες βρίσκονται στην περιοχή και ο μάστορας, ο πετράς, διαλέγει αυτές που χρειάζεται. «Πρέπει να έχει νερά η πέτρα για να χτίσει». Τη σχίζει με σφυρί και καλέμι και τη φέρνει στις διαστάσεις που θέλει χτυπώντας λίγο – λίγο δεξιά κι αριστερά. «Η πέτρα ακούει», λέει ο μάστορας Γ. Δελλατόλας ή Ντουλάς, μετρώντας με το μάτι. Ανάλογα με τη διακόσμηση και τις διαστάσεις που θα δώσει στο διάζωμα και τα επιμέρους κοσμήματα, ο μάστορας ετοιμάζει πρώτα τις πλάκες που χρειάζεται και ύστερα τις τοποθετεί στηρίζοντάς τες μεταξύ τους – συνήθως συγκλινόντάς τες – και στον τοίχο στο βάθος με ελάχιστο σοβά.

Δυσκολότερη είναι η κατασκευή του ρόδακα. Συνήθως αρχίζει η κατασκευή του κύκλου από κάτω και αριστερά, με πολύ μικρές πλάκες με τον εκφορικό τρόπο, τοποθετώντας κατά διαστήματα τις πλάκες – ακτίνες του ρόδακα, που μπαίνουν στον κύκλο. Αρκετές φορές τοποθετείται μια οριζόντια πλάκα ως διάμετρος αντί για δυο και τελευταία – κυρίως από το μάστορα Γ. Δελλατόλα σε «αναπαλαιώσεις» - μια κάθετη πλάκα. Οι πλάκες ακτίνες του ρόδακα καθώς στερεώνονται στην περιφέρεια, συγκλίνουν στο κέντρο χωρίς ιδιαίτερη στερέωση. Σε λίγους περιστεριώνες τοποθετείται στο κέντρο μια μικρή πέτρα (ιδιορρυθμία της περιοχής Ποταμιάς).

Τα διαστήματα μεταξύ των μοτίβων, όταν δεν καλύπτονται όλα από παραπληρωματικά κοσμήματα, χτίζονται πάλι με μικρές πλάκες.

Οι τετράπλευρες οπές δημιουργούνται πάνω ακριβώς από τις πλάκες του διαζώματος, με χτίσιμο μικρών πλακών κατά ίσα διαστήματα, κενό – κτίσιμο και το κενό σκεπάζεται με πλάκες μεγαλύτερες.

Με όμοιες μικρές πλάκες κτίζονται και διαμορφώνονται οι κιονίσκοι και οι πεσσοί. Σε ελάχιστες περιπτώσεις για τους κιονίσκους χρησιμοποιούνται κυκλικές πλάκες στο κτίσιμο και μεγαλύτερες πάνω στην επίστεψή τους.

Με λίθινες πλάκες δημιουργούνται επίσης τα αφηρημένα διακοσμητικά του ακροδώματος και τα πέτρινα πουλιά, μόνο που είναι λίγοι οι μαστόροι που ξέρουν και μπορούν να τα φτιάξουν.

Οι σημερινοί μαστόροι των περιστεριώνων είναι κύρια μαστόροι των σπιτιών, όχι απλοί οικοδόμοι, αλλά πετράδες. Δουλεύουν με μικρό συνεργείο, μ' ένα τουλάχιστον παραγιό και βοηθό τον ιδιοκτήτη. Ο ιδιοκτήτης συνήθως μεταφέρει τα υλικά, με ζώα ακόμη γιατί δεν υπάρχουν δρόμοι στις λαγκαδιές, μαλάσσει τη λάσπη του σοβά με τις αναλογίες που ορίζει ο μάστορας, δίνει τις πλάκες στο μάστορα, βοηθάει χωρίς να επεμβαίνει άμεσα στο χτίσιμο ή στη διακόσμηση. Ίσως χονδρικά να όρισε τις διαστάσεις, ή να υπόδειξε κάποιον περιστεριώνα σαν πρότυπο. Η δημιουργία των περιστεριώνων είναι δουλειά, εμπειρία, δεξιοτεχνία, ιδιαίτερη αισθητική έκφραση του μάστορα.

Μετά το 1960, τα υλικά δομής των περιστεριώνων αλλάζουν. Αρχίζει η χρήση του μπετόν και των τσιμεντόπλιθων, με αποτέλεσμα την αλλαγή των αναλογιών, της μορφής και της διακόσμησης του περιστεριώνα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ορισμένοι από τους νεότερους και περισσότερο άσχημους περιστεριώνες βρίσκονται στον Πύργο, την καρδιά της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας του νησιού. Η χρήση του μπετόν στην επισκευή και κατασκευή στέγης είναι ίσως αναγκαία με τα σύγχρονα δεδομένα, έχει όμως σαν αποτέλεσμα την κατάργηση του παραδοσιακού δώματος με ντόπια υλικά, την εξάρτηση από ξένο βιομηχανικό προϊόν, την κατάργηση μιας παραδοσιακής τέχνης και ενός παραδοσιακού επαγγέλματος. Τελικά είναι ένα αποτέλεσμα αμφίβολης ποιότητας και ίσως επικίνδυνο ακόμα για το ίδιο το κτίσμα, από άποψη στατικότητας.

Δ) ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΩΝ

Η σύγχρονη βιβλιογραφία ανάγει γενικά την αρχή των περιστεριώνων στην εποχή της Ενετοκρατίας και τη συνεχίζει με το «Droit du colombrier», αν και σημειώνεται ότι «καμία σύγχρονη γραπτή πληροφορία έως τώρα δεν πείθει ότι οι Βενετοί έφεραν τη συνήθεια της εκτροφής των περιστεριών στην Τήνο.

Γενικότερα οι περιστεριώνες χρονολογούνται στον 18^ο ως 20^ο αιώνα χωρίς να δίνονται πιο συγκεκριμένα στοιχεία για ορισμένους τουλάχιστον από αυτούς.

Η πιο παλαιά μαρτυρία για τηνιακό περιστεριώνα που εντοπίστηκε προέρχεται από διαθήκη καθολικού παπά στα Αρχεία Καθολικών Τήνου, που χρονολογείται στα 1726. Ο περιστεριώνας αυτός βρίσκεται στη θέση Σπηλιά και σώζεται ημιρεπωμένος. Είναι σχεδόν τετράγωνης κάτοψης με εσωτερικό διαχωριστικό τοίχο, τουλάχιστον διώροφος, με φωλιές σε όλους τους τοίχους. Αν και έχει όλα τα χαρακτηριστικά των νεότερων περιστεριώνων χρονολογείται οπωσδήποτε τουλάχιστον πριν από το 1729.

Αλλά αν και είναι σχετικά εύκολη και δυνατή η ιστορική ανίχνευση των περιστεριώνων των 3 – 4 τελευταίων γενεών δεν συμβαίνει το ίδιο και με τους πιο παλιούς. Οι περισσότερες διηγήσεις φθάνουν ως τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ή το πολύ ως τις αρχές του 18^{ου} και θεωρούνται βέβαιες όταν διασταυρώνονται από δύο πηγές. Σύμφωνα με τις προφορικές μαρτυρίες και σε συνδυασμό με τα στιλιστικά κριτήρια που απορρέουν από τη σύγκριση των με ακρίβεια χρονολογημένων κτιρίων φαίνεται πως το μεγαλύτερο ποσοστό περιστεριώνων που σώζεται σήμερα στην Τήνο εντάσσεται στο χρονικό πλαίσιο μεταξύ 1750, και ιδιαίτερα 1770, και 1870. το γεγονός δεν είναι τυχαίο και δεν ερμηνεύεται μόνο από τις δυνατότητες της μνήμης ή της προφορικής παράδοσης. Ταιριάζει απόλυτα και συνδέεται με τη μεγάλη οικονομική άνθηση και κοινωνική αποκατάσταση των Τηνιακών καθώς και την αύξηση του πληθυσμού του νησιού με τη μεγάλη παλιννόστηση των μεταναστών ή τον εποικισμό

προσφύγων από άλλες περιοχές. Η ήπια τουρκική κατοχή της Τήνου σε αντίθεση με άλλα νησιά του Αιγαίου, αναγνώρισε τα προνόμια που θέσπισαν οι Γκίζηδες και παραχώρησαν με τον καιρό και άλλα, που οδήγησαν, παράλληλα με την απουσία Τούρκων από το νησί, σε αυτοδιοίκηση και ευημερία.

Παράλληλα η σχετική ειρήνη που επικράτησε στο Αιγαίο από το 1715, η μικρή ρώσικη κατοχή (1771) και σύνθεση του Κιουτσουκ Καϊναρτζή (1774) με τη γενική αμνηστία που έδωσε, άνοιξαν τους δρόμους προς τη Ρωσία και την Κωνσταντινούπολη και διευκόλυναν την ναυσιπλοΐα και το εμπόριο με αποτέλεσμα τον πλουτισμό και το γενικό οικοδομικό οργανισμό στο νησί.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΩΝ

Τύπος Α1

Τύπος Α2

Τύπος Β2

Τύπος Β2

Τύπος Γ

Τύπος Δ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Τι ονομάζουμε αποτύπωση

Ονομάζουμε αποτύπωση, (releve, tracing) την δημιουργία σχεδίων που παρέχουν εικόνα όπως και πλήρη μετρητικά στοιχεία ενός κτιρίου ή τμήματος ενός κτιρίου. Πρόκειται για σχέδια ορθών προβολών υπό κλίμακα, τα οποία περιλαμβάνουν οπωσδήποτε κάτοψη και τομή, τα απαραίτητα δηλαδή για τον ορισμό του αρχιτεκτονικού χώρου.

Η διαδικασία της αποτύπωσης περιλαμβάνει την επιτόπου εργασία και την ετοιμασία των σχεδίων στο γραφείο. Στηρίζεται πολύ περισσότερο στην εμπειρία παρά στην διδασκαλία, απαιτεί κόπο και προσωπική πρωτοβουλία. Κατά τη διαδικασία της αποτύπωσης (σχεδίαση πρόχειρων σκαριφημάτων, χωρίς κλίμακα μέτρησης) προκύπτει έμμεσα ένα μέγιστο κέρδος για τον τεχνικό. Πραγματοποιείται η εξοικείωση του με το συγκεκριμένο έργο δηλαδή ουσιαστικά η ανάλυση του.

Όταν είναι κανείς υποχρεωμένος να μετρήσει και τη μικρότερη λεπτομέρεια, πρέπει να την προσέξει και να την καταλάβει. Με άλλα λόγια, όπως ένας αρχαιολόγος ή ιστορικός αναλύει περιγράφοντας, ένας τεχνικός αναλύει σχεδιάζοντας σκαριφήματα και τελικά σχέδια αποτύπωσης. Η γλώσσα του είναι το σχέδιο.

2. Μέθοδοι αποτύπωσης

Διακρίνουμε τρεις μεθόδους αποτύπωσης:

- α) Παραδοσιακές απλές μεθόδους
- β) Με τη χρήση τοπογραφικών οργάνων ακριβείας και
- γ) Φωτογραφικές μεθόδους.

Οι πρώτες έχουν πολύ δουλειά υπαίθρου και λίγη γραφείου, μικρά έξοδα αλλά και μικρή ακρίβεια. Επιτρέπουν πλήρη ανάλυση παράλληλα με την αποτύπωση. Οι τελευταίες δύο έχουν ελάχιστη δουλειά στο ύπαιθρο αλλά πολύ στο γραφείο με τη χρήση ειδικού εξοπλισμού. Έχουν μεγάλο κόστος αλλά και μεγάλη ακρίβεια. Δεν προσφέρουν σχεδόν τίποτα από πλευράς ανάλυσης του έργου πέρα από τα σχέδια. Οι αποτυπώσεις με χρήση τοπογραφικών οργάνων, από πλευράς τόσο πλεονεκτημάτων όσο και μειονεκτημάτων, βρίσκονται στο ενδιάμεσο των δύο άλλων.

Οι απλές αποτυπώσεις που γίνονται με τον παραδοσιακό τρόπο, απαιτούν φθηνό εξοπλισμό: Δίμετρο, μετροταινία, νήμα της στάθμης, πλαστικό σωλήνα για τη χωροστάθμηση, ράμματα κ.τ.λ. Σε περιπτώσεις μέτρησης αρχιτεκτονικών μελών που απαιτείται μεγάλη ακρίβεια, στον εξοπλισμό αυτό μπορούν να

προστεθούν μεταλλικοί κανόνες και “γωνίες”, προφιλόμετρο και υποδεκάμετρο. Η μέτρηση βασίζεται στην αναγωγή όλων των μεγεθών σε μετρήσιμα τρίγωνα (διαστάσεις πλευρών και διαγώνιες ή συστήματα πολικών συντεταγμένων) ή σε ορθογώνιες συντεταγμένες των οποίων οι άξονες μπορούν να υλοποιηθούν προσωρινά με ράμματα. Όπως είναι φανερό, οι παραδοσιακές αποτυπώσεις έχουν πεπερασμένο όριο δράσης γιατί, όταν τα μεγέθη γίνουν μεγάλα, οι μετροταινίες δεν προσφέρουν ακρίβεια και παράλληλα εμφανίζονται σοβαρά λάθη επειδή αθροίζονται οι επιμέρους ανακρίβειες των μετρήσεων. Έτσι, για κτίρια και κλίσεις του εδάφους, η χρήση τοπογραφικών οργάνων γίνεται απαραίτητη.

Η αποτύπωση με χρήση τοπογραφικών οργάνων επιτρέπει ταχύτητα και ακρίβεια. Χρησιμοποιούνται χωροβάτες και ταχύμετρα μαζί με όλα τα σχετικά εξαρτήματα τους με αποτέλεσμα α) άμεση μέτρηση αποστάσεων, β) μετρήσεις γωνιών κατά την κατακόρυφη και οριζόντια έννοια, γ) έλεγχο ευθυγραμμίας, δ) έλεγχο καθετότητας και μέτρηση των αποκλίσεων από την κατακόρυφη. Οι χωροσταθμίσεις απλουστεύονται και εύκολα μπορεί να χαράξει κανείς καμπύλες του εδάφους όπως και ένα κάρναβο με ορθογώνιους άξονες, τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κατακόρυφο επίπεδο. Συνήθως, οι αποτυπώσεις του είδους αυτού (και προκειμένου περί κτιρίων) είναι ουσιαστικά μεικτές: ξεκινούν με γενικές μετρήσεις με την βοήθεια των οργάνων και αφού γίνει η επεξεργασία των στοιχείων και, η χάραξη γενικών γραμμών στο χαρτί ολοκληρώνονται με παραδοσιακές μεθόδους.

Αντιθέτως, η φωτογραμμετρία είναι της αρμοδιότητας των τοπογράφων – μηχανικών και οπωσδήποτε πέρα από τις δυνατότητες ενός μόνο μελετητή, δεδομένου ότι προϋποθέτει επεξεργασία των στοιχείων σε πλήρες εργαστήριο με δαπανηρά μηχανήματα. Η φωτογραμμετρία είναι μια νέα σχετικά επιστήμη, με τεράστιες δυνατότητες και μεγάλες προοπτικές εφαρμογής σε πολλές διαφορετικές μεταξύ τους επιστημονικές περιοχές.

2.α. Η φωτογραμμετρία

Από τα μέσα του περασμένου αιώνα, η φωτογραφία έγινε ο υπ’ αριθμόν ένα τρόπος τεκμηρίωσης. Για τα μνημεία και τη μελέτη τους, η φωτογραφία έγινε αναντικατάστατο εργαλείο δουλειάς και μας έδωσε τεράστιες δυνατότητες που συνεχώς βελτιώνονται. Οι φωτογραφίες – τεκμήρια αρχιτεκτονικής δεν γίνονται όμως τυχαία και χωρίς σύστημα. Απαιτούν κόπο και προσπάθεια, προκειμένου να καλύψουν με τον καλύτερο τρόπο τους σκοπούς της τεκμηρίωσης και να δώσουν το μέγιστο αριθμό πληροφοριών για το μνημείο, με τις ελάχιστες λήψεις. Η φωτογραφία παρέχει τεράστιες δυνατότητες στην αρχιτεκτονική τεκμηρίωση.

Αρχές λήψεως των φωτογραφιών:

- § Όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες.
- § Όσο το δυνατόν πλησιέστερα στην παράλληλη προβολή.
- § Απομάκρυνση. Χρήση τηλεφακών.
- § Όσο το δυνατόν πιο κάθετα προς τις μεγάλες επιφάνειες του κτιρίου.
- § Η παραλληλία διατηρεί τον απλούν λόγο.
- § Όσο το δυνατόν πλησιέστερα στο κέντρο βάρους της φωτογραφιζομένης επιφάνειας του αντικειμένου.
- § Σαφής διάκριση φωτογραφιών συνόλων, από φωτογραφίες λεπτομερειών.
- § Εξάρτηση των λήψεων από ένα σχέδιο κατόψεως.

Τεράστιες δυνατότητες.

Αρχή: Η διαφορά προοπτικών εικόνων επιτρέπει την στερεοσκοπική εντύπωση και απεικόνιση.

Από τη σύνταξη χαρτών δι' αεροφωτογραφιών στην επίγειο φωτογραμμετρία. Απέραντη βιβλιογραφία.

Τρόποι εργασίας.

- § Λήψη ζευγών φωτογραφιών.
- § Εξάρτηση από το έδαφος (μεγίστης ακριβείας).
- § Επεξεργασία με ειδικά μηχανήματα.
- § Γνωστές εφαρμογές της επιγείου φωτογραμμετρίας.

Δυνατότητα αποδόσεως κάθε επιφάνειας σε πρόπλασμα με τη βοήθεια παντογράφου, σε κάθε επιθυμητή κλίμακα. είναι το σχέδιο.

3. Κλίμακες αποτύψεων

Οι κλίμακες που χρησιμοποιούνται για τα σχέδια γεωμετρικής τεκμηρίωσης των έργων είναι βασικά οι 1:100, 1:50, 1:25 και 1:20. για τη απόδοση κατασκευαστικών, οικοδομικών ή διακοσμητικών λεπτομερειών χρειάζονται μεγαλύτερες κλίμακες όπως η 1:10 και η 1:5.

Συχνά ζητούνται και αποδόσεις σε μικρότερες κλίμακες (1:200, 1:500, 1:1000 ή και μικρότερες) για να συσχετισθεί το μνημείο με το άμεσο ή και το ευρύτερο περιβάλλον του, μέσω τοπογραφικών διαγραμμάτων και χαρτιών. Αυτού του είδους όμως οι αποδόσεις είναι ήδη γνωστές και οικείες και το μόνο που θα έπρεπε ίσως να επισημανθεί είναι η ανάγκη κάποιων ιδιαίτερων συμβολισμών πέρα από τους συνήθεις.

Ας τονισθεί εδώ, ότι η επιλογή της κλίμακας απόδοσης των σχεδίων καθορίζει έμμεσα και το επίπεδο ακρίβειας της αποτύπωσης. Ο καθορισμός αυτός γίνεται μέσω της γραφικής ακρίβειας.

Αν θεωρηθεί ότι η ικανότητα εκτίμησης μηκών πάνω στο σχέδιο, είναι της τάξης του 0,25mm, αυτό, μέσω της κλίμακας, μεταφράζεται σε πραγματικές διαστάσεις πεδίου που είναι και η επιθυμητή ακρίβεια της αποτύπωσης.

Είναι φανερό ότι η επιλογή της κλίμακας καθορίζει αποφασιστικά τόσο την τεχνική διαδικασία της αποτύπωσης (επιλογή οργάνων και πρόγραμμα μετρήσεων), όσο και το κόστος. Η εμπειρία μάλιστα έχει δείξει ότι η σχέση κόστους – ακρίβειας δεν είναι γραμμική.

Πρέπει, λοιπόν, σε κάθε έργο να επιλέγεται η μικρότερη κλίμακα που μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες των χρηστών της αποτύπωσης, έτσι ώστε το κόστος να παραμένει στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο. Μπορούν επίσης να επιλέγονται διαφορετικές κλίμακες για διάφορα τμήματα του αντικειμένου. Η εμπειρία πάντως έχει δείξει ότι η κλίμακα 1:50 καλύπτει γενικώς τις απαιτήσεις των χρηστών στις περισσότερες των περιπτώσεων.

4. Αρχιτεκτονική αποτύπωση

Αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία καταγράφονται οι περισσότερες πληροφορίες. Η σχεδιαστική τεκμηρίωση συνοδεύεται απαραίτητα από τη φωτογραφική.

Για την αποτύπωση των κτιρίων γίνεται συνδυασμός ταχυμετρικής και κλασικής αρχιτεκτονικής αποτύπωσης με άμεσες μετρήσεις.

Τα σχέδια, ανάλογα με το μέγεθος και τα προβλήματα του κάθε συγκεκριμένου, αποδίδονται σε κλίμακα 1:50 ή 1:20 με επιμέρους λεπτομέρειες, όπου απαιτείται. Συνήθως, στα κτίρια γίνεται ιδιαίτερη σειρά σχεδίων, στα οποία σημειώνονται σημεία της αποτύπωσης και συνοδεύονται από πίνακες συντεταγμένων.

Η αποτύπωση είναι λεπτομερειακή τόσο στις μορφολογικές και κατασκευαστικές λεπτομέρειες, όσο και στις διάφορες καταστροφές, παραμορφώσεις κ.τ.λ., και συνεχώς συμπληρώνεται με όλα τα νέα στοιχεία που προκύπτουν από την ανασκαφή (δηλαδή στα στάδια έρευνας και εργασιών).

5. Σχέδια γεωμετρικής τεκμηρίωσης

Πέρα από τα σχέδια μικρής κλίμακας, για τη συσχέτιση του μνημείου με τον περιβάλλοντα χώρο, τα σχέδια της γεωμετρικής τεκμηρίωσης που παράγονται είναι:

Γενική οριζοντιογραφία: Σχέδιο που αντιστοιχεί στην προβολή του κτιρίου και του αμέσως περιβάλλοντα χώρου του σε οριζόντιο επίπεδο, που βρίσκεται επάνω από το κτίριο. Παρουσιάζει, κυρίως, την γενική διάταξη των επιμέρους όγκων και των στεγών.

Όψεις (Εξωτερικές και Εσωτερικές): πρόκειται για προβολές των κατακόρυφων στοιχείων του κτιρίου σε κατακόρυφα ή σπανιότερα σε πλάγια επίπεδα.

Οριζόντιες τομές σε διάφορα ύψη: Πρόκειται για τομές του κτιρίου με οριζόντια επίπεδα σε διάφορα υψόμετρα. Είναι δυνατόν να συνδυαστούν με προβολές οροφών.

Σε έναν από τους χώρους του κτιρίου ορίζεται σημείο από το οποίο θα περνά επίπεδο τομής. Υπολογίζεται το υψόμετρο του σημείου. Το πρόβλημα, από εκεί και πέρα είναι μεταφοράς γνωστού υψομέτρου.

Αφού μεταφερθεί το υψόμετρο και ορισθούν αντίστοιχα σημεία σε όλους τους χώρους του κτιρίου, είναι δυνατόν τα όργανα μέτρησης να τοποθετούνται σε θέσεις και ύψη οργάνων τέτοια, που να ορίζουν το επίπεδο τομής όταν τηλεσκόπιο πακτώνεται σε οριζόντια θέση και το σταυρονήμα περνάει από τα παραπάνω σημεία.

Κατακόρυφες τομές: Πρόκειται για τομές του κτιρίου με κατακόρυφα επίπεδα σε διάφορες θέσεις, κατά μήκος – εγκάρσια ή πιο σπάνια πλάγια. Είναι δυνατόν να συνδυαστούν με προβολές κατακόρυφων στοιχείων του κτιρίου (τοίχοι, πεσσοί, τόξα κ.α.) που βρίσκονται στο επίπεδο τομής. Τότε πρόκειται για σχέδιο τομής – όψης και είναι φανερό ότι σε κάθε επίπεδο τομής αντιστοιχούν δύο σχέδια, ένα για κάθε όψη.

Σε έναν από τους χώρους του κτιρίου ορίζεται το επίπεδο τομής με δύο σημεία επί του δαπέδου. Τα σημεία αποτυπώνονται και από τις συντεταγμένες τους υπολογίζεται η εξίσωση της ευθείας τους.

Κατόπιν, υπολογίζονται οι συντεταγμένες των σημείων τομής αυτής της ευθείας με τις πλευρές του δικτύου αποτύπωσης καθώς και τα στοιχεία χάραξής τους.

Τέλος υπολογίζονται οι γωνίες, σε σχέση με τις πλευρές του δικτύου που υλοποιούν τα επίπεδα τομής.

Αναπτύγματα: Παράγονται σε περιπτώσεις μη επίπεδων αλλά αναπτύξιμων επιφανειών (κύλινδροι, κώνοι κ.α.) ή σε περιπτώσεις σύνθετων όψεων που αποτελούνται από πολλά επίπεδα.

Τονίζεται ιδιαίτερος η ανάγκη για πολύ καλή ποιότητα των σχεδίων. Εκτός από τις μετρήσεις και τους υπολογισμούς ένα μεγάλο μέρος, αν όχι το μεγαλύτερο, της συνολικής ποιότητας της εργασίας φαίνεται μέσα από τα σχέδια. Πόσο μάλλον που τα σχέδια χρησιμοποιούνται, κυρίως, από άλλους μελετητές ως υπόβαθρο για τις δικές τους μελέτες.

6. Προβλήματα στην παραγωγή όψεων και τομών

Υπάρχουν δύο ειδικά ζητήματα που αφορούν παραγωγή σχεδίων όψεων τομών. Το ένα προκύπτει στη φάση των μετρήσεων και το άλλο στη φάση των υπολογισμών – αποδόσεων.

7. Ορισμός και μεταφορά επιπέδων τομής

Κάθε επίπεδο οριζόντιας ή κατακόρυφης τομής πρέπει να διατρέξει ολόκληρο το κτίριο. Υπάρχει, λοιπόν, ένα ζήτημα ορισμού και μεταφοράς των επιπέδων από το εξωτερικό στο εσωτερικό του κτιρίου και επιπλέον, για μεν τα

οριζόντια μεταφοράς από δωμάτιο σε δωμάτιο, για δε τα κατακόρυφα από όροφο σε όροφο και από δωμάτιο σε δωμάτιο. Η μεταφορά αυτή είναι αναγκαία, όταν το ζητούμενο επίπεδο ακρίβειας και αναλυτικότητας επιβάλλει τον προσδιορισμό και τη μέτρηση σημείων που ανήκουν σε επίπεδα τομής.

8. Επεξεργασία θεμάτων αποτύπωσης

8.α. Σχεδιαστική αποτύπωση του έργου

- α Πρώτη επαφή με το έργο. Προσπάθεια να κατανοηθεί ως σύνολο. Αναζήτηση βασικών αρχών της κατασκευής του. Επισήμανση της τυποποίησης που ενδέχεται να υπάρχει σε αυτό.
- α Σκαριφήματα των γενικών αρχιτεκτονικών σχεδίων του έργου, δηλαδή των κατόψεων, των τομών και των όψεων του. Αυτό γίνεται με ελεύθερο χέρι, χωρίς κλίμακα, με προσπάθεια μόνο να αποδοθούν σωστά (κατά το δυνατόν) οι αναλογίες του παρουσιαζόμενου κάθε φορά θέματος.
- α Τα πιο πάνω σκαριφήματα συμπληρώνονται με την αναγραφή – στις κατάλληλες θέσεις – των αντίστοιχων διαστάσεων του έργου. Οι διαστάσεις προκύπτουν από επιτόπου μετρήσεις και πρέπει να είναι γενικές αλλά και αναλυτικές, ώστε να καλύπτουν πλήρως το θέμα και να δίνουν τη δυνατότητα να σχεδιασθεί σε κλίμακα.
- α Εκτός από τα σκαριφήματα των γενικών σχεδίων είναι πολλές φορές απαραίτητο να γίνονται και σκαριφήματα επιμέρους αρχιτεκτονικών στοιχείων του έργου που παρουσιάζουν ενδιαφέρον, δηλαδή σκαριφήματα λεπτομερειών. Για τη σχεδίαση και τις διαστάσεις σε αυτά ισχύουν τα ίδια με εκείνα που αναφέρθηκαν πιο πάνω.
- α Τα αρχιτεκτονικά σκαριφήματα, είναι συχνά χρήσιμο, (για την πληρέστερη κατανόηση του θέματος), να συμπληρώνονται και με ορισμένα σκίτσα προοπτικά γενικών ή επί μέρους απόψεων του έργου ή ακόμη και λεπτομερειών του.
- α Η όλη εργασία της αποτύπωσης, τέλος ενδέχεται να περιλαμβάνει και φωτογραφίες του έργου, γενικές ή επιμέρους ή και φωτογραφίες λεπτομερειών του.
- α Μεταφορά των σκαριφημάτων σε σχέδια
 - § Γενικό τοπογραφικό του έργου, σε κλίμακα 1:100 έως 1:200.
 - § Τα γενικά σχέδια του έργου (δηλαδή κατόψεις, όψεις και τομές), σε κλίμακα 1:200 έως 1:50, ανάλογα με το μέγεθός τους.
 - § Σχέδια λεπτομερειών, εφόσον θεωρούνται απαραίτητα, σε κλίμακα 1:20 έως 1:1.

8.β. Δημιουργία σχεδίου με χρήση Η/Υ

Οι εξελίξεις στον χώρο των ηλεκτρονικών υπολογιστών δεν άργησαν να φτάσουν και μέχρι τον τομέα του τεχνικού σχεδίου. Με τα προγράμματα που άρχισαν να αναπτύσσονται και να εξελίσσονται στο πέρασμα του χρόνου,

έρχονται αυτά τα μηχανήματα να διευκολύνουν την καθημερινή εργασία του σχεδιαστή, του μηχανικού, του αρχιτέκτονα, αλλά και όποιου άλλου έχει άμεσα σχέση με το τεχνικό σχέδιο. Και η εξέλιξη δεν σταματάει! Συνέχεια προστίθενται και άλλοι αυτοματισμοί και ευκολίες στα σχεδιαστικά προγράμματα, έτσι ώστε πολλά από αυτά μπορούν να τα χειρίζονται ακόμα και μη ειδικοί. Υπάρχουν εκδόσεις προγραμμάτων που απευθύνονται σε απλούς χρήστες, οι οποίοι θέλουν με λίγες κινήσεις να κάνουν ένα απλό σχέδιο π.χ. του σπιτιού τους, για να μελετήσουν τη διαρρύθμιση των επίπλων. Ειδικά για απαιτητικούς χρήστες έχουν εμπλουτιστεί προγράμματα με τόσες πολλές λειτουργίες, που απαιτείται χρόνος και συστηματική προσπάθεια για τη σωστή εκμάθηση και χρήση τους.

Αρχικά τα σχεδιαστικά προγράμματα δεν είχαν πολλές ευκολίες και ο χρήστης έπρεπε να γνωρίζει τις διάφορες λειτουργίες τους πάρα πολύ καλά, απομνημονεύοντας πολλές φορές πλήθος εντολών. Σιγά σιγά άρχισαν να προστίθενται διάφοροι αυτοματισμοί, οι οποίοι βοηθούν στην γρήγορη εκτέλεση μιας σειράς εντολών με μία μόνο κίνηση, στον υπολογισμό διαφόρων στοιχείων, αλλά και στον καθορισμό των σημείων σχεδιασμού επάνω στο χαρτί. Η γενικότερη τάση να αποφεύγεται η κίνηση του κεφαλιού από την οθόνη στο πληκτρολόγιο και αντίστροφα (head-up design), είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ισχυρών εργαλείων και αυτοματισμών, για να χρειάζονται λιγότερες κινήσεις.

Με βάση αυτά τα ισχυρά προγράμματα σχεδιασμού, έχουν αναπτυχθεί προγράμματα που εκμεταλλεύονται τις δυνατότητες τους και εκτελούν μια σειρά ελέγχων και σχεδιασμών αυτόματα. Για να σχεδιάσουμε μια πόρτα σε ένα τοίχο, έπρεπε κάποτε να σχεδιάσουμε πρώτα τον τοίχο. Μετά έπρεπε να τον κόψουμε και να τοποθετήσουμε στο άνοιγμά του την πόρτα, την οποία επίσης έπρεπε να σχεδιάσουμε. Τώρα υπάρχουν προγράμματα, στα οποία απλώς ορίζουμε κάποια χαρακτηριστικά της πόρτας και αυτά την τοποθετούν στο σωστό σημείο.

Πολλά από τα προγράμματα σχεδιασμού, έχουν την δυνατότητα να σχεδιάζουν και τρισδιάστατα. Με τα εργαλεία που προσφέρουν βοηθούν στην κατασκευή αντικειμένων στον χώρο, ώστε να μπορούμε εύκολα να βλέπουμε τις όψεις τους και να κάνουμε διάφορους υπολογισμούς. Με λίγη δουλειά παραπάνω, καθορίζοντας τα υλικά από τα οποία αποτελείται το συγκεκριμένο αντικείμενο, μπορούμε να το αποδώσουμε σαν σε φωτογραφία. Έχοντας αυτή τη φωτογραφία στα χέρια, μπορεί ακόμη και αυτός που δεν ξέρει να διαβάσει να καταλάβει περί τίνος πρόκειται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Α) ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο περιστεριώνας βρίσκεται στη θέση «Παπαδιά» της αγροτικής περιφέρειας του χωριού Κρόκου, στη νήσο Τήνο.

Αναφέρεται από τους κατοίκους της περιοχής Κρόκου Σκαλάδου σαν τον αρχαιότερο της περιφέρειας – «πάνω από 400 ετών» – και επίσης ως κατοικία ενός παπά, από όπου διατηρείται και το όνομά του. Σύμφωνα με έρευνες ο περιστεριώνας ανήκε σε κάποιον κύριο Λαμπίρη ο οποίος τον πούλησε στην οικογένεια Βιτάλη, που τον είχε στην κατοχή της για τρεις γενεές και κατά το έτος 2007 αγοράστηκε από τον κύριο Thierry Veyron.

Είναι μία σύνθεση περιστεριώνα και κατοικίας διαφορετικών χρονολογήσεων, δίπλα σε σύστημα υδραγωγείου – κρήνης, που θυμίζει βυζαντινή κατασκευή. Λόγω του συνδυασμού αυτού εντάσσεται στον τύπο Δ. Έχει στοιχεία κατοικίας και πολεμίστρες που υποδεικνύουν ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως καταφύγιο. Γύρω του έχει μεγάλη έκταση προς καλλιέργεια που την περιέβαλλαν υψηλοί και οχυροί περίβολοι που τμήματά τους σώζονται ακόμα.

Το εσωτερικό του κτιρίου είναι εμφανές ότι χωριζόταν σε τρία τμήματα με διαφορετική στάθμη θεμελίωσης και ότι το ισόγειο του κτιρίου της «Παπαδιάς» ενωνόταν με τα τοξωτά ανοίγματα και τους εκφορικούς πεσσούς. Στις επιφάνειές των τοίχων ακόμη και στους πεσσούς υπάρχουν φωλιές περιστεριών και ανοίγματα για την είσοδο τους. Οι θυρίδες στους τοίχους παραπέμπουν στη λειτουργία του, εκτός από περιστεριώνα, ως κατοικία.

Παρόλο που τμήμα του περιστεριώνα χρησιμοποιούταν ως κατοικία η εξωτερική του εμφάνιση είναι ενιαία, με τη διακόσμηση απλωμένη στην επιφάνεια κατά τον συνήθη τρόπο, έτσι ώστε ακόμη και η περιστασιακή κατοικία δεν είναι αναγνωρίσιμη. Σε σχέση με τους άλλους περιστεριώνες η διακόσμηση της εξωτερικής επιφάνειας εμφανίζεται πιο λιτή και απλή, με σαφώς διακρινόμενα και προβαλλόμενα στις επίπεδες επιφάνειες γεωμετρικά μοτίβα χωρίς παραπληρωματικά κοσμήματα.

Όσον αναφορά τα υλικά κατασκευής του περιστεριώνα, το κύριο δομικό υλικό είναι οι σχιστόπλακες και συνδετικό υλικό η λάσπη από χώμα κοσκινισμένο χωρίς ασβέστη. Μετά από της πιο πρόσφατες επεμβάσεις, κυρίως για πρόχειρη συντήρηση, κάποια κομμάτια είναι επενδυμένα με μπετόν.

Η πρόταση για τη νέα χρήση του περιστεριώνα είναι μέσα στα πλαίσια ενίσχυσης του χαρακτήρα της κυκλαδικής αρχιτεκτονικής και της παράδοσης των περιστεριώνων.

Έτσι λοιπόν στο εσωτερικό και συγκεκριμένα στο ισόγειο του κτιρίου ανοίχθηκαν οι δύο υπάρχουσες φραγμένες καμάρες και τοποθετήθηκε ξύλινο σταθερό πλαίσιο με τζάμι για λειτουργικό – φωτισμός – αλλά και για αισθητικό σκοπό. Επίσης δημιουργήθηκε ένα άνοιγμα έτσι ώστε να συνδέονται τα δύο από τα τρία τμήματα του. Προστέθηκαν ανοίγματα, παράθυρο και πόρτα, για τη καλύτερη λειτουργικότητα του ως σπίτι. Η σκάλα διαμορφώθηκε κατάλληλα για την επικοινωνία του ισόγειου με τον όροφο.

Στον όροφο ανοίχθηκαν τα παλαιότερα ανοίγματα και προστέθηκαν επιπλέον άλλα δύο, από τα οποία η πόρτα προσδίδει μια διαφορετική χρήση – βεράντα – στο δώμα του χαμηλότερου μέρους του κτιρίου όπου προστέθηκε για λόγους ασφαλείας στηθαίο. Χτίστηκε λίθινη σκάλα για να διευκολύνει την πρόσβαση από το ένα δωμάτιο στο άλλο, καθώς βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα. Γενικότερα η διαρρύθμιση των δωματίων έγινε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, έτσι ώστε να ωφελήσει τη λειτουργικότητά της κατοικίας.

Οι επεμβάσεις στις εξωτερικές επιφάνειες ήταν κυρίως ως προς την αποκατάσταση της διακόσμησης, καθώς με το πέρασμα των χρόνων είχε αλλοιωθεί. Έπειτα η υπάρχουσα τοιχοποιία από σχιστόπλακες αποκαστάθηκε και σοβαντίστηκε σε λευκό χρώμα, όπως και στις εσωτερικές επιφάνειες, διατηρώντας τον κυκλαδίτικο χαρακτήρα.

Β) ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΑ

Βορειοανατολική όψη

Νοτιοανατολική όψη

Βορειοδυτική όψη

Νοτιοδυτική όψη

Λεπτομέρειες διακόσμησης

Δοκάρια και πλάκες οροφής

Καμάρι ή θυρίδα & τζάκια

Λεπτομέρεια σκάλας

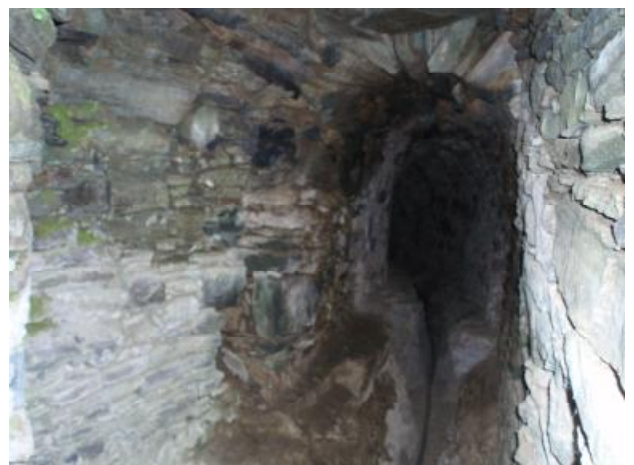
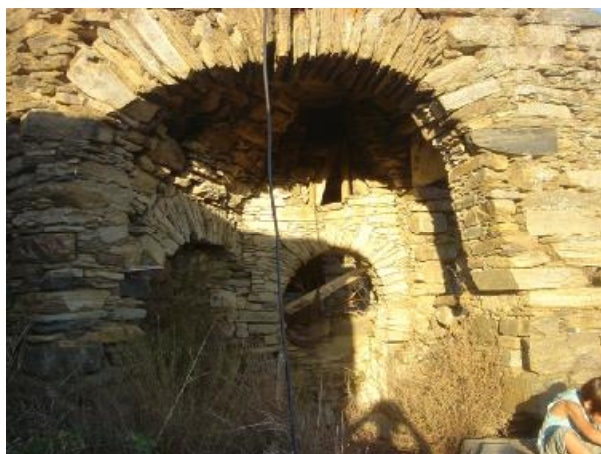
Πεσσοί

Φωλιές στους πεσσούς

Υδραγωγείο – Κρήνη

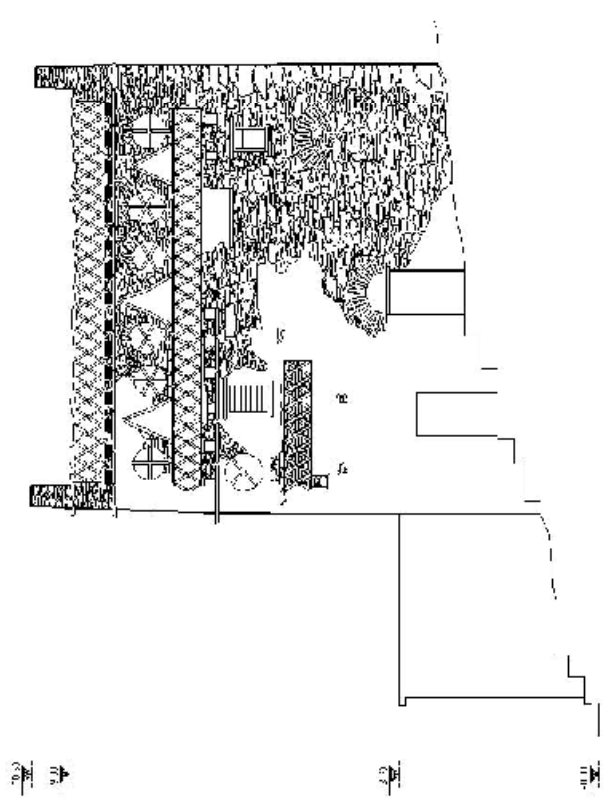
Γ) ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΝΕΑΣ ΧΡΗΣΗΣ

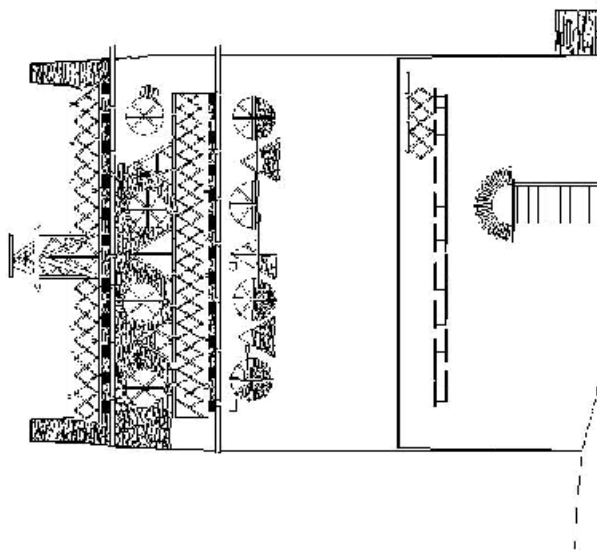
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Α) ΣΧΕΔΙΑ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ

<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ ΚΑΘΑΙ ΕΡΓΑΝΕΡΩΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΥ ΤΜΗΜΑ ΙΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ</p>	<p>ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΓΕΡ-ΣΤΕΡΕΩΣ ΕΛΑΤ ΠΡΟΣΩΠΕΣ ΑΦΑΛΑ ΕΣ ΣΤΡΗΣΣ ΑΥΛΟΥ ΜΕ ΣΤΗΣΣ Η/Σ</p>	<p>ΚΑΤ' ΕΡΓΟΝ "ΠΑΛΙΑΔΕΙΑ" - Ν. ΙΘΝΟΥ</p>	<p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ Β. ΔΑΔΙ ΕΛΕΝΙ Α.Μ. 4519 Β. ΤΥΤΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4094</p>	<p>ΕΙΔΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΟΡΕΙΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ</p>	<p>A1</p>
<p>ΠΛΑΝΟΝ ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ 1:40</p>	<p>ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΕΡΕΩΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΗΣ ΕΡΓΟΥ</p>			

10.1
10.2

10.3

10.4

ΑΡΧΗ ΠΑΡΕΘΗ
 ΚΑΘΑΙ ΠΡΑΚΤΩΝ ΚΑΝ ΦΑΛΑΚΡΟΙ ΟΥ
 ΤΗΜΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ
 ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥΝ ΕΑΤ
 ΛΕΥΚΑΔΑ ΑΝΑΛΕΞ ΚΕΦΕΣ ΑΥΛΟΙ ΜΕ
 ΚΕΦΕΣ Η/Υ

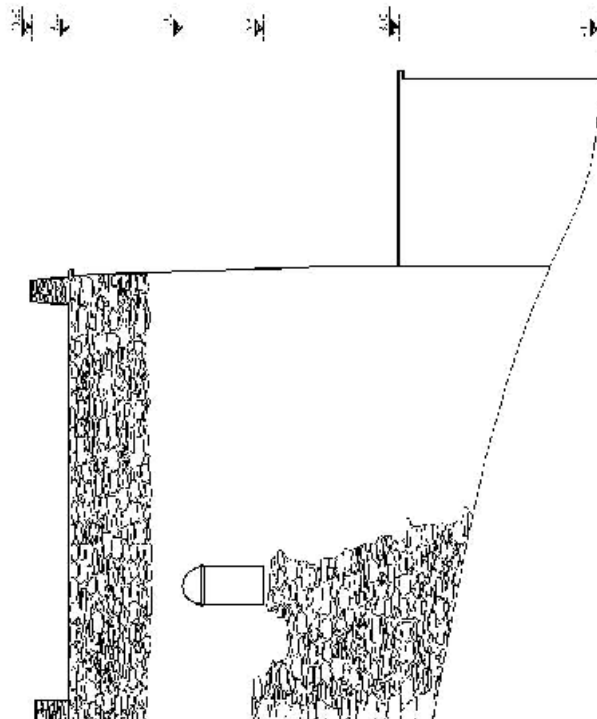
ΚΑΤ
 ΓΙΑΤΑΔΙΑΥ - Ν. ΤΗΝΟΙ

ΕΜΒΛΕΜΑ
 Β-ΔΑΔΗ ΛΑΚΕΝΙ Α.Μ. 4519
 Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4194

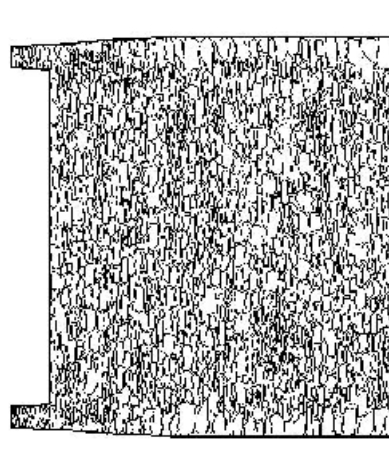
ΕΜΒΛΕΜΑ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΥΗ
A2

ΠΛΑΤΕΙΑ
ΜΑΙΟΣ 2011 ΚΑΡΤΕ
 1:60

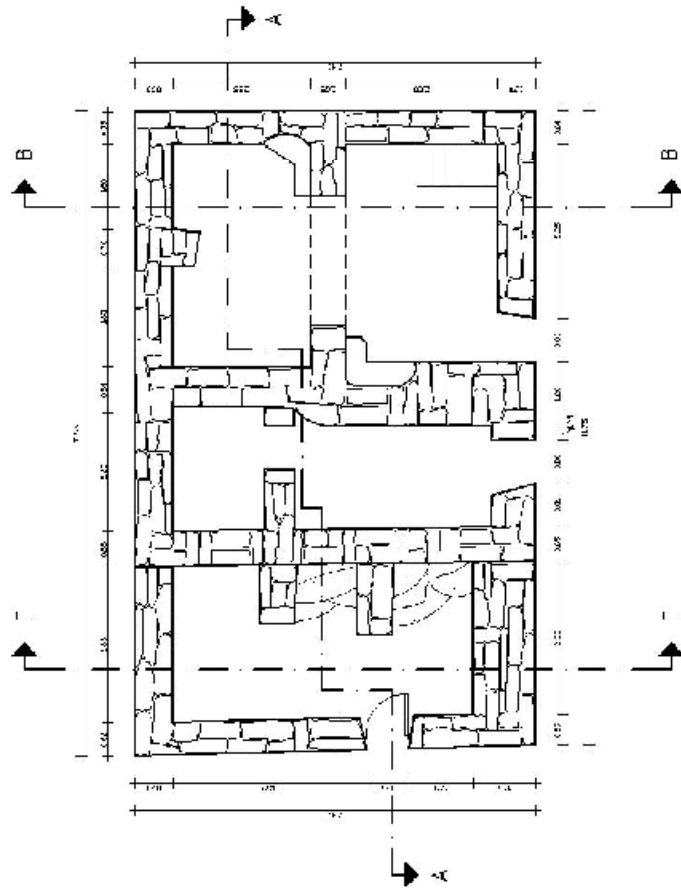
ΕΡΧΟΝΤΕΣ
 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
 ΚΑΡΑΧΑΝΤΗΣ

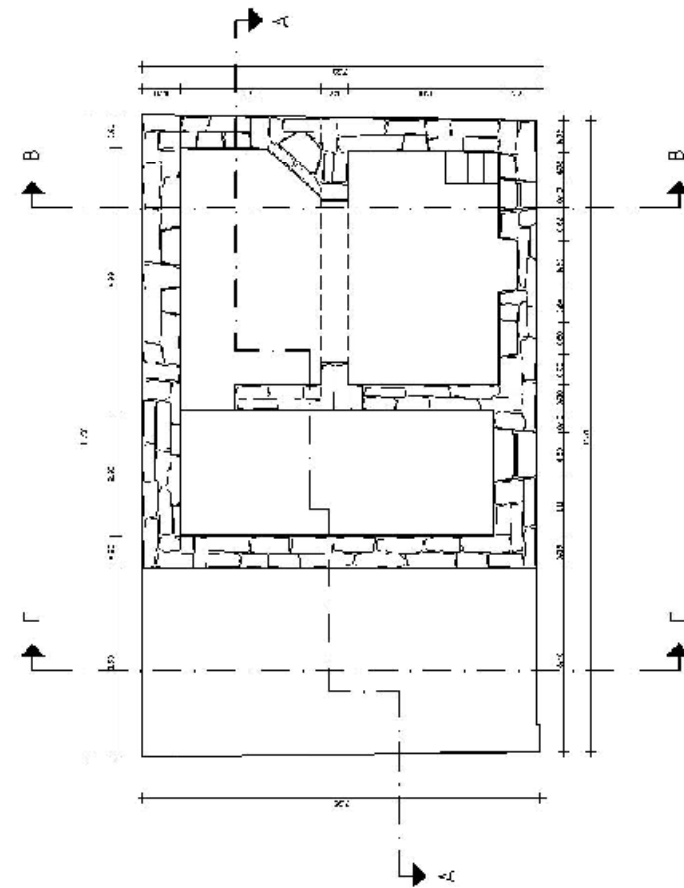
<p>ΑΡΧΗ ΠΑΡΟΝ</p> <p>ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΜΕΤΡΙΩΝ</p> <p>ΤΥΧΗΜΑ ΙΟΝΙΣΜΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΗΣ</p>	
<p>Α. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ</p> <p>ΑΝΟΤΥΝΤΟΤΗΤΗ ΓΕΡΕΥΤΕΡΟΝΑ ΕΝΑΤ</p> <p>ΙΙΕΣΤΑΣΕΙΣ ΑΦΑΝΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΗΣΕΙΣ ΑΥΛΟΥ ΜΕ</p> <p>ΚΡΗΣΗ Η/Υ</p>	
<p>ΚΑΤ' ΕΠΩΝΥΜΙΑΣ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	
<p>ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΗΣ</p> <p>Β. ΔΑΔΑΗ ΔΕΚΕΛΙ Α.Μ. 4519</p> <p>Β. ΤΥΤΑΑ ΟΥ ΠΥΡΡΑΤΑ Α.Μ. 4194</p>	
<p>ΕΙΔΟΣ ΟΡΘΟΤΥΠΟΥ</p> <p>ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ</p>	<p>A3</p>
<p>ΠΛΑΤΟΣ</p> <p>ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ</p> <p>1:60</p>
<p>ΛΕΓΟΝΤΕΣ</p> <p>ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΜΕΤΡΙΩΝ</p> <p>ΚΑΤ' ΕΠΩΝΥΜΙΑΣ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	

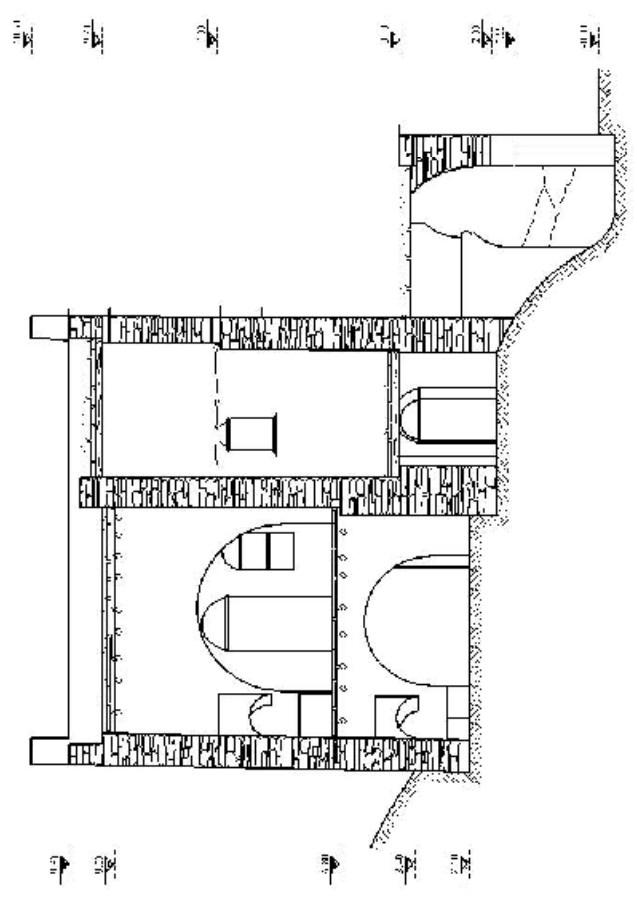
<p>ΑΡΧΗ ΠΑΡΕΘΝ ΚΑΘΑΙ ΠΡΑΚΤΩΝ ΚΑΝ ΦΑΛΑΚΡΟΙΩΝ ΤΗΜΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ</p>	
<p>ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΑΠΟΤΥΠΩΤΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥΝ ΕΑΤ ΛΕΥΚΑΔΗ ΑΔΑΦ.ΕΣ ΣΕΦΕΣ ΑΥΛΟ: ΜΕ ΣΕΦΕ Η/Σ</p>	
<p>ΕΡΩΤΗ ΓΙΑΤΑΔΙΑΥ - Ν. ΤΗΝΟΙ</p>	
<p>ΕΜΠΛΟΤΗ Β.ΔΑΔΗ ΛΑΚΗΛ Α.Μ. 4519 Β.ΤΥΤΑΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΑ Α.Μ. 4194</p>	
<p>ΕΜΠΛΟΤΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ</p>	<p>A4</p>
<p>ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΙΝΟΤ 1:40</p>
<p>ΕΡΩΤΗ ΧΑΡΤΟΑΝΟΠΟΙΩΣΕΣ ΝΙΚΟΡΑΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΗΣ ΠΑΡΕΘΝ</p>	

<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ</p> <p>ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΕΡΟΜΕΝΩΝ</p> <p>ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΜΟΝΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ</p>	
<p>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ</p> <p>ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΒΕΡΙΤΟΝ ΕΣΤ</p> <p>ΠΡΟΣΤΑΣΕΙΣ ΑΦΑΡΑΙΕΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ</p> <p>ΣΥΜΦΩΝΗΤΗΡΙΑ</p>	
<p>ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ</p> <p>ΓΙΑΤΙΝΑΙΟΥ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	
<p>ΕΠΙΣΤΑΣΗ</p> <p>Β-ΔΕΛΤΑ ΔΕΛΕΝΙ</p> <p>Β-ΤΥΤΑ ΤΟΥ ΠΥΛΩΝΑΤΑ</p>	<p>Α.Μ. 4019</p> <p>Α.Μ. 4094</p>
<p>ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ</p> <p>ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ</p>	<p>A5</p>
<p>ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ</p> <p>ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ</p> <p>1:50</p>
<p>ΔΡΟΜΟΣ</p> <p>ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ</p> <p>ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ</p>	

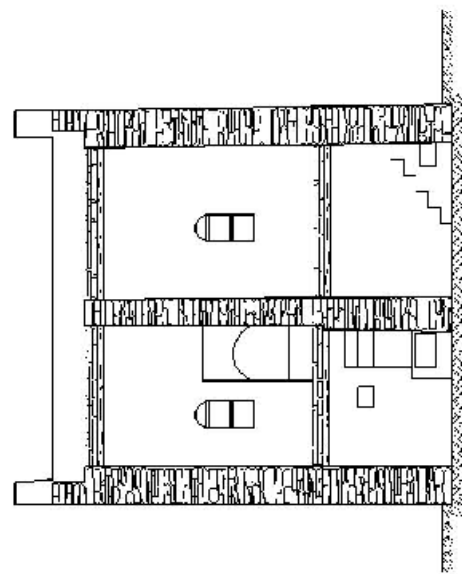

<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΩΝ</p> <p>ΚΑΘΩΠΙΟ ΚΑΤΩΦΟΥ ΚΑΘΗΜΕΡΩΝ ΦΩΛΟΦΩΝΙΩΝ</p> <p>ΤΜΗΜΑ ΙΟΝΙΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ</p>	
<p>ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ</p> <p>ΚΑΤΟΥΤΟΙΟΤΗΤΗ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΕΑΓ</p> <p>ΙΕΡΕΥΡΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΩΝ ΑΥΛΩΝ ΜΕ</p> <p>ΚΑΘΗΜΕΡΩΝ</p>	
<p>ΚΑΤΩΦΟΥ</p> <p>ΓΙΑΤΑΔΙΑΥ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	
<p>ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΗ</p> <p>Β. ΔΕΛΗ ΔΕΛΗΝΗ Α.Μ. 4519</p> <p>Β. ΤΥΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΡΑΤΑ Α.Μ. 4194</p>	
<p>ΕΚΔΟΣΗ</p> <p>ΚΑΤΩΦΙΟ ΚΑΤΩΦΟΥ</p>	<p>A6</p>
<p>ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ</p> <p>ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ</p> <p>1:60</p>
<p>ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ</p> <p>ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΩΝ</p> <p>ΚΑΘΗΜΕΡΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΩΝ</p>	

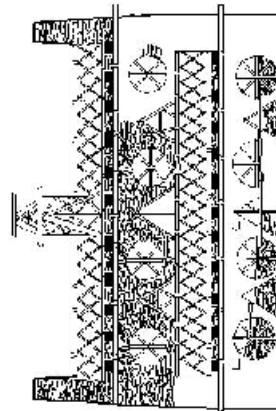
<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ ΚΑΘΑΙ ΤΕΚΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΙΩΝ ΤΜΗΜΑ ΙΟΝΙΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ</p>	
<p>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΑΝΟΤΥΠΟΥ ΓΕΡΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΩΣΕΩΣ ΑΦΑΛΕΣ ΣΕΠΕΣ ΑΥΛΟΥ ΜΕ ΣΕΠΕ Η/Σ</p>	
<p>ΚΑΤ' ΕΠΩΝΥΜΙΑΝ ΓΙΑΤΑΔΙΑΥ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	
<p>ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ Β-ΣΤΑΘΙΟΝ ΛΑΚΕΝΙ Α.Μ. 4819 Β-ΤΥΠΑΝΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΑ Α.Μ. 4094</p>	
<p>ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΗΝ ΤΟΜΗ Α-Α</p>	<p>ΑΙΧΜΗ A7</p>
<p>ΠΛΑΝΟΝ ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ 1:50</p>
<p>ΛΕΓΟΝΤΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΗΜΑΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ</p>	

1:50
 1:50
 1:50
 1:50
 1:50
 1:50

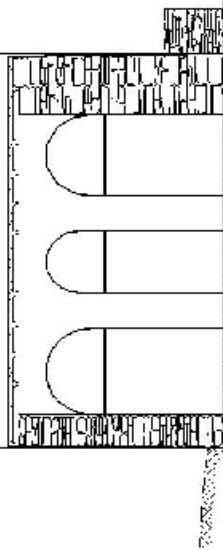

<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ ΚΑΘΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΦΑΛΑΚΡΙΟΥ ΤΜΗΜΑ ΙΟΝΙΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ</p>	
<p>ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΓΕΡΩΤΕΡΟΣ ΕΑΓ ΛΕΩΣΙΑΣ ΑΔΑΜΑ ΕΣ ΣΠΗΣ ΑΥΔΟΣ ΜΕ ΣΠΗΣ Η/Σ</p>	
<p>ΚΑΤ' ΕΠΩΝΥΜΙΑΣ - Ν. ΤΗΝΟΙ</p>	
<p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΣ Β-ΣΑΛΙ ΛΑΚΚΙ Α.Μ. 4519 Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4194</p>	
<p>ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΗΝ ΤΟΜΗ Β - Β</p>	<p>A8</p>
<p>ΠΛΑΝΟΝ ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ 1:50</p>
<p>ΛΕΓΟΝΤΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΗΜΑΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ</p>	

1:50
Α

1:50
Β

1:50
Γ

ΑΡΧΗ ΠΑΡΕΘΝ
ΧΑΔΑΙ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΝΟΝΟΓΡΑΦΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΟΝΙΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

Α. ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΟΤΥΤΟΤΗΤ ΓΕΡΜΑΝΙΩΝ ΕΜΠ
ΛΕΥΚΑΔΕΣ ΑΔΑΦ. ΕΣ. ΣΠΗΣΣ ΑΥΔΟΣ ΜΕ
ΣΠΗΣΣ Η/Σ

ΚΑΤ'

ΓΙΑΤΑΔΙΑΥ - Ν. ΙΗΝΟΙ

ΕΜΒΛΕΜΑΤΩΣ

Β-ΔΕΔΑΠ ΔΕΔΕΝΙ Α.Μ. 4829
Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΑ Α.Μ. 4094

ΕΜΒΛΕΜΑΤΩΣ

ΤΟΜΗ Γ - Γ

A9

ΠΛΑΤΕΙΑ

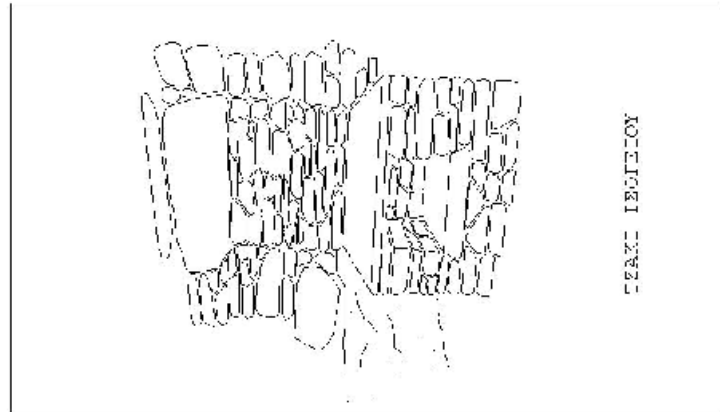
ΜΑΙΟΣ 2011

ΚΑΡΤΕΣ

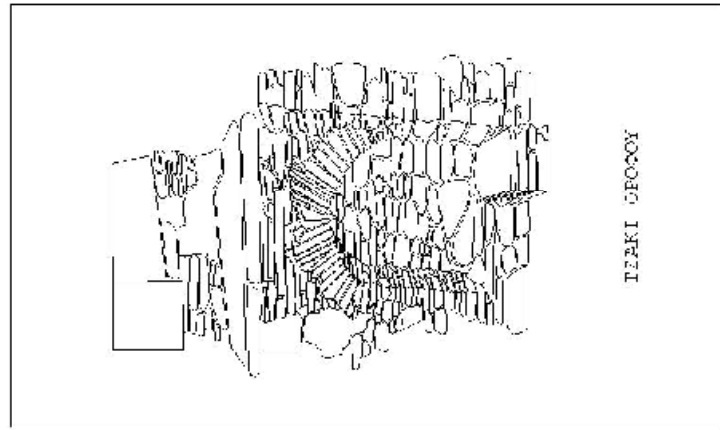
1:50

ΕΜΒΛΕΜΑΤΩΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

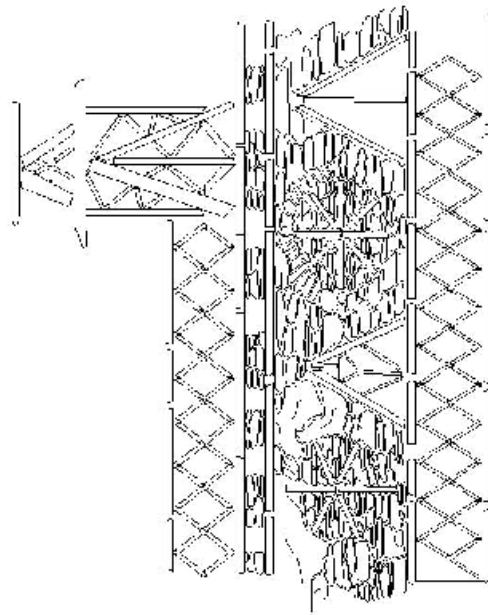

SZAKE IEGEJIOY

IZAKI GEOFIOY

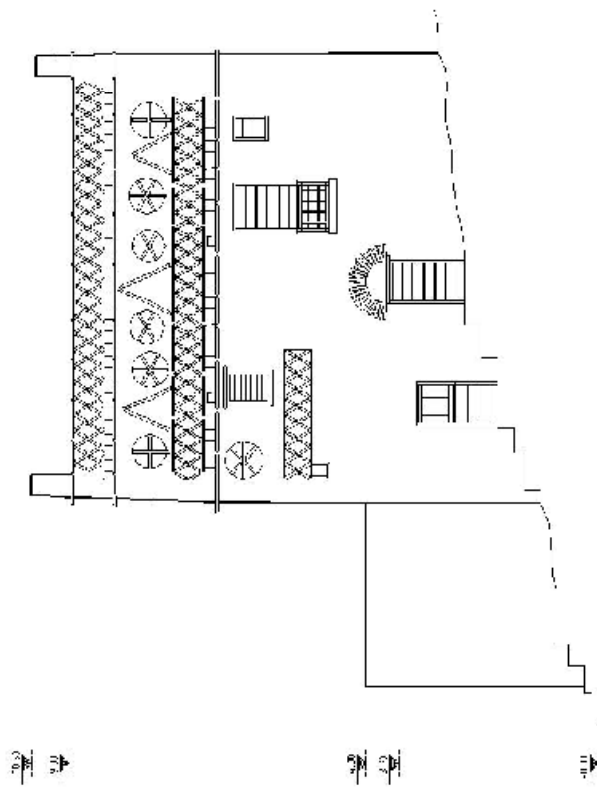
<p>ΕΡΓΟ: ΠΡΟΤΥΠΟΝ ΑΚΟΥΓ ΤΥΧΗΟΝΟΤΤΙΟΝ ΕΡΦΑΜΟΤΕΟΙ ΑΝΕΜΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΛΙΕΝ ΣΠΟΖΟΜΗ</p>	
<p>ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗ ΕΡΓΑΤΕΣ ΚΕΦΕΙΣ ΑΝΤΟΥ ΝΕ ΚΡΕΤΤΗ Π/Υ</p>	<p>ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ - Π. ΤΥΧΟΥ</p>
<p>ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΡΓΕΙΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΛΑ-ΕΛΑ-Ε ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΛΑ-ΕΛΑ-Ε</p>	<p>Α.Μ. ΟΕΙΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΙΛΑ-ΕΛΑ-Ε</p>
<p>ΑΝΤΥΠΟΤΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΤΖΑΚΙΩΝ A10</p>	
<p>ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>1:10</p>
<p>ΜΕΡΟΣ ΜΕΡΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΤΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ</p>	

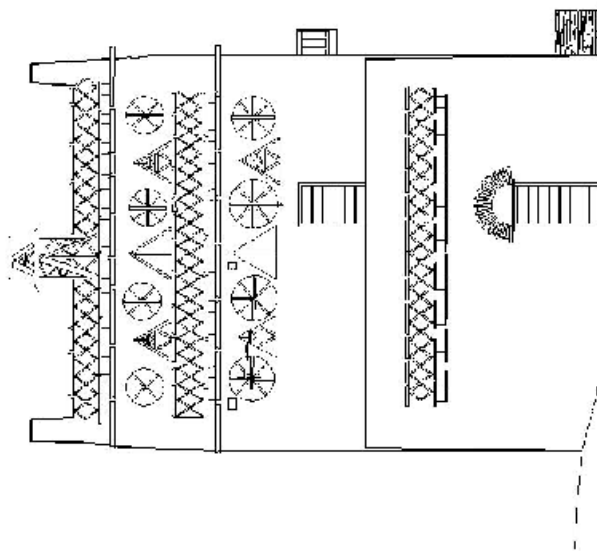
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΤΥΠΟΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΜΕΣΟΜΕΣ	
επιμνημόσυτον ΑΓΙΟΥΤΩΝ ΠΡΟΪΣΤΗΡΩΝΑ ΚΑΤ ΠΡΟΣΑΣΣΕ ΑΝΑΒΑΣΕΣ ΧΕΙΡΕΣ ΑΥΤΟΥ ΜΕ ΣΕΠΗΛ. Π/Σ	ΕΡΧΗ " ΑΙΛΑ Α" Ν. ΠΙΝΟΥ
επιμνημόσυτον ΕΥΑΝΓΕΛΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Α.Ν. 45'9 ΒΙΤΖΕΜΑΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Α.Μ. 6094	ΕΡΧΗ ΑΠΟΥΤΕΧ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΟΥΣ
επιμνημόσυτον ΜΑΪΟΣ 2011	επιμνημόσυτον 1:20
επιμνημόσυτον ΚΑΡΑΜΑΝΤΙΩΤΟΥΔΟΣ ΝΤΕΡΩΔΟΣ Karapantziou Deteros	
A11	

Β) ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΧΡΗΣΗΣ

<p>ΑΡΧΗ ΠΑΡΕΧΩΝ ΚΑΘΑΙΡΕΣΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ ΤΜΗΜΑ ΙΟΝΙΣΜΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ ΥΠΟΔΟΜΩΝ</p>	
<p>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΗ ΑΛΛΑΓΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΑΥΤΟΥ ΜΕ ΧΡΗΣΗ Η/Υ</p>	
<p>ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΙΑΤΙΝΑΙ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	
<p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ Β-ΣΑΛΙ ΛΕΚΚΗ Α.Μ. 4829 Β-ΤΥΧΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4094</p>	
<p>ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΥΗ</p>	<p>B1</p>
<p>ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ 1:50</p>
<p>ΣΧΗΜΑΤΑ ΧΑΡΑΚΑΤΗΡΟΛΟΓΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ</p>	

10.1
10.2

10.3
10.4

10.5

ΑΡΧΗ ΠΑΡΕΘΝ
 ΧΑΔΑΙ ΠΥΚΝΩΣΗ ΚΑΝ ΦΑΛΑΚΡΟΙ ΟΥ
 ΤΗΜΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΑΝΟΤΩΤΟΤ ΓΕΡ-ΠΕΡΙΟΧΑ ΕΑΤ
 ΛΕΩΣΑΔΕ ΑΔΑΦ-ΕΣ ΣΗΕΣ ΑΥΛΟΙ ΜΕ
 ΣΗΕΣ Η/Σ

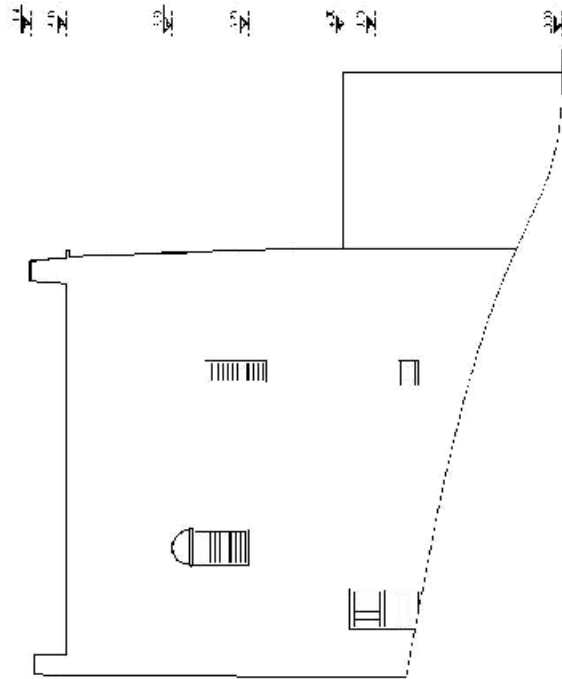
ΚΑΤ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ - Ν. ΤΗΝΟΙ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
 Β-ΔΑΔΗ ΛΑΚΕΝΙ Α.Μ. 4819
 Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4094

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΠΡΟΤΑΣΗ
ΝΟΤΙΑΝΑΤΟΙΚΗ ΟΥΗ **B2**

ΠΛΑΝΟΝ
ΜΑΙΟΣ 2011 ΚΑΥΣΤ 1:60

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
 ΚΑΡΑΜΑΝΟΠΟΛΙΤΗΣ

1/1

1/2

1/3

1/4

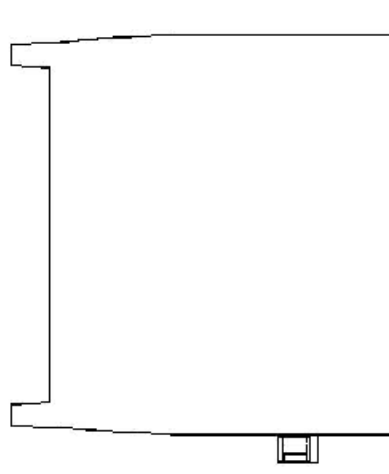
1/5

1/6

1/7

<p>ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΣΧΟΜΕ ΙΕΚΧΟΜΟΙΟΝ ΕΡΑΔΙΟΝ ΗΜΕΛΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΙΣΤΩΝ</p>	
<p>ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΓΕΩΜΕΤΡΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΤΡΗΣΕΩΣ ΚΑΡΤΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΜΕ ΚΑΡΤΕΣ Ε/Υ</p>	
<p>ΟΝΟΜΑ: "ΤΑΤΑΡΑ" - Η. ΤΡΕΝΟΥ</p>	
<p>ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΒΡΕΦΑΝΙΟΥ ΠΥΛΩΝΑΤΑ Α.Μ. 4519 Α.Μ. 4094</p>	
<p>ΛΟΓΟΤΥΠΟ: ΠΡΟΤΥΠΟ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΥΗ B3</p>	
<p>ΧΡΟΝΟΣ: ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΩΡΕΣ: 1:50</p>
<p>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΚΑΡΤΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΑΥΤΟΜΑΤΩΝ ΚΑΡΤΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ</p>	

1:50
1:50

1:50

1:50

ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ
ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΙΟΥ
ΥΜΗΜΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΕΛΑΤ
ΙΙΕΣΤΑΣΕΩΣ ΑΝΑΒΛΕΣ ΣΗΜΕΣ ΑΥΤΟΙ ΜΕ
ΣΗΜΕΣ Η/Σ

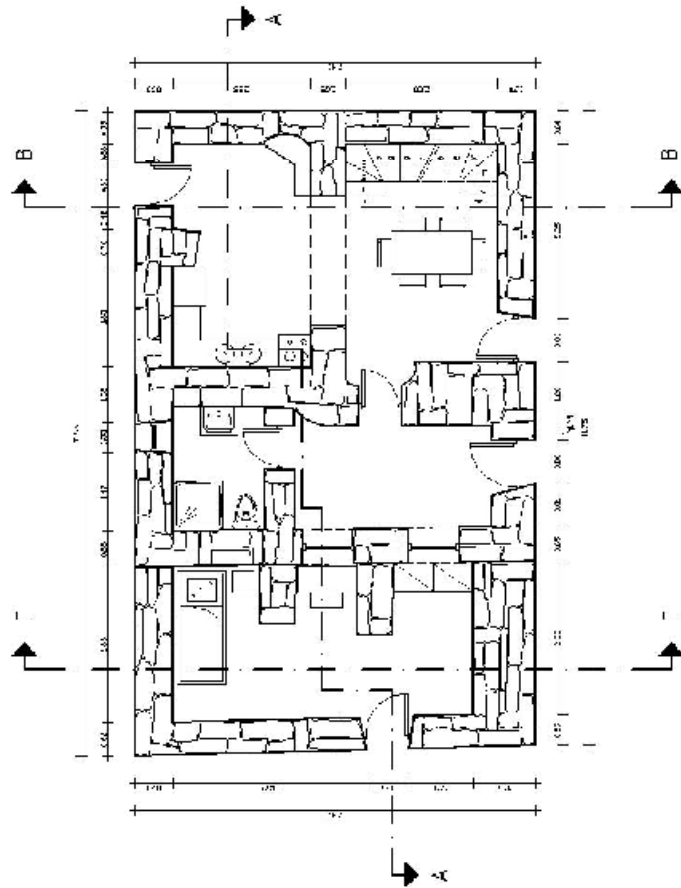
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - Ν. ΙΝΝΟΙ

ΕΠΙΣΤΑΣΗ
Β-ΣΑΛΙ ΛΑΚΕΝΙ Α.Μ. 4029
Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4094

ΕΠΙΣΤΑΣΗ
ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ **B4**

ΠΛΑΝΟΝ
ΜΑΙΟΣ 2011 ΚΑΡΤΑ 1:50

ΕΠΙΣΤΑΣΗ
ΚΑΡΔΑΜΑΝΙΟΠΟΛΙΣ ΝΙΚΟΜΑΧΕΣ
ΚΑΡΔΑΜΑΝΙΟΠΟΛΙΣ ΝΙΚΟΜΑΧΕΣ

ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ
 ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΙΩΝ
 ΤΙΜΗΜΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ
 ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ ΓΕΡΕΣΤΡΟΝΑ ΕΑΤ
 ΙΕΡΕΙΑΣ ΑΔΑΜΑ ΕΣ ΣΗΜΕΣ ΑΥΛΟΣ ΜΕ
 ΣΗΜΕΣ Η/Σ

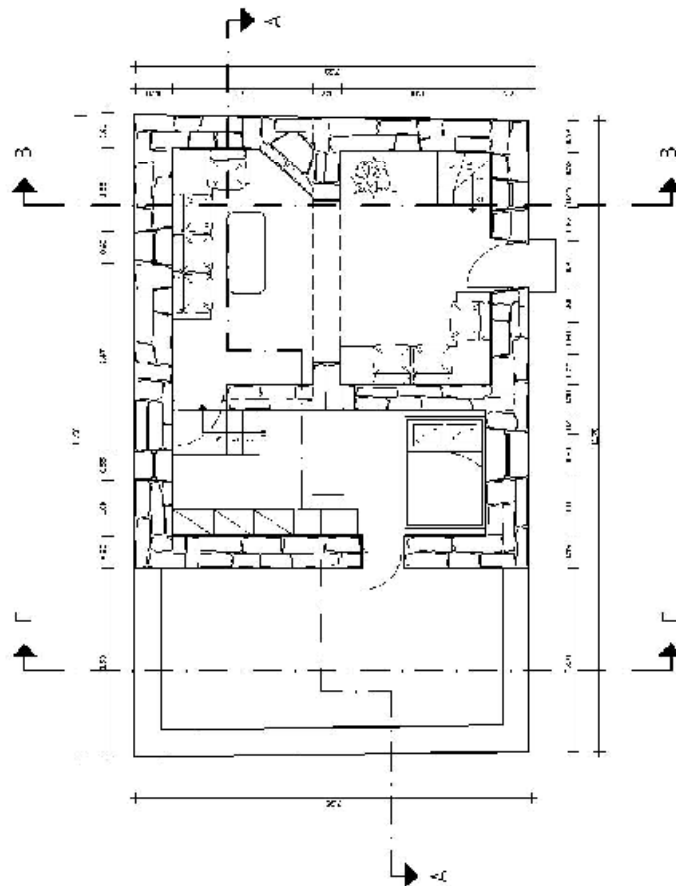
ΚΑΤΑ
 ΓΙΑΤΑΔΙΑΥ - Ν. ΤΗΝΟΙ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
 Β-ΔΑΔΗ ΛΑΚΚΗ Α.Μ. 4019
 Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4094

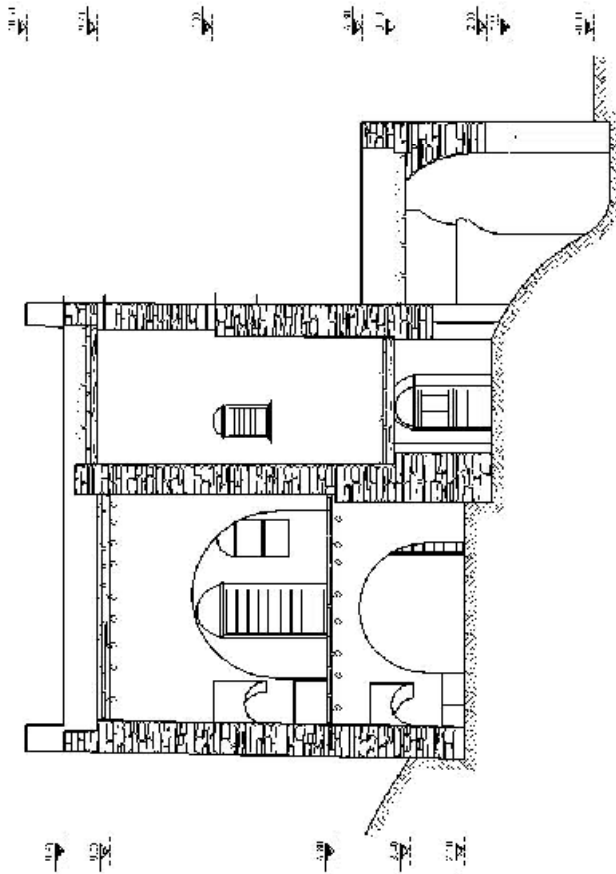
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
 ΠΡΟΣΤΑΣΗ
ΚΑΤΩΦΙΣΤΕΙΟΥ
B5

ΠΛΑΝΟΝ
ΜΑΙΟΣ 2011 ΚΑΡΤΑ 1:50

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΚΕΤΣΟΝ
 ΚΑΤΩΦΙΣΤΕΙΟΥ

<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΩΝ</p> <p>ΚΑΘΑΙ ΓΥΡΝΩΦΟΥ ΚΑΝ ΦΑΛΗΦΟΥΣ</p> <p>ΤΗΜΑ ΙΟΛΛΙΛΚΩΝ ΕΡΕΣΝ ΥΠΟΦΩΣΣ</p>	
<p>ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ</p> <p>ΚΤΟΥΤΟΥΤ ΓΕΡ-ΥΤΕΡΤΟΥ ΕΑΤ</p> <p>ΙΛΕΣΣΑΣΣ ΑΦΑΦΑΣΣ ΚΡΗΣΣ ΑΥΛΟΣ ΜΣ</p> <p>ΣΕΗΣΣ Η/Σ</p>	
<p>ΚΑΤ</p> <p>ΓΓΑΠΑΣΣΑΥ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	
<p>ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ</p> <p>Β-ΣΑΦΗ ΛΑΚΗΛΙ Α.Μ. 4519</p> <p>Β-ΤΥΤΑΤΟΥ ΕΥΑΡΡΕΤΑ Α.Μ. 4194</p>	
<p>ΕΘΣ ΣΤΑΘΟΥ</p> <p>ΚΑΤΩΗ ΟΡΟΦΟΥ</p>	<p>B6</p>
<p>ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΜΟΥΤ</p> <p>1:60</p>
<p>ΕΡΕΣΝΣ</p> <p>ΧΑΡΑΚΑΝΠΟΥΣΟΥΣ ΝΙΚΟΥΡΟΣ</p> <p>ΚΑΡΟΥΤΟΣ ΓΕΡΟΥΤΟΣ</p>	

11.1

11.2

11.3

11.4

11.5

11.6

11.7

11.8

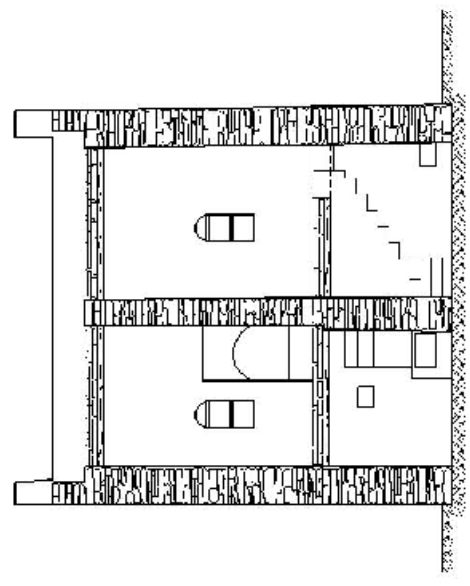
11.9

11.10

11.11

<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ ΚΑΘΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΟΝ ΚΑΝ ΦΑΡΜΑΚΙΟΝ ΤΗΜΑ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ</p>	
<p>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΑΝΟΤΥΠΟΥ ΓΕΡΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΩΣΗΣ ΑΦΑΛΕΣ ΣΦΗΣΣ ΑΥΛΟΥ ΜΕ ΣΦΗΣΣ Η/Σ</p>	
<p>ΚΑΤ' ΕΠΩΝΥΜΙΑΝ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>	
<p>ΕΠΙΣΤΑΣΙΣ Β-ΣΑΛΙ ΛΑΚΚΙ Α.Μ. 4819 Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4094</p>	
<p>ΕΠΩΝΥΜΙΑΝ ΤΟΜΗ Α-Α</p>	<p>Β7</p>
<p>ΗΜΕΡΑΝ ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ 1:50</p>
<p>ΛΟΓΟΤΥΠΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΚΕΥΩΣΕΩΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ</p>	

1:50
1:50
1:50

1:50

1:50
1:50

ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ
 ΚΑΘΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΟΝ ΚΑΝ ΦΑΡΜΑΚΙΟΝ
 ΤΗΜΗΜΑ ΙΟΝΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΑΥΤΟΤΥΠΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥΝ ΕΛΑΤ
 ΛΕΥΚΑΔΕ ΑΦΑΛΑ ΕΣ ΣΗΜΕΣ ΑΥΛΟΣ ΜΕ
 ΣΗΜΕΣ Η/Σ

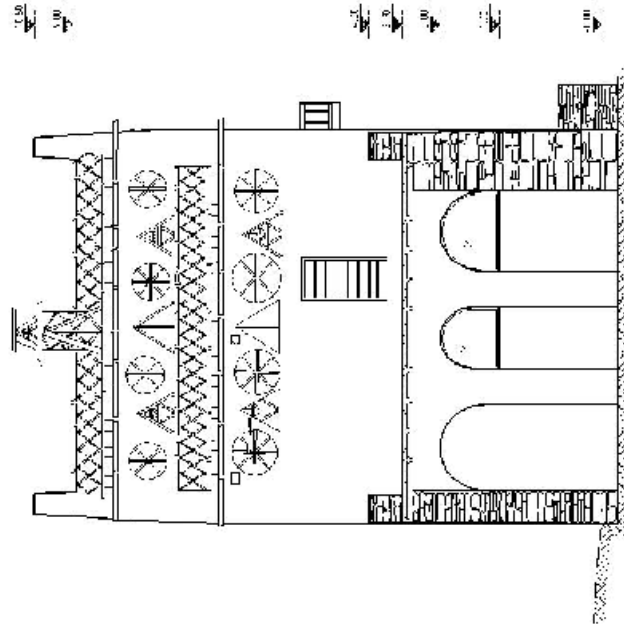
ΚΑΤ' ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΝ - Ν. ΤΗΝΟΥ

ΕΜΒΛΗΜΑΤΟΣ
 Β-ΔΑΔΗ ΛΑΚΚΗ Α.Μ. 4519
 Β-ΤΥ-ΑΑ ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΑ Α.Μ. 4094

ΕΠΙΣΤΑΣΗ
ΤΟΜΗ Β - Β **B8**

ΜΑΙΟΣ 2011 1:50

ΚΑΡΑΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
 ΚΑΡΑΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

1:50
1:50

1:50
1:50

<p>ΑΡΧΗ ΠΛΑΝΟΥ ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΙΩΝ ΤΗΜΑ ΙΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ</p>	
<p>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ ΓΕΡΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΩΣΕΩΣ ΑΦΑΛΕΣ ΣΕΦΕΣ ΑΥΛΟΥ ΜΕ ΣΕΦΕΣ Η/Υ</p>	
<p>ΚΑΤ' ΕΡΓΟΝ ΓΙΑΤΑΔΙΑΥ - Ν. ΤΗΝΟΙ</p>	
<p>ΕΜΒΛΕΜΑ Β-22411 ΛΑΚΚΙ Α.Μ. 4519 Β-1772Α ΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΑ Α.Μ. 4194</p>	
<p>ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΗ Γ-Γ ΠΡΟΣΤΑΣΗ</p>	<p>B9</p>
<p>ΠΛΑΝΟΝ ΜΑΙΟΣ 2011</p>	<p>ΚΑΛΩΣ 1:50</p>
<p>ΛΕΓΟΝΤΕΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΗΣ ΕΡΓΟΥ/ΣΧΗΜΑΤΩΝ</p>	

<p>ΑΓΕΙ ΠΑΤΡΩΝ ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ</p>	
<p>πρωτόκολλο :</p>	<p>ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΛΛΑΓΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΑΥΤΟΥ ΜΕ ΧΡΗΣΗ Η/Υ</p>
<p>δύο :</p>	<p>ΥΠΑΠΑΔΙΑ Ψ - Ν. ΤΗΝΟΥ</p>
<p>επιπέδους :</p>	<p>ΒΙΔΑΛΗ ΕΛΕΝΗ Α.Μ. 4519 ΒΙΤΖΗΛΑΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Α.Μ. 4094</p>
<p>Μετ αριθμ. :</p>	<p>ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ Β 10</p>
<p>ημερομηνία :</p>	<p>ΜΑΙΟΣ 2011</p>
<p>επιτηδευτ. :</p>	<p>ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ <i>Καθηγητής Γραφιστών</i></p>

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το θέμα «Περιστεριώνες της Τήνου» έχει δύο κύριους άξονες προσέγγισης: α. από αρχιτεκτονική σκοπιά και β. από κοινωνικοοικονομική σκοπιά. Στην καλλιτεχνικά ευαίσθητη και δημιουργική Τήνο, έχει διασωθεί ένα ξεχωριστό έργο λαϊκής τέχνης σε πολλαπλά αλλά ανόμοια αντίτυπα. Στέκουν ακόμα όρθια, αλλά η φθορά του χρόνου βαραίνει όλο και περισσότερο πάνω τους. Πέφτει πρώτα η ευπρόσβλητη στέγη τους, φεύγουν τα περιστέρια τους και ρημάζουν βουληγμένοι. Η ανάγκη για τη διατηρήσή τους γίνεται όλο και πιο επιτακτική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «Οι περιστεριώνες της Τήνου», Δ. Βαλιάνου – Δ. Βώκου, εκδόσεις Ειρήνου 1988
2. «Αποτυπώσεις και σχεδίαση τους» (τομέας Κατασκευών Κατεύθυνση κτιριακών έργων. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.) Ευγενία Γεωργίου, Αρχιτέκτων μηχανικός Ε.Μ.Π. – Γεράσιμος Καβαλλιεράτος, Αρχιτέκτονας μηχανικός Ε.Μ.Π. Εκπαιδευτικός Π.Ε. 17

Διευθύνσεις στο διαδύκτιο

1. www.tinos.gr
2. www.tinos.biz
3. www.arxaiologia.gr
4. www.pigeon.gr